

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**ÇANKIRI İLİNDE ‘NİŞAN TEPSESİ’NİN DEĞİŞEN
KÜLTÜREL ANLAMLARI**

Ayşe DEMİROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fatma Ceyda BAŞ

Çankırı – 2025

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ÇANKIRI İLİNDE ‘NİŞAN TEPİSİ’NİN DEĞİŞEN
KÜLTÜREL ANLAMLARI

Ayşe DEMİROĞLU
ORCID: 0009-0003-0482-8593

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Fatma Ceyda BAŞ

ankırı – 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	iii
TEZ KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL/ KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Kültür, Aile ve Gelenek: Nişan Tepsisi Ekseninde Bütünleşme.....	5
2.1.1. Kültür.....	5
2.1.1.1. Kültürleşme ve Kültür Değişimleri	7
2.1.2. Aile.....	8
2.1.2.1. Ailenin Kültürdeki Rolü	9
2.1.2.2. Ailenin Sosyolojik Açısından Analizi	10
2.1.3. Gelenekler ve Görenekler	11
2.1.3.1. Gelenekler ve Göreneklerin Kültürel Kodları ve İşlevleri	13
2.1.3.2. Çankırı Kültüründe Öne Çıkan Gelenekler	14
2.2. Nişan Tepsisinin Anlamı ve Sembolik Etkileşimcilik	15
2.2.1. Nişan	15
2.2.1.1. Nişanın Sosyal ve Kültürel Önemi	16
2.2.1.2. Nişan Geleneklerinin Tarihi Evrimi	17
2.2.1.3. Nişanın Farklı Kültürdeki Özel Yeri ve Anlamları	19
2.2.1.4. Türk Kültüründeki Genel Nişan Gelenekleri	22
2.2.1.5. Nişanın Çankırı Kültüründeki Yeri	25
2.2.2. Sembolik Etkileşimcilik	26
2.2.2.1. Sembollerin Toplumsal Etkileşimdeki Rolü	28
2.2.2.2. Manevi Kültür ve Popüler Kültür Arasında Kalan Sembol: Nişan Tepsisi ..	30
2.2.2.3. Nişan Tepsisinin Sembolik Etkileşimdeki Yeri	32
2.3. Gösterişçi Tüketim Kuramı ve Sembolün Metalaşması	33
2.3.1. Gösterişçi Toplumun/Tüketimin Tanımı ve Özellikleri	33
2.3.2. Nişan Tepsisi Sembolizminin Gösterişçi Toplum/Tüketim İçerisindeki Rolü	37
2.3.3. Nişan Tepsisinin Değişen Anlamlarına Sosyal Medyanın Etkisi	38
2.4. Çankırı Kültüründe Nişan Tepsisi.....	41
2.4.1. Çankırı'da Yaşayan Toplumun Genel Yapısı	41
2.4.2. Çankırı Kültüründeki Toplumsal Bağlam İçinde Nişan Tepsisinin İşlevi	42
3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	44
3.1. Araştırmanın Konusu	44
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	45

3.3. Araştırmanın Yöntemi	46
3.4. Araştırmanın Deseni	47
3.5. Araştırmanın Varsayımları	48
3.6. Araştırmanın Sınırlılığı	48
3.7. Veri Analizi	49
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	50
4.1. Demografik Özellikler ve Toplumsal Bağlam	50
4.2. Geleneksel Aile Yapısının ve Değerlerin Sürekliliği	51
4.3. Sembollerin Bireysel Anlamlandırılması ve Kültürel Kimlik Arayışı	59
4.4. Ritüellerin Popüler Tüketim Metasına Dönüşümü	65
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
KAYNAKÇA.....	76
EKLER.....	83
EK-1: Derinlemesine Görüşme Formu	83
ÖZGEÇMİŞ	86

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Çankırı İlinde 'Nişan Tepsisi'nin Değişen Kültürel Anlamları* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlâk ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

17 / 10 / 2025

İmza

Ayşe DEMİROĞLU

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ayşe DEMİROĞLU tarafından hazırlanan *Çankırı İlinde 'Nişan Tepsisi'nin Değişen Kültürel Anlamları* başlıklı bu çalışma, 03.10.2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [*oybirliği*] başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Fatma Ceyda BAŞ	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Esra DEMİRKOL COLOSIO	İmza:.....
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Figen UZAR ÖZDEMİR	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 03/10/ 2025 tarih ve 2025/43-09 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali YİĞİT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı'nda yürüttüğüm yüksek lisans eğitimimin bir ürünü olan bu tez, uzun bir araştırma ve yoğun bir emek sürecinin sonucunda ortaya çıkmıştır. “Çankırı İlinde ‘Nişan Tepsisi’nin Değişen Kültürel Anlamları” adlı çalışmanın temel amacı, Çankırı kültüründe nişan tepsisinin sembolik anlamını ve toplumsal işlevini sosyolojik bir bakış açısıyla incelemektir. Araştırma boyunca hem saha verilerinin toplanması hem de kuramsal çerçevenin oluşturulması büyük bir titizlikle yürütülmüştür. Bu çalışmanın, sosyoloji literatürüne ve özellikle Çankırı kültürüne yönelik yapılacak olan sonraki çalışmalara katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Yüksek lisans eğitim sürecimi başarıyla tamamlamanın haklı gururunu yaşıyorum. Yıllar süren bu süreçte sadece eğitim hayatını tamamlamak için değil, verilmiş sözleri yerine getirmek için çaba sarf ettim. Bu süre zarfında yoluma aydınlık olan tüm hocalarıma, bana kattıkları değerli bilgileri için teşekkürlerimi sunuyorum.

Bütün üniversite hayatım boyunca bana yol göstericisi olan, çalışma süreci içerisinde hiçbir desteği esirgemeyen, katkılarıyla beni cesaretlendiren, geniş ufku ve çalışma azmi ile beni büyüleyen, bakış açımı zenginlik katarak bana bu süreçte en büyük destek sağlayan değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Fatma Ceyda BAŞ’a sonsuz teşekkür ederim. Ondan öğrendiklerim ile kendimi geliştirmekten onur duyuyorum. Onun rehberliği olmadan bu çalışmayı tamamlamak mümkün olmazdı.

Yaşamımın her anında koşulsuz sevgileri ve fedakârlıklarıyla bana güç veren, karşılaştığım tüm zorluklarda arkamda durarak cesaretlendiren değerli ailem—babam Mustafa DEMİROĞLU, annem Nermin DEMİROĞLU, ablam ve kardeşlerime—minnettarlığımı ifade etmek isterim. Ayrıca aramızda olsaydı bu başarıyı gururla paylaşacak olan rahmetli amcam İbrahim DEMİROĞLU’nu saygı ve rahmetle anıyorum.

Aynı zamanda bütün tez süreci boyunca beni asla yalnız bırakmayan, motivasyonumu zirveye taşıyan, süreci birlikte devam ettirdiğimiz canım arkadaşım Semira KONUK’a ve diğer tüm destekçilerime destekleri için teşekkürü borç bilirim.

17/10/2025

Ayşe DEMİROĞLU

ÖZET

Tezin Başlığı : Çankırı İlinde ‘Nişan Tepsisi’nin Değişen Kültürel Anlamları
Tezin Yazarı : Ayşe DEMİROĞLU
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Fatma Ceyda BAŞ
Anabilim Dalı : Sosyoloji
Tezin Türü : Yüksek Lisan Tezi
Kabul Tarihi : 10/11/2023

Bu çalışma kültürel değerleri temel alarak, nişan tepsisinin toplumsal hayatlarımızda ne için var olduğunu ve geçmişten günümüze ne şekilde anlamsal değişimler yaşadığını ele almaktadır. Nişan törenleri geçmişten günümüze sürekli bir değişim içerisinde olup, bu değişime Çankırı özelinde dikkat çekmektedir. Nişan tepsisinin bir sembol haline gelmesinde geleneklerin bir katkısı olup olmadığına dikkat çektiğim bu çalışma, kökeni Simmel’a kadar dayanan sembolik etkileşimci kuram ve kökeni Veblen olan gösterişçi kuram ile desteklenerek araştırılmıştır. Çankırı kültüründe ‘nişan tepsisi geleneksel bir kültür ögesi olarak mı yoksa popüler bir tüketim metası olarak mı kullanılıyor’ sorusuna dayanarak nişan tepsisini nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu çalışma yürütülürken nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş olup, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler yüz yüze ve çevrimiçi olarak yapılmıştır. Araştırmanın evreni Çankırı ili olarak, örneklem ise yeni nişanlanmış 16 birey olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Aile, Nişan, Nişan Tepsisi, Sembolik Etkileşimcilik

ABSTRACT

Thesis Title : The Changing Cultural Meanings of the 'Engagement Tray' in Çankırı
Author : Ayşe DEMİROĞLU
Supervisor : Assist. Prof. Dr. Fatma Ceyda BAŞ
Department : Sociology
Thesis Type : Master's Thesis / Ph.D
Date : 10/11/2023

This study, grounded in cultural values, examines the purpose of the engagement tray in our social lives and the semantic transformations it has undergone from the past to the present. Engagement ceremonies have been in a continuous state of change throughout history, and this study specifically draws attention to this shift in the context of Çankırı. Highlighting whether traditions contribute to the engagement tray becoming a symbol, this research is supported by the Symbolic Interactionism theory, which originates from Simmel, and the Conspicuous Consumption theory, traceable back to Veblen. The primary aim is to reveal how the engagement tray is interpreted in Çankırı culture, based on the question: 'Is the engagement tray used as a traditional cultural element or as a popular consumption commodity?'

A qualitative research method was chosen for this study, employing the semi-structured interview technique. Interviews were conducted both face-to-face and online. The research universe was defined as the province of Çankırı, and the sample consisted of 16 recently engaged individuals.

Keywords: Culture, Family, Engagement, Engagement Tray, Symbolic Interactionism

KISALTMALAR

akt.	aktaran
Çev.	Çeviren
km	kilometre
km²	kilometrekare
M.Ö.	Milattan Önce
s.	sayfa
ss.	sayfa sayısı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
vb.	ve benzeri
vs.	vesaire

TABLO LİSTESİ

Tablo No:

Sayfa

Tablo1: Katılımcıların demografik bilgileri 50

1. GİRİŞ

Toplum, bireylerin bir arada yaşadığı topluluğu ifade etmektedir. Bu topluluk içerisinde farklı kültürden insanlar belirli amaçlar doğrultusunda işbirliğine başvurarak toplumu oluşturmaktadırlar. Çeşitli kültürler, gelenek, görenek, örf ve adetler; bütün bu kültürle birlikte sembolleşen nesneler ve normlar bireyler vasıtasıyla topluma yansıtılmaktadır. Bireyler, içinde bulundukları toplumun ve çeşitli toplumsal çevrelerinin (okul, aile, medya vb.) etkisi ile edindikleri kültürü; duygu, düşünce, inanç ve davranış biçimleri ile topluma yansıtmaktadırlar.

Kültür kelime anlamı olarak işlemek, korumak, yetiştirmek, onarmak, eğitmek, inşa etmek, iyileştirmek, ibadet etmek vs. gibi çeşitli anlamlara sahiptir (Bayık, 2014). Bu anlamların yanı sıra sosyolojik açıdan da kültürün farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Veysel Bozkurt'un Değişen Dünyada Sosyoloji kitabında Şerif Mardin'in kültürü sosyal bilimlerin en kaygan ve anlaşılması güç bir kavram olarak tanımladığı belirtilmektedir (Bozkurt, 2017:90). Ayrıca Bozkurt (2017), kültürü bireylerin elde ettiği şeylerin bütünü olarak da tanımlamaktadır. Bunların yanı sıra kültür duygu, düşünce ve davranış biçimi olarak tanımlanmakta iken, Antropolog Wiessler ise, halkların yaşayış biçimi olarak kültürü tanımlamaktadır (Bozkurt, 2017). Kültür, tanımından da anlaşılacağı üzere oldukça değişkenlik gösteren bir yapıdadır. Bu değişim sadece kültüre özgü kalmamakla birlikte toplum içerisindeki diğer kurumlarda da görülmektedir.

Tarihsel ve sosyolojik süreçler incelendiğinde, her toplumun varlığını devam ettirme, toplumsal düzeni sağlama ve kültürel kodlarını yeni nesillere aktarma çabasının, temel toplumsal kurumlar aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir. Aile, bu temel kurumların başında yer almakta ve kültürün ilk aktarıldığı yer olmaktadır. Aile yüz yüze iletişimin bulunduğu, aile bireylerinin özellikle çocukların sosyalleşmesinde en birinci ve en mühim kurumdur (Bozkurt, 2017). Aile, bulunduğu toplumun kültürünü davranış biçimleri ile topluma yansıtan bir kurumdur. Kültür anlamı ve yapısı ile ne kadar değişim yaşıyor ise aile de bir o kadar yapısal değişim yaşamaktadır. Aile

kurumu; evlilik ile tesis edilmekte ve bu kuruluş süreci, toplumdan topluma değişen, ancak özünde daima toplumsal onay ve meşruiyet gerektiren geçiş ritüellerinin sıralanmasıyla somutlaşmaktadır. Türk toplumlarında evlilik sürecini başlatan ritüeller sıralaması, geleneksel olarak kız isteme, söz kesme, nişan, kına ve düğün gibi çok basamaklı merasimleri içermekte olup, her bir basamak sadece akrabalık bağlarını pekiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda kültürel değerlerin yeniden üretildiği sembolik bir alana işaret etmektedir. Bu ritüeller sıralaması içinde nişan töreni, evlilik yolunda atılan ikinci bir adım olarak öne çıkmaktadır.

Nişan kelime anlamı itibari ile bir işaret, iz, belirti vs. anlamlarına gelmektedir. Nişanlanma ise birbirleri ile evlenmek isteyen iki bireyin karşılıklı olarak birbirlerine söz vermeleri olarak tanımlanmaktadır (Ünalın, 2022). Nişan sürecini önemli kılan, tarafların evlilik vaadini topluma resmen ilan etmelerini, ailelerin birbirlerini daha yakından tanımalarını ve çiftin toplumsal statüsünü belirleyen bir törensel süreci ifade etmesi olmaktadır.

Günümüz toplumlarında modernlik bütün alanlarda izini belli etmektedir. Kültürden sanata, ekonomiden siyasete bütün alanlarda var olduğunu belli etmektedir. Geleneğe karşı olması ile bilinen modernlik gelenekselin tam aksine olduğu için geleneksel yapıyı ve kurumları reddetmektedir (Sandıkcı, 2023). Dolayısıyla bireyler bu tür organizasyonları (nişan, kına, düğün vb.) düzenlerken gelenek ve göreneklere olan bağlılıkların azaldığı bir dönemde, daha çok güncel ve modern olanı takip edip sosyal medyadan görerek düzenlemeyi tercih etmektedirler. Bu noktada bireyler bu süreçteki tüketimlerini fizyolojik ya da biyolojik olarak değil daha çok diğer bireyleri etkilemek ve gösteriş için yapmaktadırlar. Gösterişçi tüketim, hem maddi hem manevi (maddi olmayan) faktörleri barındıran bir davranış şekli olmaktadır. Kısıtlayıcı ve toplum içerisinde farklı olmayı mümkün kılan her çeşit nesnenin kullanımı, hizmet alımı vb. harcamaları içermektedir (Tunç, 2017). Tüketim bireyler tarafından hayatta kalmanın dışına evrildiğinde Veblen bunun toplumsal bir sorun teşkil edeceğini ileri sürmüştür. Statünün toplumun faydası için kullanılmayıp savurganlığa yönlendirilmesi ve bu tutumun tüm kesim tarafından taklit edilmesi Veblen için bir eleştiri konusu olmuştur (Güleç, 2015). Bireylerin içinde

bulundukları süreçte kendilerine ve topluma tam anlamıyla bir katkısı olmayan tüketim biçimi aynı zamanda bireyin kesesine zarar vermektedir. Bireyin anlık bir gösteriş için kendine faydası olmayan bu tüketimin içinde bulunması Veblen'in eleştirdiği bir konu olmaktadır. Geçmişten günümüze yapılan nişan ve düğün süreçleri göz önüne alındığı takdirde bireylerin geleneksel sembolleri kullanımlarının azalması, müzikten kıyafete her şeyi dört dörtlük istemeleri bu süreçlerde gösterişçi tüketimin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu toplumsal dönüşümün nişan ritüelleri içerisindeki en çarpıcı sembollerinden biri nişan tepsisidir. Yüzüklerin takılması, kurdelenin kesilmesi ve ikramların sunulması gibi ritüel eylemlerin merkezinde konumlanan nişan tepsisi, evlilik vaadinin sembolik temelini oluşturmaktadır. Ancak nişan tepsisinin geleneksel kullanımı ile modern tüketim pratikleri arasındaki ilişkinin karmaşık bir hal aldığı gözlemlenmiştir. Özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte nişan tepsisi, geleneksel bir kültürel öge olmaktan çıkıp, popüler bir tüketim metasına dönüşme eğilimi göstermektedir. Bu durum, tepsie yüklenen anlamların geleneksel kültürel değerler ve popüler tüketim metası arasında ne şekilde değişim gösterdiğini ortaya koyacaktır.

Türkiye'de evlilik ve nişan ritüelleri üzerine yapılan önceki çalışmalar, genellikle sürecin genel aşamalarına (kız isteme, nişan bohçası, takı töreni), yöresel farklılıklara (Konya, Adıyaman, Erzincan örnekleri) veya ritüellerin tarihsel evrimine (Osmanlı ve İslam hukuku bağlamları) odaklanmıştır. Bu çalışmalar, Türk evlilik geleneklerinin kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koymada önemli bir birikim sağlamıştır. Ancak mevcut literatürde, nişan tepsisi gibi tek bir ritüel nesnesinin merkeze alınarak, bu nesnenin sembolik anlamlarının değişimi ile bu değişimin gösterişçi tüketim ve sembolik etkileşimcilik kuramları çerçevesinde mikro düzeyde derinlemesine analiz edildiği çalışmanın eksik olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma, sembol merkezli bir yaklaşımla, geleneksel ile tüketim arasındaki ilişkiyi ampirik olarak inceleyerek literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, nişan törenlerinin geçirdiği karmaşık dönüşüm sürecine odaklanmaktadır. Sosyolojinin temel konularını oluşturan kültür ve aile kurumlarından da hareketle bireylerin nişan töreni sürecinde bu iki kurumu ne denli dikkate aldıkları, bununla birlikte nişan sürecini Çankırı ili özelinde ve nişan tepsisi sembolü ekseninde inceleyerek sosyoloji literatürüne özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, öncelikle ele alınması gereken kavramlar arasında kültür (gelenek, görenek, adet vs.), nişan ve nişan organizasyonları yer almaktadır. Diğer kavramlar arasında ise Çankırı kültürü ve sembolleşme yer almaktadır. Araştırmanın temel amacı, Çankırı kültüründe nişan tepsisinin, geleneksel bir kültürel sembol ögesi olarak mı yoksa popüler bir tüketim metası olarak mı algılandığı ve kullanıldığı sorusuna derinlemesine bir yanıt aramak olmaktadır. Bu kapsamda, yeni nişanlanmış bireyler tarafından nişan tepsisine yüklenen öznel ve çok boyutlu anlamların nitel bir analizini yapmak hedeflenmektedir.

Araştırmanın kuramsal zeminini, bireylerin nesnelere yüklediği öznel anlamları incelemeyi sağlayan Sembolik Etkileşimcilik ve tüketim eyleminin toplumsal statü ve sınıfsal farklılıkları göstermeyi sağlayan Gösterişçi Tüketim yaklaşımları oluşturmaktadır. Nişan tepsisinin bir sembol olarak aldığı anlamlar ve bir meta olarak aldığı anlamlar bu kuramlar aracılığıyla analiz edilmiştir. Bu çalışma, bu öznel anlam dünyasını ve derinlikli bakış açısını yakalayabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemi ile tasarlanmıştır. Veri toplama yöntemi olarak, Çankırı'da yaşayan yeni nişanlanmış 16 birey ile gerçekleştirilen fenomenolojik desene uygun, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler kullanılmıştır. Bu yöntem, katılımcıların nişan tepsisine yüklediği anlamları tematik kodlama ile analiz etmeye olanak tanımıştır.

2. KAVRAMSAL/ KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür, Aile ve Gelenek: Nişan Tepsisi Ekseninde Bütünleşme

Bu çalışmada, nişan tepsisi geleneği, Çankırı kültürü bağlamında ele alınmakta ve bu kültürün taşıyıcısı olan aile kurumu içerisindeki sembolik işlevi geçmişten günümüze değişen anlamları ile incelenmektedir. Kültür ve aile kavramları, nişan tepsisi etrafında birbirini tamamlayan ve yeniden üreten dinamikler olarak değerlendirilmiştir.

2.1.1. Kültür

Kültür kavramı, kapsamı ve içeriği bakımından önemli bir yere sahip olmakla birlikte, tanımlanışı konusunda farklı düşünsel yaklaşımlar barındırmaktadır. Latince colere fiilinden türeyen cultura sözcüğü, başlangıçta “toprağı işleme” anlamında kullanılmış; ancak toplumsal dönüşümlerin etkisiyle zamanla insan davranışları, düşünce biçimleri ve toplumsal değerlerle ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Aydınlanma dönemiyle birlikte kültür, “insan aklının geliştirilmesi” anlamını kazanarak doğa merkezli bir kavram olmaktan çıkmış, toplumsal bir olgu niteliği kazanmıştır. Antropolojinin kurumsallaşmasıyla ise kültür, yalnızca sanatsal üretimleri değil, aynı zamanda bir topluluğun yaşam tarzını, değerler sistemini ve davranış örüntülerini kapsayan bütüncül bir yapı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda kültür, bireylerin öğrenme yoluyla edindikleri bilgi, inanç, değer ve davranış kalıplarının ortak bir anlam sistemine dönüşerek kuşaktan kuşağa aktarılan dinamik bir toplumsal olgu olarak tanımlanmaktadır (Ergur & Gökalp vd., 2011).

Toplumsal yaşam tarzını düzenleyen örfler, adetler, değerler, inançlar, yasalar ve ahlâk kuralları kültürü oluşturmaktadır. Kültürsüz bir insan topluluğu düşünülemeyeceği için, en ilkel toplumdaki en modern topluma bütün toplumların

kendine özgü kültürleri bulunmaktadır (Coşgun, 2012). Edward Taylor’a göre kültür, bireyin toplumun bir üyesi olarak edindiği bilgi, ahlâk, sanat, inanç, hukuk, âdet ve diğer bütün yetenekleri ile alışkanlıklarından oluşan kompleks bir bütünü ifade etmektedir (Bozkurt, 2017). Taylor’a benzer biçimde, Nurettin Topçu (1961, s.196) kültürü bir toplumun kendi tarihsel süreci içerisinde ortaya koyduğu değer yargılarının bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu değerler; sanat, ahlâk, ilim ve dine ait değerleri kapsamaktadır (Arslanoğlu, 2000). Bu klasik kültür tanımları, antropolojinin temel yaklaşımlarını yansıtmakla birlikte, modern antropolojinin dinamik ve etkileşimci anlayışına kıyasla daha durağan bir perspektifte kalmaktadır.

Sosyolojik ve antropolojik bakış açıları kültür kavramını farklı yönlerden ele almaktadır. Ergur & Gökalp (vd., 2011)’e göre sosyoloji, kültürü daha çok toplumsal yapılar, kurumlar ve gruplar arası ilişkiler bağlamında incelerken; antropoloji kültürü bütüncül bir yaşam tarzı, tarihsel kökenler ve aktarım süreçleriyle değerlendirmektedir. Her iki yaklaşım da kültürü belirli bir döneme veya toplumsal gruba özgü yaşam biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, kültürü yalnızca “yüksek sanat” düzeyinde değil, gündelik yaşamın tamamına yayılan bir anlamlar bütünü olarak görmektedir. Gündelik yaşamda ayakkabıların eve girerken çıkarılıp çıkarılmaması gibi basit davranış kalıplarından; din, dil, sanat ve moda gibi karmaşık anlam sistemlerine kadar her şey kültürün kapsamına dâhil olmaktadır (Bourse, 2009: 51; akt. Ergur & Gökalp vd., 2011).

Kültürün tanımına dair farklı görüşler, kavramın çok yönlü doğasını göstermektedir. Moles (1983, s.1), kültür kelimesinin ilk olarak 1793 basımlı bir Alman sözlüğünde yer aldığını belirtirken; Güvenç (2002, s.96), “culture” sözcüğünün Voltaire tarafından bireyin zekâsının gelişimi ve yüceltilmesi anlamında kullanıldığını ileri sürmektedir (Oğuz, 2011). Kültür, bir topluma duyuş ve düşünüş birliği kazandıran değerlerin tümünü ifade etmektedir (Işık, 2013). Bireyin kazandığı kültür; şiirler, öyküler, dini ritüeller, şakalar, oyunlar ve diğer öğretim vasıtalarıyla nesilden nesile aktarılmaktadır. Değerler, inançlar, semboller, dil, normlar, tabular, yaptırımlar ve kanunlar ise kültürün temel unsurlarını oluşturmaktadır (Bozkurt, 2017). Bu noktada kültürün sembolik yönü ön plana çıkmaktadır.

Bozkurt (2017)'a göre kültür, maddi ve manevi unsurlardan oluşmakta; semboller ise aitlik duygusunu sağlayıp pekiştirmektedir. Semboller, kültürün en etkin aktarım araçlarından olmaktadır. Kültür, semboller aracılığıyla kalıcı bağlantılar oluşturmakta ve böylelikle nesiller arası aktarımın sürekliliğini sağlamaktadır (Koca, 2010). Kültürün etkili bir şekilde diğer nesillere aktarılmasında ve yayılmasında etkin olan unsurlardan en önemlisi, kültürün semboller topluluğu olması olmaktadır. Kültür, semboller aracılığı ile kalıcı bağlantılar oluşturabilmektedir (Eğinli & Nazlı, 2018). Her kültür kendi sembollerini üretir: bayrak, amblem, marka gibi göstergeler toplumsal aidiyeti temsil etmektedir. En önemli semboller, kültürel kodların etiketleri olarak işlev görür; zaman içinde değişseler de anlam üretme işlevlerini sürdürmektedirler. Sonuç olarak kültür, bir toplumun ortak duygu, düşünce ve davranış kalıplarının bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Kültürlenme yoluyla kültür, kuşaktan kuşağa aktarılırken, bu aktarım süreci durağan değil; yeniliklerin ve değişimlerin etkisiyle sürekli dönüşen, dinamik bir yapı sergilemektedir.

2.1.1.1. Kültürlenme ve Kültür Değişimleri

Kültür, bireylerden bağımsız bir biçimde varlık göstermeyen; insan toplulukları tarafından üretilen, düzenlenen ve sürdürülen bir olgu olmaktadır. Bu bağlamda kültür, tarihsel süreç içerisinde birçok toplumsal, ekonomik ve düşünsel etkenin etkisiyle biçimlenmiş, çeşitli dönüşüm ve evrelerden geçerek günümüze ulaşmıştır.

Şahin (2019)'in çalışmasında, toplum yaşamında öğrenilmesi gereken davranış biçimlerinin alışkanlığa dönüşmesini sağlayan yapılar “kurumlar” olarak tanımlanırken, bu öğrenme süreci “kültürlenme” kavramı ile açıklanmaktadır. Kültürlenme, bir toplumun kültüründe meydana gelen değişim sürecini ifade ettiği gibi, bireyin düşünce ve davranış dünyasında da değişim yaratır. Bu süreç, kültürel değerlerin, geleneklerin ve alışkanlıkların kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayarak kültürün devamlılığını güvence altına alır. Ancak bu aktarım, mevcut kültürel unsurların aynen korunması anlamına gelmez; aksine, geçmiş ile yenin sentezlendiği dinamik bir süreçtir. Kültür değişimleri ise, literatürde sıklıkla

toplumsal değişme kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Toplumsal değişme, toplumun yapısını oluşturan kurumlarda, toplumsal ilişkilerde ve değer sistemlerinde gözlemlenen dönüşümleri ifade etmektedir.

Kültür, kuşaklararası aktarım sürecinde sürekli değişen dinamik bir yapıya sahip olmakla birlikte, toplumsal düzeni sağlamlaştıran temel kurumlar ve pratikler aracılığıyla somutluk kazanır. Bu bağlamda, bir toplumun değerler sistemini ve ilişkilerini yansıtan evlilik ve nişan ritüelleri çalışmanın konusu açısından bakıldığında, kültürün sembolik yönünü somut biçimde gözler önüne sermektedir. Gültepe & Özkan (2017)'e göre evlilik, her toplumda yeni bir aile kurma sürecini simgelemekte ve aileler arasındaki uzlaşmayı sağlamlaştıran özel törenlerle pekiştirilmektedir. Bu bağlamda ritüeller, sadece bireyleri değil, aynı zamanda onları bir araya getiren ve bu yeni ilişkiyi toplumsal düzlemde meşrulaştıran aile kurumunu da doğrudan ilgilendirir. Örneğin Özbayat köyünde kız evinde gelin adayının ellerine ve saçlarına kına yakma töreni “nişan” olarak adlandırılırken, Çetince köyünde aynı tören “şerbet içme” biçiminde ifade edilmektedir (Çeliker & Genç, 2019). Bu farklı adlandırmalar, nişan ritüelinin her toplumda farklı sembolik anlamlar yüklenerek yaşatıldığını ve bu ritüellerin yeni bir ailenin kuruluşu ve mevcut ailelerin birleşimi noktasında ne kadar kilit bir rol oynadığını göstermektedir.

2.1.2. Aile

Tek bir anlamı olmayan aile sözcüğü oldukça anlamlı ve karmaşıktır. Evliliğe ve kan bağına dayalı, ebeveyn ve çocukların arasındaki etkileşimin oluşturduğu en küçük yapı, aynı soyu devam ettiren ve aralarında akrabalık bağları bulunan bireylerin tümü ve bunun gibi daha farklı söylemler aile sözcüğünü ortaya koymaktadır. Genel bir tanımı yapılmak istenirse aile, geniş bir toplumun en küçük yaşam birimi olarak tanımlanabilir. Toplumun sosyal ve kültürel kökenleri aile içerisinde şekillenir ve bu aile kurumu toplumsallaşma sürecinin temeli konumundadır. İnsanların kazanmış olduğu duygu, düşünce, inanç ve davranışların temeli ailededir (Eyce, 2000).

İnsanların sergilemiş olduğu davranışlar sadece aile yapısından kaynaklanmaz fakat temeli aile yapısına bağılı olarak ortaya çıkmaktadır.

Aile, biyolojik ilişkiler neticesinde insan türünün varlığını sürdüren, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı etkileşimlerin belirli sosyal normlara bağılı kaldığı, toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri nesilden nesile sürdürme görevini üstlenen bununla beraber hem grup hem de kurum niteliği taşıyan ekonomik, ahlaki, sosyal, dinsel, biyolojik, hukuksal vb. görünürlere sahip toplumsal bir birimdir (Sayın, 2020 akt.; Ünal Kaya & Yazgan, 2022). Marshall, aileyi cinsel birliktelik, kan ya da hukuki bağlarla birbirine bağılı bireylerden oluşmuş, mahrem ilişkilerden oluşan bir yapı olarak tanımlamaktadır (Ünal Kaya&Yazgan, 2022). Bu tanımlamaların yanı sıra diğerkaynaklar araştırıldığında ise ailenin tanımı olarak sosyal bir grup, birlik, örgüt, kurum ve sosyal bir yapı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Her kaynakta farklı perspektif ile karşımıza çıkmaktadır (Eyce, 2000). Aile, sosyal yapı içerisinde her ne kadar küçük bir birim olsa da aile kurumu sosyoloji, kültürel, ekonomi vb. çeşitli alanlarla bağlantılı olması ile birlikte toplumda oldukça geniş bir yere sahiptir.

2.1.2.1. Ailenin Kültürdeki Rolü

İnsanın dünyaya ilk gözünü açtığı yer ailesi olmaktadır. Bireyin topluluk hayatı ilk olarak ailede başlamaktadır. Bireylerin bir arada somut ve karmaşık biçimde bulunuyor olması sosyal realiteyi yani toplumu oluşturmaktadır. Antropologlar ortaya çıkan bu toplumu kültürel bir varlık olarak nitelendirmektedirler. Eğer bir yerde toplumsal bir yaşantı varsa orada aynı zamanda bir kültürde var olmaktadır. Yani kültür toplum hayatının bir yapıtı olmaktadır (Celkan, 1991). Kültür toplum hayatının bir yapıtı olarak bireylerin davranışlarını yönlendirerek toplumsal düzeni sağlamaktadır. Toplumsal düzen içerisinde bireyler ailede şekillenen davranışlarını sosyal hayatlarında idame ettirmekte ve kültür bu durumdan etkilenebilmektedir. Aynı zamanda aile de, toplum kültürünü koruma ve devam ettirme açısından önem arz etmektedir.

Kültürel olarak edinilen normlar, tutumlar, değerler, gelenek ve görenekler aynı ortamda varlığını idame ettiren bireylerin birbirine benzer benlik yapılarında bulunmalarına sebep olmaktadır. Bununla birlikte kültürel özellikler ülkeler özeline atfedilip bir ülkede yaşayan bireylerin bütünü benzer özellikleri barındırıyormuş gibi algılanmaktadır. Fakat bir ülkenin alt grupları bir yana aileden aileye bile kültürel özellikler çeşitlilik göstermektedir (Kağıtçıbaşı& Cemalcılar, 2014; akt. Şahan&Akbaş, 2018). Ailelerde bulunan farklılık topluma da yansımaktadır. Dolayısıyla kültür her toplumda farklılık gösterebileceği gibi her aile ve hatta her bireyde de farklılık gösterebilmektedir.

2.1.2.2. Ailenin Sosyolojik Açıdan Analizi

İnsan türünün ortaya çıktığı ve neslinin süregeldiği aile yapısı içerisinde, insanların ilk sosyalleşmelerinin gerçekleştiği, toplumun kültürel unsurlarının ilk olarak ortaya çıktığı, insan etkileşimlerinin ilk olarak yapıldığı, cinselliğin düzenlendiği, üretim ilişkilerinin yapıldığı, sosyal rollerin ve statülerin temellerinin atılmış olduğu süreçler de yaşanmaktadır (Aydın, 2014). Çok yönlü ve karmaşık yapıya sahip olan aile, toplum içerisinde her şekilde yer edinebilmektedir. “Aile yapısı yaşadığı her türlü değişime rağmen toplumlar için temel yapı taşı olmayı sürdürmekte ve aileye ilişkin kültürel normlar ve değerler üretilmeye devam etmektedir” (Aydın, 2014:25). Toplum içerisinde yer alan aile ve aile kurumu oluşan değişim süreçlerine ayak uydurmaktadır. Bireylerin sosyalleşebilmeleri, üretime dâhil olabilmeleri, cinselliği anlamlandırabilmeleri, kültürel normlara uyum sağlamaları vb. aileye bağlı olarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla aile, sade bir beraberlikten daha çok bireyin yaşamının bütün aşamalarında çeşitli niceliklerin ve niteliklerin görünüm oluşturacağı, bireyin doğumundan ölümüne kadar gerçekleştireceği ortak paylaşımları, etkileşimleri ve iletişimleriyle şekillenen bir olguyu ifade etmektedir (Pehlivan, 2017). Bu noktada bireyin kimlik oluşumu ailede başlamaktadır.

Aydın (2014)'a göre, aileyi oluşturan her bir faktör, tüm aile yapısını ve sistemini etkileme gücüne sahiptir. Bu durum, toplum içinde yaşanan her türlü büyük değişimin (ekonomik, sosyal, teknolojik vb.) doğrudan aile yapısında ve sisteminde

de bir karşılık bulunduğunu göstermektedir. Toplumu oluşturan faktörlerin birbirini etkileme ve dönüştürme gücünden hareketle, biyolojik, sosyal ve kültürel roller üstlenen aile, bu dinamik yapıya rağmen, aynı zamanda bir toplumun kültürel zenginliklerini ve geleneklerini nesilden nesile aktaran kritik bir görevi de üstlenmektedir.

2.1.3. Gelenekler ve Görenekler

Gelenek kelimesi, gel- fiilinden türemiş bir sözcüktür ve süregelen manasına sahip olmaktadır. Dolayısıyla gelenek kavramı sürekliliği ifade eden bir sözcük olmaktadır. Gelenek, geçmişten günümüze süregelen tutum ve davranışların kalıplaşması sonucunda oluşmuştur. Geleneğin çeşitli tanımlarında, sistemli şekilde yapılan tutum ve davranışların vurgusu belirtilmektedir. Belli davranış kurallarını ve değerlerini kabullenip öğretmek, gerçek ya da gerçek olmayan bir geçmiş ile süreklilik arz eden ve genel olarak yaygın şekilde kabullenilen ritüeller ya da sembolik davranış kalıpları ile ilgili toplumsal uygulama birliği, geleneği ifade etmektedir (Marshall, 2005:258-259; akt. Günel, 2021). Geçmişten günümüze süregelen ve toplum tarafından kabul gören sürekli davranışlar geleneklerdir.

Görenek ise, yaptırım gücü bakımından töre, gelenek ve âdetten sonra yer alan güçlü bir sosyal norm olmaktadır. Yaptırım gücü bakımından yetersiz ya da tamamen zayıf olmadığı belirtilmektedir. Çünkü göreneklerin küçük gruplar içerisinde güçlü yaptırımları bulunmaktadır. Edward Thopson'a göre bazen sadece yaşlı bireylerin gerçekleştirdiği kimi görenekler, yazılı hukuk aracılığı ile direk hükümsüz kılınmadığı müddetçe yasa etkisine sahip olmaktadır (Ülken, 1969:119; akt. Günel, 2021). Küçük gruplarda büyük yaptırımları bulunan ve hatta yasa etkisine sahip toplumsal normlar göreneklerdir.

Türkçe sözlükte gelenek kavramının tanımı, bir toplum içerisinde, toplulukta geçmişten gelen ve saygınlık kazanmış olan, nesilden nesile aktarılan, yaptırım gücü bulunan kültürel izler, töre, âdetler, bilgi, tutum ve davranışlar, ananeler olarak

yapılmaktadır (Türkçe Sözlük, 2005; akt. Benli, 2020). Sosyal bilimciler ise geleneği daha tutucu, yaptırım gücü olan ve değişmeye kapalı davranış bütünü olarak gördükleri gibi süreç içerisinde türeyen teorisiz inançlar olarak da görebilmektedirler (Varagnac, 1938:18; akt. Benli, 2020). Gelenekler geçmişten günümüze süregelmekte ve yaptırım gücüne sahip olmaktadır.

Marshall'a göre gelenek, belli davranışsal kuralları ve değerleri kabullenip öğretmektir. Bununla birlikte, yaygın olarak benimsenmiş olan ritüeller veya sembolik davranış şekillerini kapsayan toplumsal pratiklerden meydana gelmektedir (Marshall, 1999:258-259; akt. Burç, 2018). Kültür ise toplum içinde biyolojik değil, toplumsal olarak aşılıp yayılan her şeyi kapsamaktadır (Marshall, 1999:442; akt. Burç, 2018). Gelenek ve kültüre özgü bu iki tanımlama, birbirleri ile olan bağlantılarını ortaya koymaktadır. İki tanımlamadan biri olan geniş kapsamlı kültür kavramı, gelenekleri besler iken aynı zamanda kendisi de ondan beslenmektedir (Burç, 2018). Toplumsal olan her şeyi kapsayan kültür ile toplumsal uygulamaları kapsayan gelenek birbirlerini beslemektedirler.

Gelenek, kültürle iç içe olup ondan ayrı bir anlam bütünlüğüne sahip olmaktadır. Geleneğin esasında kültürel birikim ve kodlar ile beraber daha çok bireye has düşünce ve davranış şekilleri bulunmaktadır (Benli, 2020). Bireye has tutum ve davranışlar değişmeyi ve yeniliklere açık olmakla beraber bu hareketliliği, beraber yaşamakta olduğu bireylere ve topluma da aşılacaktır. Diğer taraftan toplumda da, toplumu oluşturan bireyleri aşıl原因, normali vurgulayan yazılı olmayan normlar bulunmaktadır. Değerler bütünü olarak da ifade edilen bu normlar, bireyin toplumu etkilediği gibi toplumunda bireyi etkilemesine sebep olmaktadır (Tan, 1981:37; akt. Benli, 2020). Yine Benli (2020) toplum içindeki genel ifadeye göre geleneğin sert ve değişmeye açık olmayan bir olgu olduğunu dile getirmektedir. Fakat tam aksine ilerleyen bir durum söz konusu olmaktadır. Devamlı değişim gösteren, bölgesi ve dönemine göre kendisine özel kodlar ve izlenimlerle yaşamakta olan bireyler, geleneklerin değişmesinde kişisel ya da toplumsal yeteneklerini kullanmaktadırlar.

2.1.3.1. Gelenekler ve Göreneklerin Kültürel Kodları ve İşlevleri

“Gelenek kavramı, yukarıdaki bütün açıklama ve bilgilerden de anlaşılacağı üzere bir toplumun kültürel belleğinin en somut yansımasıdır. Genel olarak imgelerle bütünleşerek toplumdaki herkes için ortak bir hafızaya dönüşen gelenekler aynı zamanda bir toplumu, diğerinden ayırmak için de güçlü karakteristik özelliklere sahiptir” (Benli, 2020:28). Gelenek, toplumun ortak hafızasını geliştiren, onu öteki toplumlardan ayıran kültürel hafızanın somut yansıması olmaktadır.

Burç (2018)’a göre gelenekler, geçmiş ve günümüzü yakından ilgilendiren davranışlar bütünü olmaktadır. Geçmişin kaynağı olarak kültürden, günümüz kaynağı olarak ise gündelik yaşamdan etkilenmektedir. Ulusal değerlerimiz olarak bilinen gelenek ve görenekler, bayramlar ve merasimler, inanç sistemlerimiz, âdetler ve ananeler her bir ulusun etnik yapısının ruhanî boyutta ne derece varlıklı ve köklü bir tarihlerinin olduklarını belirtmektedir. Bu geleneklerden bir tanesi de evlilik olmaktadır (Orucov, 2018). Gelenekler, geçmiş ve bugün arasında köprü olan ve toplumların manevi zenginliklerini yansıtan değerlerdir, evlilikte bu değerler arasında yer almaktadır.

Gelenek ulaşılmazdır, kültür türlü değişimler geçirse de gelenek geçirmez. O ya olduğu gibidir, ya da hiç olmayıp tesirini kaybetmiştir. Kültürü sağlamlaştırır. Kültür ve geleneğin yaptıklarını sürdürecektir olan kurumlar ise evlilik ve aile olmaktadır. Bu olgular bireyleri birleştirip çoğalmalarını sağlarken, aynı zamanda niceliksel ve niteliksel olarak topluma fayda sağlamaktadır (Burç, 2018). Gelenek ve görenekler toplumu bir arada ve bir bütün olarak tutmaya yarayan yapılar arasında yer almaktadırlar. Birliğin ve beraberliğin devamlılığını sağlamak adına gelenek ve görenekler büyük önem arz etmektedirler. Tüm insanlar uygulamıyor olsa dahi yaşamın her alanında bulunmaktadırlar. Türk ve Anadolu kültürü kapsamında bakarsak çeşitli gelenek ve görenekler bulunmaktadır. Bunlar; aile büyüklerinin elini öpme, yeni doğum yapan bireye hediye verme, nişan töreni, kına gecesi, sünnet töreni, bayram ziyaretleri, cenaze töreni, asker uğurlama vb. olmaktadır.

Bu geleneklere çalışmanın konusunu oluşturan evlilik ve nişan töreni özelinde bakalım. Ceranoğlu (2020)'na göre evlilik; kız isteme, söz, nişan töreni, düğün, düğün sonrası eğlence gibi farklı aşamalardan ve bu aşamalarda kullanılan gelenek ve göreneklerden oluşmaktadır. Evliliğin ilk basamağı olan nişan süreci içinde kullanılan görenekler, ritüeller, inançlar, kıyafetler vb. bir bütün halinde olmaktadır. Âdetler, manevi kültür özelinde değerlendirilmekte ve sosyolojik olarak oldukça büyük önem arz etmektedir. Kıyafetler ise maddi kültür özelinde incelenmekte, yalnızca süs etkeni olarak değil toplumsal normları ve değer yargılarını topluma yansıtmakta önemli rol oynamaktadır.

2.1.3.2. Çankırı Kültüründe Öne Çıkan Gelenekler

Çankırı'nın fethedilmesinden bugüne kadar süregelen süreç boyunca bölge herhangi bir işgale uğramamış, etnik yapısını oluşturan Türk nüfusta değişiklik gözlemlenmemiş, liman ve ticaret yollarından uzak olması nedeniyle çok kültürlü değil tek kültürlü bir toplum olup bu durumu korumuştur.

Çankırı'da ve Çankırı insanında kültür yapısı, kültürün altyapısını oluşturan folklorik öğeler ve gelenek ve görenekler göz önüne alındığında büyük bir kültürel birikimin var olduğu görülmektedir. Bu durumun altyapısında ise yıllarca bu topraklarda yaşamını devam ettirmiş çeşitli kavimlerin izleri bulunmaktadır. Yıllardır bu topraklarda yaşayan Türkler, kökeni, anayurtları olan Orta Asya'ya uzanan bir takım âdet ve ananeleri yaşatmış ve gelecek nesillere bırakmayı başarabilmişlerdir. Çankırı, imkânların sınırlı olmasına rağmen kültürel aktivitelere sürekli konu olan bir il olmaktadır. Yapılan araştırmalarda Çankırı ilinde nişan törenleri için Cuma gününün tercih edildiğini, kızın bir kumaşa basarak içeri girip yüzüklerin takıldığı vb. özellikler daha önce belirtmiştir. Fakat farklı gelenek ve göreneklerde söz konusu olmaktadır (Kadınlar Kulübü, 2013). Toplumsal hayatın merkezinde yer alan aile, evlilik ve nişan gibi kurumlar ile kültürün farklı göstergeleri olan manevi, popüler kültür, gelenek ve görenekler; bireylerin davranışlarında ve etkileşimlerinde semboller aracılığı ile anlam ürettikleri gerçeği ortaya konularak sembolik etkileşimciliğe zemin hazırlamaktadır.

2.2. Nişan Tepsisinin Anlamı ve Sembolik Etkileşimcilik

Bu kısımda, nişan tepsisinin kültürel ve ailevi bağlamdaki derinliğini anlamlandırabilmek için nişan ve gelenekleri ile birlikte insanların nesnelere, olaylara ve birbirlerine yükledikleri anlamların sosyal etkileşimler sonucu oluştuğunu savunan Sembolik Etkileşimcilik bağlamında nişan tepsisinin değişen anlamlarına değinilecektir.

2.2.1. Nişan

Farsça bir sözcük olan nişan sözcüğü, literatürde çok sayıda anlam ifade etmektedir. Misalli Büyük Türkçe sözlüğünde nişanın birçok anlamı bulunmaktadır. Bunlar; iz, işaret, alâmet-i fârika, bir işaret olarak dikilen taş, nişangâh, bir erkek ve bir kadının evlenme isteği ile aralarında yaptıkları anlaşma ve bu anlaşma amacı ile yapılan yüzük takma töreni, iyileşmiş bir yaranın geriye kalan izi, Osmanlılarda padişahın imzası gibi çeşitli anlamları içermektedir (Ünalın, 2022). Belirtildiği gibi nişan kelimesinin birçok çeşitli anlamı bulunmaktadır.

Savadoğ (2018)'ya göre nişan, evlenme isteğinde olan erkeğin, kadın ile ilgili şer-i hükümlere tabi kalma isteğini ortaya koyan bir araç olarak tanımlanırken, erkeğin kadın ile evlenmeyi talep etmesi olarak da tanımlanmaktadır.

Türkçede 'nişanlanma' olarak adlandırılan nişan kavramı Doğangüzel (2021)'e göre, İslam hukukunda 'hitbe' kavramı ile ifade edilmektedir. Bu kavram evlilik teklifi, isteme ve söz törenini de içine almaktadır. Dolayısıyla nişan iki tarafın ve ailelerinin evlenme konusunda anlaşmaya varmış olmalarını tanımlamaktadır. Osmanlı kayıtlarında da kıza dünür düşen bireyin ve karşı tarafın yemini alınması durumunda nişanlı sayılabilecekleri belirtilmektedir (Doğangüzel, 2021). Nişan, anlaşma ile bağlayıcı duruma gelmeyen bir vaattir. Bireylerin isteği ve kabulü ile yani rızaya bağlı gerçekleşen bir anlaşma olmaktadır (Savadoğ, 2018). Bu anlaşma amacı ile

çifte takılan yüzükler erkek ve kadının evlilik için birbirlerine verdikleri sözün sembolü olmaktadır (Gültepe&Özkan, 2017). Nişan, çiftlerin evlilik taleplerini sembolize eden ancak bağlayıcı olmayan bir anlaşma olarak tanımlanmaktadır.

2.2.1.1. Nişanın Sosyal ve Kültürel Önemi

İslam'da hayat boyu birlikte yaşayacak olan çiftlerin, evlenmeye karar vermeden önce gerekli önlemleri alması, iyi düşünmesi ve bunun için evlilik öncesi görüşmesi gelenek haline gelmiştir. Fakat nişanlı çiftlerin nikâhtan önce birbirine haram olmalarından ötürü görüşmeleri, konuşmaları, birlikte gezmeleri uygun olmamaktadır. Nişan töreni nikâh sayılmamaktadır (Nakaidze, 2013). Selçuklularda ise hanedan üyelerinin nişanı olduğu halde, nişanlı çift evlilik öncesinde bir araya gelme imkânı bulamamaktadır. Onlar evleneceği bireyler hakkında araçlardan bilgi öğrenebilmektedirler. Bununla birlikte Selçukluların kendi içlerinde, bölge emirlikleri ve sultanların dul eşlerinin yaptığı evliliklerde çiftler birbirleri ile görüşme imkânı bulmaktadırlar (Kaçın, 2017). İslami yaşamda ve Selçuklularda nişan, nikâh sayılamaz dolayısıyla çiftlerin evlilik öncesi görüşmeleri sınırlı olmaktadır.

Keleş (2004), Tanzimat dönemi zamanında Muğla'da başlık veya namzed akçesi verilip verilmediğini, veriliyor ise de bunun ne kadar bir miktar olduğunu bilmediklerini belirtmiştir. Karakoçan ve çevresi illerde nişan töreni genelde kız ve erkek bir arada olmadan gerçekleşmektedir. Eğer dini nikâh kısıllacak olur ise erkek, kız evinin ayrı bir odasına gelmektedir (Kılıç&Altuncu, 2014). Bu söylemler üzerine nişan, toplumların kültürel özelliklerine ve gelenek/göreneklerine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bir toplumun kültürü o toplumda evlenecek olan bireylerin kimin ile hangi şartlarda evleneceklerini belirleyici düzeyde olmaktadır. Dolayısıyla evlilik sürecinde nişan töreni ne derece önemli ise kültür de evlilik ve nişan süreci için o derece önemli olmaktadır.

2.2.1.2. Nişan Geleneklerinin Tarihî Evrimi

“Sadi Yaver Ataman'ın deyimiyle, "düğünler, köyü telaşeye düşüren gadunlar şenliğidir. Bir düğünün ipini kırk köyün gadunu çekmezse, o düğüne düğün denmez." (Ataman, 1992, 1). Düğünler Anadolu'nun her yerinde bir taraftan sosyal dayanışmanın ve yardımlaşmanın ürünü olarak karşımıza çıkarken diğer taraftan iğneden ipliğe yemeğinden bohçasına kadar her ayrıntısının dikkatle işlendiği ve mükemmel olması için insanüstü gayret sarf edildiği şenliklerdir. Ancak günümüzde karşılaştığımız evlilik ritüellerinde yıllar süren, pey der pey yapılan hazırlıkların birkaç gün içinde, fabrikasyon ürünlerle tamamlanması moda olmuştur. Evlilik ritüellerinde karşılaşılan âdetler, gelenekler, törenler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturur” (Artun, 1998: 87; akt. Yiğit, 2019). Düğün ritüelleri geçmişte toplumsal dayanışma ve kültürel hafızayı temsil ederken, günümüz şartlarında üretilen unsurlarla gerçekleşen törensel bir biçimi temsil etmektedir.

Türk toplumu açısından derin anlamlar barındıran “düğün” kavramı üzerine yapılan çalışmalarda, Akyürek (2020, ss. 193-205), kelimenin kökeninin “dügmek” ve “bağlamak” fiillerine dayandığını belirtmektedir. Yazar ayrıca, eski Türk uygarlıklarında “dügüm” anlamında kullanılan bu kelimenin, zaman içerisinde “dügün” biçimini aldığını vurgulamaktadır. Öte yandan Yakıcı (1991, ss. 3-36), Divân-ı Lügati't-Türk'te “tüğün” olarak geçen sözcüğün, bağlama anlamı çerçevesinde “söz verme” kavramına karşılık geldiğini ifade etmiştir (Taşkın&Boran, 2024). Düğün kelimesi Türk kültürlerinde genel olarak, ‘söz vermek’ ve ‘bağlamak’ anlamlarından türetilmiştir.

Yiğit (2019)'in makalesi ele alındığında söz törenine kıyasla daha geniş katılımlı gerçekleştirilen nişan törenleri, çoğunlukla yaz mevsiminde ve evin avlusunda icra edilmektedir. Bu törende, düğün sırasında takılması planlanan ziynet eşyalarının (bilezik, yüzük, saat, kolye vb.) yaklaşık yarısı nişan takısı olarak takdim edilir. Aileler arasında karşılıklı olarak gerçekleştirilen hediyeleşme ise genellikle "nişan

alışverişi" adı altında birlikte alışverişe çıkılarak yapılır. Gelin adayı, söz merasimine nazaran daha gösterişli ve gelinliği andıran bir kıyafet tercih ederken, damat adayı da özenli giyimiyle dikkat çeker. Tören esnasında başta gelin ve damat olmak üzere tüm davetlilere şerbet ikram edilir. Bu ikramın amacı, kurulacak yuvanın şerbet gibi tatlı, huzurlu ve bereketli olmasının temenni edilmesidir. Bu gelenekten ötürü, Manisa ve Afyonkarahisar gibi bazı bölgelerde nişan töreni halk arasında "şerbet içme" şeklinde de adlandırılmaktadır. Nişan törenlerinin vazgeçilmez unsurlarından biri ise yöreye özgü oyun havaları eşliğinde oynanan halk oyunlarıdır. Ayrıca, oğlan evi tarafından kız evine getirilen nişan bohçalarının içerisinde, o gün gelen misafirlere ikram edilmek üzere hazırlanan çerezler de yer almaktadır. Geleneksel olarak bir kap yardımıyla avuçlara bırakılan çerezler, zamanla küçük paketler hâlinde hazırlanarak davetlilere dağıtılmaya başlanmıştır.

Ateş (2010)'in araştırmasında nişanlanma, toplumun sosyal yapısında önemli bir kurum olup, ailenin kuruluşunda ilk adımı teşkil etmektedir. Evlilik akdinden önce gerçekleştirilen nişanlanma sözleşmesi, 6. yüzyıldan itibaren Türkler arasında uygulanan bir gelenektir. Modern hukukun temel kaynakları arasında yer alan Roma ve Cermen hukuklarında da nişanlanma mevcut olmakla birlikte, bu sistemlerde nişan, günümüzdeki anlamından farklı olarak, evlenecek kişilerin değil onların aileleri arasında yapılan bir sözleşme niteliği taşımaktaydı. Zamanla ailelerin belirleyici rolü azalmış, evlenecek kişilerin iradesi ön plana çıkmıştır.

Yiğit (2019)'a göre ise günümüzde nişan törenleri, organizasyon firmaları tarafından dekore edilen özel salonlarda, davetiye aracılığıyla davet edilen konukların katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Modern nişan törenleri, ikramlıklar, müzik temaları, hatıra amaçlı hediyelikler ve profesyonel fotoğraf çekimleri gibi unsurlar sebebiyle, geçmişteki sade törenlere kıyasla daha gösterişli ve düğün benzeri etkinliklere dönüşmüştür. Ancak geçmişle günümüz nişan törenleri karşılaştırıldığında, nişan bohçası ve dolayısıyla karşılıklı hediyeleşme geleneğinin sürdüğü gözlemlenmektedir. Geleneksel olarak dantelli bohçalara sarılarak, maniler eşliğinde tepsilerde kız evine götürülen hediyelerin yerini, günümüzde daha çok hazır giyim ürünleri, makyaj setleri, parfümler ve markalı kıyafetlerle donatılmış

"nişan sandıkları" almıştır. Bu değişim, törenlerin biçimsel açıdan dönüşüme uğradığını, ancak bazı geleneksel öğelerin modern formlarla varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Evlilik olgusuna eşlik eden töre ve törenler, gelin ile damadı ve onların ailelerini çeşitli anlaşmalar, karşılıklı mal, para ve eşya alışverişleri aracılığıyla birbirine bağlamakta ve böylece hısımlık bağlarını pekiştirmektedir. Bu nedenle, geçmişten günümüze söz konusu geleneksel uygulamaların tümü “düğün” kavramı ile ifade edilmiştir (Boratav, 2016, s.191; akt. Tarçın, 2020). Bu noktada düğün, aileleri birbirine bağlayan ve hısımlığı güçlendiren geleneksel uygulama olarak nitelendirilmektedir.

Araştırmalara bakıldığında geçmişten günümüze kadar köklü bir değişim yaşayan nişan törenleri yoktur. Geleneksel olarak yapılmaya devam edilmektedir fakat sadece yapıma şekillerinde çeşitli değişiklikler mevcuttur. Geçmiş zamanda daha çok aile büyükleri tarafından organize ve kontrol edilirken günümüzde daha çok organizatörler tarafından yapıp kontrol edilmektedir.

Tarihsel süreçte çeşitli şekillerde varoluşunu belli eden nişan olgusu, Türk kültürü içerisinde kazandığı orijinal anlam ve pratiklerle daha belirgin bir toplumsal statüye ulaşmaktadır.

2.2.1.3. Nişanın Farklı Kültürdeki Özel Yeri ve Anlamları

Kaçın (2017)’ın yaptığı araştırmada nişan Büyük Selçuklularda bir evlenme vaadi olup, nikâh gibi keskin bir yaptırıma sahip olmamaktadır. Dolayısıyla evliliğe atılan ilk adım olarak görülen nişandan dönebilmeleri söz konusu olmaktadır. Nişanı olacak çift birbirlerini görmez. Birbirleri hakkında bilgi alacakları elçiler bulunmaktadır. Bu elçilere nişan töreni sonrası hediyeler verilmesi ise Büyük Selçuklularda bir adettir.

Gürcistan Müslümanları üzerine çalışmalar yürüten Nakaidze, nişan kavramını "hitbe" terimiyle ifade etmektedir. Nakaidze'nin değerlendirmelerine göre, İslam dini nişanlılık sürecine belirli sınırlar çizmektedir. Bu çerçevede, nişan merasimi dinî anlamda bir nikâh akdi sayılmamakta; dolayısıyla taraflar, birbirlerine hâlâ mahrem olmayan kimseler olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, nişanlı bireylerin baş başa görüşmeleri, birlikte vakit geçirmeleri veya özel sohbetlerde bulunmaları dinî açıdan caiz görülmemektedir. Ayrıca, İslam hukukuna göre nişan tarafları evlenmeye zorunlu tutulmamaktadır. Ancak meşru bir gerekçe olmaksızın nişanın bozulması, fıkhi literatürde mekruh bir davranış olarak değerlendirilmiştir (Nakaidze, 2013). İslam kurallarına göre nişan, nikâh yerine geçmemekte; çiftler mahrem sayılmamakta, evlenmeye zorlanmamaktadırlar fakat nişanı sebep olmadan bozmaları mekruh olarak nitelendirilmektedir.

Tcyganova (2021)'nin makalesindeki bilgilere göre, Çuvaşlarda düğün (tuy), doğum ve ölümle birlikte yaşamın en önemli geçiş törenlerinden biridir. Yeni bir ailenin kurulması ve soyun devamını ifade eden bu tören, akraba evliliğinin yasak olması nedeniyle çoğunlukla farklı köylerden eş seçimiyle gerçekleşirdi. Bazı aileler ise geleneklerini korumak amacıyla kızlarını uzak köyler yerine komşu köylere vermeyi tercih ederdi. Akatuy ve Uyav gibi bahar bayramları gençlerin tanışması için önemli fırsatlar sunarken, düğün öncesinde tarafların rızasının alınması esas kabul edilirdi. Bu rıza, gelinin damada işlemeli mendil vermesi, damadın ise geline tatlı göndermesiyle sembolleştirilirdi. XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyılda ise en yaygın evlilik biçimi kız kaçırma olmuş, bu yöntem çoğu bölgede geleneksel düğün ritüellerinin yerini almıştır.

Alsaedi (2021)'ye göre dönemin nişan ve nikâh törenlerinde damadın abisi ve yakınlarının düğün yapılan eve bazı hediyeler götürmesi o dönemin geleneklerinden olmaktadır. Gelinin babasının da damat evine yemek vermesi gerekmektedir. Gelinin babası düğün hediyeleri geldikten sonra bir kuzu keserek ailesinin sevincini paylaşmak üzere insanlara yemek vermektedir. Bu nedenle düğün törenlerinde kuzu/koyun kesmek Irak'ın eski geleneklerinden olmaktadır.

Bakhtari (2022)'nin araştırmasında, Afgan Medenî Kanunu'nun 62. maddesine göre, evlilik akdiyle bağlı olmayan ve bekleme süresine tabi bulunmayan bir kadınla nişanlanmak mümkündür. Kanunun 64. maddesi, nişanı evlilik için verilen bir söz olarak tanımlamakta ve tarafların bundan vazgeçme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Kânûn-i Ahvâl-i Şahsiyye-i Ehl-i Teşeyyu'nun 75. maddesinde de nişan yahut evlilik vaadi, bir erkek ile bir kadının evlenme amacıyla üzerinde mutabık kaldıkları bir sözleşme olarak ifade edilmektedir.

Nişan merasimi çoğunlukla kız tarafına ait bir tören olarak görölmekle birlikte, masrafların hangi tarafça karşılanacağı yörelere göre farklılık göstermektedir. Günümüzde Anadolu'da nişan, ya aile arasında sade bir yüzük takma töreniyle ya da davetlilerin katılımıyla bir mekânda gerçekleştirilen özel bir kutlama ile yapılmaktadır. Eski Türklerde ise nişanlılık kurumuna verilen önemin göstergesi olarak, evlenmeyi düşünen çiftler birbirlerine yüzük takmakta ve gelenek gereği mendil hediye ederek nişanlı olduklarını ilan etmekteydiler. İran Azerbaycan bölgesinde "Kebin-Kisme-Merasim-Akd Konan" olarak adlandırılan nişan töreni ise genellikle birinci derece akrabaların katılımıyla daha sınırlı bir çevrede icra edilmektedir. Bununla birlikte, bazı aileler daha geniş bir davetli topluluğu ile töreni kutlamayı tercih edebilmektedir. Kalabalık davetlerde kadınlar ve erkekler için ayrı mekânlar düzenlenmekte, çiftin nikâhı "siğe" adı verilen kişi tarafından kıyılmakta ve gelinin üç kez "evet" demesi üzerine misafirlerin hediyeleri kabul edilmektedir (Soysal & Vahid, 2023). Bu noktada nişan, evlilikten önce yapılan, toplumsal onay ve gösteri niteliği taşıyan, bazen yalnızca aile içinde bazen de daha geniş katılımıda gerçekleşen törenler şeklinde yapılarak költürlere göre çeşitlilik arz eden bir gelenek olarak tanımlanmaktadır.

Zafer (2001)'in makalesinde anlatılanlara göre Pomak Türklerinde yapılan nişanda kız, delikanlıya evlenme isteğini ilettiğinde, erkek tarafı ailesiyle görüşüp yaşı bir akraba veya komşuyu kızın ailesine gönderir. Yaşı kadın geliş amacını açıklayıp kızın verilmesini sorar; aile uygun görüyorsa kısa süre içinde nişana onay verir, aksi hâlde kibarca reddeder veya kararını sonraki görüşmede bildireceklerini söyler. Kız çok talep görüyorsa veya bir başkasına âşıksa, aile söz kesme (küçük nişan) yoluyla

başka teklifleri önleyebilir; bu uygulama, erkeğin askerde veya gurbette olduğu durumlarda da uygulanır ancak yaygın değildir. Nişan, genellikle kız evinde, gece yapılır ve gençler katılmaz. Erkek tarafı altın gerdanlık ve başörtüsü götürür; miktar, ailenin ekonomik durumuna bağlıdır. Nişan öncesi erkek heyeti kız ailesini ikna etmek için uzun süre evde kalabilir. Nişanın ardından erkek ve kız aileleri arasında kahve ve ikram eşliğinde kutlamalar yapılır. Ertesi sabah kadınlar kız evine giderek köy halkını nişandan haberdar eder ve nişan duvara asılır.

Yapılan araştırmalar ışığında nişan törenlerinin genel anlamda aynı seyri izlemeleri gözlemlenmiştir. Ele alınan bölgelerde değişen kültürlerin gelenek ve göreneklerine göre şekillenen nişan törenlerini birbirinden ayıran ince detaylarda bulunmaktadır.

2.2.1.4. Türk Kültüründeki Genel Nişan Gelenekleri

Kartal (2023)'ın makalesine bakıldığında söz kesiminin ardından gelen nişan, evlilik vaadiyle yapılan bir ön akit olup geçmişte genellikle kız evinde gerçekleştirilirken, günümüzde sosyo-kültürel değişimler ve kent yaşamının sunduğu imkânlar doğrultusunda düğün salonları veya açık alanlarda düzenlenmektedir (Altun, 2004: 257). Halk hukukunda “küçük düğün” olarak adlandırılan nişan (Öğüt Eker, 1998b: 21), aynı zamanda yüzük takma geleneğiyle dışarıya ilan edilen simgesel bir birlikteliktir. Nişan öncesinde kıyafet ve ziynet eşyalarının temin edilmesi âdet olup, bu takılar “takı töreni”nde davetliler huzurunda sergilenir. Yüzükler, kırmızı kurdele ile bağlanarak bir aile büyüğü tarafından dualar eşliğinde takılır (Çolak, 2004: 94). Nişanlılık süresine dair belirli bir zaman sınırı bulunmamakta, tarafların anlaşmasına bağlı olarak eğitim, askerlik veya ekonomik koşullar gibi etkenlere göre şekillenmektedir (Örnek, 2014: 268). Geleneksel toplumlarda nişanlıların bir arada bulunmaları aile gözetimine bağlı iken, kentlerde birlikte vakit geçirmeleri olağan karşılanmaktadır.

Kılıç & Altuncu (2014)'nın araştırmasında, Karakoçan ve çevresinde gerçekleştirilen nişan törenlerinde, kız ve erkek taraflarının genellikle bir arada

bulunmadığı görülmektedir. Eğer nişan merasimi ile birlikte dini nikâh da icra edilecekse, erkek tarafı kız evinde ayrı bir odaya alınmakta; kimi durumlarda ise dini nikâh imamın ya da yakın akrabalarından birinin evinde kılınmaktadır. Dini nikâhta kız doğrudan hazır bulunmamakta, onun yerine abi, amca veya dayı gibi yakın erkek akrabalarından biri vekil tayin edilmektedir. Nişan merasiminde erkeğin anne ve babası, akrabaları ve yakın komşuları hazır bulunarak kıza nişan yüzüğü ile birlikte çeşitli ziynet eşyalarını (altın, bilezik, gerdanlık vb.) takmaktadır. Bölge halkı bu takılarla birlikte nişan yüzüğünü “dil bağı” olarak adlandırmaktadır. Ayrıca tören esnasında, geline takılacak “ana sütü” adı verilen beşibiryerde talep edilmektedir. Bununla birlikte, kız babasının erkek tarafından talep ettiği mehir de nişan sırasında verilmekte olup, bu uygulamanın amacı, olası bir nişanın bozulması durumunda tarafların maddi ve manevi kayıplarının telafi edilmesi düşüncesine dayanmaktadır.

Uysal (2019)’a göre, Adıyaman yöresinde söz kesme ve nişan merasimleri genellikle aynı törende gerçekleştirilmekte olup, bu iki kavram halk arasında eş anlamlı şekilde kullanılmaktadır. Kız isteme sürecinin olumlu sonuçlanmasının ardından, aileler arasında yapılan törende yüzükler takılır ve erkek tarafı, önceden hazırlığını yaparak getirdiği nişan bileziğini kıza takdim eder. Aynı şekilde, kız tarafı da erkek için genellikle saat gibi sembolik bir hediye sunar. Bu merasim sırasında çift, aile büyüklerinin ellerini öperek saygılarını ifade eder. Geleneksel olarak, görücü usulü evliliklerin yaygın olduğu dönemlerde bu tür kararlar ebeveynler arasında alınır ve gençlere, “Sana söz kestik” şeklinde bildirilirdi. Eğer törende her iki taraf da gerekli hazırlıkları tamamlamışsa, söz kesme ile birlikte nişan merasimi de aynı anda icra edilir ve törene aile yakınları ile akrabalar da davet edilirdi.

Dikici & Şener (2022)’in yaptıkları görüşmeler sonucunda Erzincan’da yapılan nişan töreni/törenleri için şunlar söylenebilir; nişan kız tarafınca yapılmaktadır. Erkek kendisi için bir tane “sağdıç” belirler ve nişan boyunca birlikte bulunmaktadırlar. Kuaföre gelin, gelinin sağdıç ve yakınları gitmektedir. Kuaför masrafları kız tarafına ait olmaktadır. Nişan töreni kız evinde yapılmaktadır. Törende ilk olarak ayrı odalarda bulunan kız ve erkek yüzük takılacağı sırada aynı odaya girmektedirler. Daha sonra nişan tepsisi içerisinde takılar ile damadın bir yakını gelir. Aile büyüğü –

ki bu aynı zamanda yüzüğü takacak kişi- kısa bir konuşma yapar ve kurdeleyi keser. Bu geleneğin günümüze nasıl evrildiğini yapılan çalışmanın sonucuna göre bakacak olursak; artık kız evinde değil nişan salonu tutularak orada nişan törenleri yapılmaktadır. Özel nişan masaları organize edilip üzerleri pasta, ikramlık, hediyelik ile donatılmaktadır. Özellikle günümüzde ortaya çıkan en önemli detay nişan törenlerinde de dış çekimin yapıyor olmasıdır.

Ceranoğlu (2020)'na göre evlilik, bireyin yaşamındaki önemli geçiş ritüellerinden biri olup, bu sürece eşlik eden nişan merasimi, Türkiye'nin farklı illerinde kültürel çeşitliliğe bağlı olarak farklı şekillerde icra edilmektedir. Konya ilinde gerçekleştirilen nişan törenleri de kendine özgü nitelikler taşımakta ve yerel geleneklerle şekillenmektedir. Geçmişten günümüze Konya'da yapılan nişan merasimlerinde; davetiye hazırlığı, törenin gerçekleştirileceği mekânın seçimi, misafirlere sunulan ikramlar, törene katılanların giyim tarzı, kuaför hizmetleri (örneğin gelin saçı ve makyajı) ile fotoğraf çekimi gibi unsurlar yalnızca gelin ve damat adayları için değil, her iki ailenin de dikkatle üzerinde durduğu unsurlar arasında yer almaktadır. Ancak bu hazırlıkların biçimi ve kapsamı, ailelerin sosyoekonomik düzeylerine göre farklılık arz etmektedir. Türkiye genelinde nişan törenleri çeşitli biçimlerde uygulanmakta olup, teknolojik gelişmelerin bireylerin günlük yaşamına kazandırdığı hız, bu törenlerin icrasında da bazı dönüşümlere neden olmuştur.

Türkiye'de kız isteme merasimlerinde damada tuzlu kahve ikram edilmesi, son yıllarda yaygınlık kazanmış ve gündemde sıkça yer bulan bir uygulama hâline gelmiştir. Bu durum, başlangıçta söz konusu geleneğin bulunmadığı yörelerde dahi benimsenmesine yol açmıştır. Ancak tuzlu kahve, modernleşme sürecinin bir ürünü olmayıp, kökeni Osmanlı dönemine kadar uzanan tarihî bir uygulamadır. Günümüzde ise bu gelenek, esas anlamından uzaklaşarak daha çok popüler bir pratik niteliği kazanmış ve farklı bölgelerde uygulanmaya başlanmıştır. Öte yandan, Türkiye'de televizyon kanallarında Hint dizilerinin yoğun biçimde yayınlanması ve toplumda ilgi görmesi sonucunda, bazı Hint düğün geleneklerinin Türk düğün kültürüne yansıdığı gözlemlenmektedir. Özellikle Erzincan düğünleri bağlamında

değerlendirildiğinde, söz konusu Hint geleneklerinin etkisi, esasen bu dizilerin sağladığı popülerlikten kaynaklanmaktadır (Dikici & Şener, 2022). Dolayısıyla, Türk düğün geleneklerinin tarihî varlığını korurken, popüler kültür ve sosyal medyanın etkisi ile değişerek yeni faktörler kazandığı söylenebilmektedir.

Nişan gelenekleri Türk toplumlarının genelinde oldukça benzer özellikler göstermektedir. Yapılan araştırmalar ışığında Türk toplumlarında nişan töreni aslında geleneklere bağlı kalarak yapılmaktadır. Fakat bu durum tam anlamıyla geleneksel bir nişan töreni olmamakla birlikte modernleşme ve gösterişçi toplumun etkisi ile karmaşık bir tören olarak yapılmaktadır. Bireyler geleneksel kıyafetler giyerek günümüz eğlencelerini sergilemekte, evde değil salonlarda nişan yapmaktadırlar. Bu durum gelenekleri devam ettirmek istemelerini fakat gündemden de geri durmak istemediklerini ortaya koymaktadır.

2.2.1.5. Nişanın Çankırı Kültüründeki Yeri

Günümüzde büyük şehirlerde yaşayan bireyler, düğün törenlerini belediye nikâh veya düğün salonlarında yapıyor olsalar da geleneksel düğün törenleri de hala köylerde ve bazı şehirlerde yapılmaktadır. Düğün törenlerindeki farklılık ile birlikte ilk tanışma ve evlenme kararını alma süreçleri de farklılık göstermektedir. Çankırı İl Yıllığı (1999)'nın verileri doğrultusunda Çankırı ve çevresi illerde görücü usulü evlilik ağırlık göstermekte iken kadının sosyal hayatta ön plana geçmiş olması tanışarak evlenmeyi de yaygın hale getirmiştir. Giderek yok olmaya başlayan evlilik adetleri, erkeğin evlilik çağına gelip evlenme isteğini dile getirmesi ile başlamaktadır. Evlenme çağına gelen erkekler aile büyüklerine çeşitli şekillerle bu isteklerini belirtmektedirler. Bu istek üzerine aile büyükleri, kız aramaya ya da etraflarında önerilen kızları aile büyüklerinden istemeye gitmektedirler. İlk olarak kadınlar/anneler kızı görmeye giderler. Buna küçük dünürçülük denmektedir. Daha sonra büyük dünürçülüğe gidilmekte ve söz kesip şerbet içtikten sonra nişan töreni için gün kararlaştırılmaktadır. Erkek tarafından olan kadınlar kız tarafına içinde çeşitli hediye bulunan 'bohça' götürmektedirler. Aralarında yapılan eğlence devam ederken erkeğin annesi yere bir kumaş serer ve kız kumaşa basıp içeri girdiğinde

nişan yüzüğü takılır. Sonra kız kayıvalideden başlayarak aile büyüklerinin ellerini öper. Tören kıza çeşitli hediyeler verip şerbet içerek devam etmektedir (Çankırı İl Yıllığı, 1999). Hatta Çankırı ilinin köylerinde yapılan nişan törenlerinde;

Altmış arşın feracemin şeridi

Yüreğimde yağ kalmadı eridi

Benim yârim şu cihanda bir idi

Ağlama yavrum kaderin böyledir

Bacımızı gündün yanlı deldiler

Avlumuza koyun gibi doldular

Babanın elinden seni aldılar

Ağlama yavrum kaderin böyledir

İstanbul'dan ayva gelir nar gelir

Sırma kemer ince bele dar gelir

Senden ayrılması bana zor gelir

Ağlama yavrum kaderin böyledir (Çevrimiçi alıntı 1) türküsü söylenmektedir.

Bu türkü Çankırı kültüründe ortaya çıkan bir gelenek sayılmaktadır. Genel olarak bakıldığında Çankırı ili gelenek ve görenekleri sürdürme çabası içinde olan bir il sayılabilmektedir.

2.2.2. Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşim, psikolojik bir gelenekten meydana gelen Amerikan sosyoloji kuramı olmaktadır (Poloma, 1993:221; akt. Aydın, 2014). Entelektüel kökeni Weber

ve Simmel'a dayanmaktadır (Wallace & Wolf, 2012:267-269; akt. Aydın, 2014). Bu kuram, Ernest W. Burgess'in temsilcilerinden olduğu Chicago okulunun sembolik etkileşimciler grubunun ve Mead'in uğraşları ile doğrudan ilgilidir (Sayın, 1990:26; akt. Aydın, 2014). Bireylerin diğeri bireyler ile yaptıkları iletişim özelinde yoğunlaşmaktadır (Özen, 1990:401; akt. Aydın, 2014). Bozkurt (2017)' göre ise sembolik etkileşimcilik, 18. yüzyıl İskoç filozoflarına dayanmaktadır ve bu kuramı sosyoloji içerisine C.H. Cooley, W.I. Thomas ve G.H. Mead dâhil etmiştir.

Sembolik etkileşimcilik diğeri kuramların aksine toplumu mikro olarak ele almakta, gündelik hayatlarımıza, içerisinde bulunduğumuz gündelik dünyaya ve bireylerin sembolik etkileşim aracılığı ile gündelik hayatlarında ne şekilde etkileşimde bulunduklarına, düzeni ve anlamı ne şekilde ortaya koyduklarına odaklanmaktadır. Geleneksel sosyologların uyguladığı bilimsel kuramı reddeden bu sosyolojik kuram, toplumu içeriden çözümlemekte ve belli bir husus veya hayat tarzı ile ilgili, bireyleri heveslendiren temel unsurlar üzerinde durmaya çalışmaktadır (Slattery, 2020). Sembolik etkileşimcilik, toplumu kişilerin gündelik hayatında semboller aracılığı ile yaptıkları etkileşimler üzerinden mikro düzeyde anlamayı sağlayan bir kuram olmaktadır.

Bozkurt (2017)'a göre sembolik etkileşimciler, şeylere yüklediğimiz anlamlar olan semboller, toplumsal yaşamın kökeni olarak görmektedirler. Sembolik etkileşimcilere göre, anlamlar bireyler arasında bulunan etkileşim ile oluşmaktadır. Dolayısıyla toplum bu etkileşimin bir ürünü haline gelmektedir. Semboller bireyler arasında etkileşimi üreten nesneler, sözcükler, jest ve mimikler olmaktadır. Mead'e göre etkileşim, sembollere ya da jestlere bağlı olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Jestler toplumsal eylem içerisinde ve daha yaygın olarak toplumsal süreç içerisindeki en temel sistem olmaktadır. Mead, toplumsal etkileşimi sembollere dayanan bir faaliyet olarak görmektedir. Çünkü semboller anlatıldıklarında herkes için aynı anlama gelmektedir ve kişiden kişiye değişkenlik göstermemektedir. Dolayısıyla semboller evrensel ve genel geçer olmaktadır (Solmaz, 2024). Mead'e göre, bireyler kendi ortamını etkiler ve o ortamı kapsayan şeyleri oluştururlar (Wallace &

Wolf, 2018). Dolayısıyla şeyler bireyin şeylere yüklediği anlamlar ile şekillenmektedir.

Mead'in öğrencisi olan Blumer, Man and Society adlı kitabında sembolik etkileşimi, topluluk içerisindeki bireylerin sahip oldukları semboller ve anlayışlar olarak ifade etmektedir (Wallace & Wolf, 2018). Blumer, sembolik etkileşimciliği öteki kuramlardan farklı görmektedir. Çünkü Blumer'a göre sembolik etkileşimcilik etkileşime daha çok değer göstermektedir (Blumer, 2004:18; akt. Solmaz, 2024). Ona göre sembolik etkileşimcilik üç önermeden oluşmaktadır. Bu önermelerden ilki, bireyler şeylere karşı, şeylerin onlara ifade ettiği anlamlara göre eylemde bulunmaktadırlar. İkincisi, anlamlar, bireyin karşısındaki ile olan etkileşiminden ortaya çıkmaktadır. Üçüncüsü ise, anlamlar, eleştirel süreçte değişme yaşamaktadırlar (Bozkurt, 2017). Sembolik etkileşimcilik, anlamların etkileşim ile oluştuğunu ama süreç içerisinde değişiklik gösterdiğini ve bireyin davranışlarını belirlediğini savunmaktadır.

“Sembolik etkileşimcilik birey aktöre odaklanır, toplumsal yapıların insan davranışları üzerindeki etkisini ihmal etme ve bu yüzden toplumu sadece birçok bağımsız ve köksüz bireyin etkinlikleri ve etkileşimlerini içeren ‘yapıdan yoksun’ bir şey olarak tasvir etme eğilimindedir” (Slattery, 2020:338). Sembolik etkileşimcilik, sadece bireye odaklanarak toplumsal yapıyı görmezden gelmektedir.

2.2.2.1. Sembollerin Toplumsal Etkileşimdeki Rolü

Sembol, bir şeyi anlamlandıran bir işaret, jest veya bir madde/eşya olarak ifade edilmektedir. Bireyler sosyalleşme süreci içerisinde karşılıklı etkileşim halinde iken sembollerin ne anlam ifade ettiklerini öğrenirler ve bu anlamı temel alarak sembollerini kullanırlar. Dolayısıyla semboller, birer anlam taşıyıcıları olarak görülmektedirler (Polama, 1993; akt. Önal, 2023). Semboller, toplumsallaşma sürecinde ortaya çıkan ve anlam taşıyıcısı olarak nitelendirilen işaretler olmaktadır.

Önal (2023)'a göre semboller, kültürün en önemli unsurlarından biri olmaktadır. Leslie White, kültürü semboller aracılığı ile anlamlandırmış ve kültürün, duygu ve düşünceler, davranış şekilleri ve maddi öğeler gibi unsurların sembollerle şekillenen bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumda semboller, kültürün hem gözlemlenebilir hem de gözlemlenemez taraflarını ortaya koymak için kullanılmaktadır. Kültürün korunması, toplum tarafından benimsenmesi ve gelecek nesillere aktarılmasında da en etkili rol oynayan sembol kavramı, Türkçede simge kelimesi olarak kullanılmaktadır. Simgeler/semboller, soyut ve somut olguları temsil etmenin yanı sıra, bireylerin zihninde oluşan anlamları yansıtmak amacıyla da oluşmaktadır. İletişim aracı olarak da kabul gören semboller, her toplumda, toplumun her alanında, her zaman en etkili ifade şekli olarak kullanılmaktadır (Koca 2010:88; akt. Önal, 2023). Semboller, kültüre anlam kazandıran, kültürü aktaran ve etkileşimin en etkili aracı olan temel faktörler olmaktadır.

Bireyler sembollere, sembollerin onlara belirttiği anlama/anlamlara göre davranmaktadırlar. Sembollerin anlamı bireylerin diğer bireylerle toplumsal etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bir birey için bir sembolün anlamı, öteki bireylerin bu sembol ile ilgili o bireye davranış şeklinden doğmaktadır. Ötekilerin eylemleri birey için sembolü belirlemeyi sağlamaktadır. Bireyler, kültürlerini diğerleri ile etkileşim yolu ile sembollerin farklı biçimlerde kullanımını öğrenmektedirler (Wallace & Wolf, 2018). Sembollerin anlamları, anlamlar ile karşı karşıya gelen birey tarafından yorumlanmakta ve değişime uğramaktadır.

Önal (2023)' göre, gündelik hayatımızda, başkalarına iletmek istediğimiz pek çok mesajı jest ve mimikler ve dil aracılığıyla, 'şey'lere yüklediğimiz anlamlar sayesinde ifade etmekteyiz. Sembolik etkileşim bağlamında bireylerin arasında bu iletiyi sağlayan en temel kurum aile ve en temel unsur dil olmaktadır. Bireyler dil aracılığıyla sembolik anlamlar üzerinden karşılıklı etkileşimde bulunmaktadır.

Etkileşimci kurama göre aile, içerisinde farklı bireylerin etkileşimde bulunduğu bir toplumsal birliktelik olmaktadır. Etkileşimci kuram sembolik olan ve sembolik

olmayan olarak ikiye ayrılmaktadır. Sembolik olmayan etkileşim bireyin ve ötekini davranış ve jestlerine direkt reaksiyon göstermektedir. Sembolik olan etkileşimcilik ise bireylerin diğer bireyler ile sağladıkları etkileşime odaklanmaktadır (Aydın, 2014). Hiçbir sembol, bir ev, sevgili, sandalye veya tutku olsun etkileşim içerisindeki bireylerin onlara atfettiği anlam dışında herhangi bir anlama sahip olmamaktadır. Paylaşılan anlamlar ve semboller olmadan insan etkileşimi de insan toplumu da oluşmayacaktır (Slattery, 2020). Semboller, kişilerin onlara verdiği anlamlar ile var olur, dolayısıyla ortam bir anlam olmadığı takdirde toplum oluşmamaktadır.

2.2.2.2. Manevi Kültür ve Popüler Kültür Arasında Kalan Sembol: Nişan Tepsisi

Nişan tepsisi, Çankırı kültürü bağlamında bir taraftan geleneksel bir kültürel sembol olarak manevi kültürü temsil ettiği düşünülürken, diğer taraftan modern tüketim dinamiklerinin etkisi ile bir popüler kültür metasını da yansıttığı düşünülmektedir. Aktan&Tutar (2007)'a göre, bireyler maddi ve manevi öğelerle oluşturduğu kültürel bir ortamda yaşamaktadırlar. Genel olarak, bireyler maddi kültür ile şekillendirdikleri eserlerin içeriklerini manevi kültür öğeleri ile doldurmaktadırlar. Bu manevi kültür, çeşitli değer yargıları, dil ve edebiyat, belirli bir topluma özgü olan örf ve âdetler, dini ve ahlaki kurallar, estetik ve müzik gibi öğelerden oluşmaktadır. Toplumun/toplumların bu gibi değerlerinin oluştuğu ortam, bütün olarak bireylerin manevi kültürünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda nişan tepsisi, manevi kültüre ait geleneksel bir kültürel sembol olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre nişan tepsisi, maddi değerden bağımsız olarak, nesilden nesile aktarılan manevi değerleri somutlaştıran ve nişan töreninin kutsallığını güçlendiren bir unsur olmaktadır.

Popüler Kültür, sanayileşme ve kitle kültürü aracılığıyla geniş kitlelere yayılan, hızla tüketilen ve genellikle gösteriş odaklı olan kültürel sembolleri ve yönelimleri kapsamaktadır. Nişan tepsisi, gündelik yaşantımızda bu kültürün etkisi ile manevi değerden uzaklaşarak bir metaya dönüşme eğilimi göstermektedir. Başlıca bir çalışma alanı olarak gelişme gösteren popüler kültür, 1950'li yıllardan sonra, özellikle Amerika ve Batı Avrupa toplumları tarafından çok ilgi görmüş ve bu alanda

ideolojik çalışmalar hız kesmeden ilerlemiştir. Ülkemizde ise 1990'lı yıllardan sonra ilerleme göstermiştir. Her geçen gün bilimin daha da çok ilgisini çeken popüler kültür, dönemin en beğenilen uğraş alanlarından bir tanesi haline gelmiş olmaktadır (Özkan, 2006). Batı'dan sonra Türkiye'de de büyük ilgi görmüştür. Coşgun (2012)'a göre popüler kültür, yönetici sınıfın, kültürel değerleri ve gelenekleri, hâkim ideolojiler ışığında yeni metotlar aktararak düzenledikleri, bağımlı bireylere öğrettikleri bir kültür olmaktadır. Daha dar bir ifade ile popüler kültür, seçkin kesimin kültürüne karşılık halkın kültürünü karşılamak için oluşturulmuştur.

Özkan (2006)'a göre, ülkemizde popüler kültür, farklı medyalar aracılığı ile bütün bir ülkeyi hâkim kültüre bağımlı yapmayı sağlayan gerçek bir aracıdır. Bu niteliğiyle, gündelik hayatın tüm alanlarına yayılmış ve düşünce yapımızı bütünüyle tesiri altına almıştır. Popüler kültürün, yaygın halk kitlelerinin isteklerine özgü, genel kültürel olguları belirten bir pozisyonu bulunmaktadır (Köseoğlu, 1992; akt. Sandıkcı, 2023). Dolayısıyla toplumu hâkim kültüre bağlayan şey popüler kültür olmaktadır.

Popüler kültürün insan üzerinde kültürel ve ekonomik alanlarda, kitle iletişim araçlarını tekel şeklinde kullanarak ulaştığı çok yönlü ve saptayıcı bir baskısı bulunmaktadır. Bu baskı, popülerlerin ticari, bayağı ve alelade yapısını bütün bireylere yayılması ile birbirlerinin aynısı, tek tip ve yozlaştırılmış bir toplum yapısına sebep olmaktadır (Storey, 2000; akt. Sandıkcı, 2023).

Popüler kültür bakış açısı ile tepsinin asıl amacı, nişan töreninin manevi kullanımını desteklemekten çok, sosyal medyada paylaşılabilir, beğenilebilir ve gösterişli bir kaynak oluşturmaktır. Kitle kültürü bağlantıları ile sürekli yayılan "mükemmel nişan" görüntüleri, bireyleri geleneksel değerler yerine popüler ölçütlere uymaya yönelterek nişan tepsisini yalnızca bir tüketim ürünü haline getirmektedir. Tepsinin manevi değerinin yerini, ekonomik değeri, markası veya gösteriş öğelerinin popülerliği almaktadır. Maddi ve manevi faktörleri ile bireylerin hayat tarzına şekil veren kültür; bu faktörlerin en görünür olan ve süreklilik arz eden gelenekler ve görenekler aracılığı ile topluma aktarılmaktadır.

2.2.2.3. Nişan Tepsisinin Sembolik Etkileşimdeki Yeri

Erol Güngör'ün (Koca 2010: 92; akt. Önal, 2023) ifade ettiği gibi, kültür, maddi olmayan bir bütün olup, bilgiler, inançlar ve değerler gibi manevi unsurlardan oluşmaktadır. Bu unsurlar, uygulama aracılığı ile somut formlara dönüşmektedir. Oluşan bu kültürel bütün, toplumdaki bireylere ve topluluklara gözlemlenebilir unsurlar ile aktarılmaktadır. Kültür, bireyin çevresiyle, toplumla ve diğer bireyler ile kurduğu ilişkilerin bir ürünü olmakta ve bilinçli birikimler ile beslenmektedir. Bu bilinçli birikimlerin doğru şekilde aktarılması da doğru semboller ve kodlar aracılığı ile mümkün olmaktadır. Bu sembol ve kodları oluşturan ve aktaran şey ise gelenektir. Gelenek, sadece inanç ve uygulamaları geleceğe taşımakla yetinmez, kültürel öğelerin yeniden üretimini de gerçekleştirir. Toplamlar, bu kültürel değerlerin canlılığını her dönem yenilemekte ve ileriye taşımaktadır. Bu kültürel değerlerin geleceğe taşınabilmesi aile kurumu ile de mümkün olabilmektedir. Aile içerisindeki bireylerin evlenmeleri, evlenme süreçleri, bu süreçte ortaya çıkan gelenekler ve geleneklerin yansıttığı semboller kültürel değerlerin ilerlemesine ışık tutabilmektedir.

Gültepe & Özkan (2017)'a göre evlilik, yeni bir aile oluşturma sürecini ifade eder ve iki ailenin birleşmesini sağladığı için özel törenler düzenlenerek gerçekleştirilmektedir. Evlilik şekilleri kültüre göre çeşitlilik göstermektedir. Kız isteme, nişan ve düğün törenleri bu çeşitliliği kapsamaktadır. Çalışmanın ve aile kurmanın bir parçası olan nişan töreni, kız ve erkeğin evleneceklerini göstermektedir. Bu törende bireylere takılan yüzük bir sembol niteliği taşır ve iki bireyin birbirine verdikleri sözü belirtmektedir.

Sembolik etkileşimcilik teorisi, bireylerin toplumsal anlamları, semboller vasıtasıyla nasıl oluşturduğunu ve sembollerle etkileşimde bulunarak toplumsal gerçekliklerini nasıl biçimlendirdiklerini incelemektedir. Dolayısıyla bir kültürel sembol haline gelen nişan tepsisi, sembolik etkileşimcilik bağlamında önemli bir yere sahip olmaktadır. Her toplumun kültürüne göre gerçekleşen bu törenler ve sembolleşen nesneler farklılık göstermektedir. Çetin (2008)'in yaptığı araştırmada tarım

kültürünün hâkim olduğu Anadolu coğrafyasında, tahıl ve ekmek gibi gıda unsurları, tarihsel olarak bereket ve sürekliliğin temel sembolleri olarak kabul görmüştür. Bu sembolizm, evlilik ritüellerinde somutlaşır: Örneğin Akhisar'da geline sıcak ekmek sunulması bereket ve sıcaklığa işaret ederken; Gerede'de geline ekmek böldürülmesi ve damada açtırılan ekmeğin ambara asılması, hanenin refahının ve ambarın hiç boşalmamasının sağlanmasına yöneliktir. Bu güçlü gıda/bereket sembolizmi göz önüne alındığında, bu çalışma Çankırı nişan törenlerinde kullanılan bir sembol olan nişan tepsisinin, Çankırı bireyleri için ne anlam ifade ederek kullandıkları üzerinde durulmuştur. Geleneksel ritüellerde gıda maddelerinin bu denli merkezi ve derin bir bereket ve devamlılık sembolü olarak kullanılması göz önüne alındığında, Çankırı'da nişan tepsisinin anlamlandırılmasında, tepsiye diğer yörelerde yüklenen farklı anlamlar barındırabileceği ve bu nedenle yöre bireyleri için farklı bir sembolik değere sahip olabileceği varsayılmaktadır. Bu farklılaşan anlamın tespiti, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Sembolik etkileşimcilik, bireylerin toplumsal etkileşimlerinde metalara yükledikleri anlamları açıklarken; bu anlamların toplumsal itibar, statü ve toplumsal onay arayışında tüketime dönüşmesini gösterişçi toplum/tüketim açıklamaktadır.

2.3. Gösterişçi Tüketim Kuramı ve Sembolün Metalaşması

Bu kısımda, geleneksel sembollerin modern dünyadaki dönüşümünü ve toplumsal statü ile olan etkileşimini analiz etmek için Veblen'in gösterişçi tüketim kuramı ile çalışılacaktır.

2.3.1. Gösterişçi Toplumun/Tüketimin Tanımı ve Özellikleri

Tüketim, insanlık tarihi boyunca avcılık ve toplayıcılıkla başlayan süreçten bu yana varlığını sürdüren temel bir olgudur. Günümüzde ise tüketim, modern bireyin merkezde olduğu bir süreç haline gelmiş; insani ihtiyaçlar ile gündelik yaşam

alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi yansıtırken, bireyin bitmek bilmeyen ihtiyaçlarının da doğal bir gerçeklik olarak kabul edildiği bir yapı kazanmıştır. Her ne kadar kökeni çok eskiye dayansa da, tüketim özellikle Aydınlanma dönemiyle birlikte daha fazla sorgulanmaya başlanmış; gündelik hayat üzerindeki derin etkileriyle dikkat çeken bir görüngenye dönüşmüştür (Topaloğlu & Güngör, 2016:284; akt. Genç, 2022). Tüketim, tarih boyunca bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda şekil alan temel bir olgu olmaktadır.

Tüketim genel olarak, bireyin doğumuyla birlikte başlayan ve temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal ve hizmet edinme davranışı olarak tanımlanabilir. Yaşamın devamı için gerekli görülen bu satın alma eylemi, günümüzde bireyler açısından vazgeçilmez bir alışkanlığa dönüşmüştür. Öte yandan, günümüzde bir ideoloji niteliği kazanan tüketim olgusu, oluşturduğu kültür aracılığıyla modern bireye yalnızca tükettikçe huzur ve tatmin duygusuna ulaşabileceğini aşlamaktadır (Odabaşı, 1999:3-4; akt. Genç, 2022). Tüketim, ihtiyaçların karşılanmasının da ötesinde modern kişilere tatmini tüketim üzerinden sergileyen bir ideoloji hali gelmiştir.

Toplumun bir parçası olan bireyler, yaşamlarını sürdürebilmek adına sürekli olarak tüketmek zorunda olduklarından, aynı zamanda tüketici kimliğine de sahiptirler. Tüketim kavramı genel çerçevede tanımlanabilse de, her dönemin kendine özgü toplumsal ve kültürel dinamikleri doğrultusunda farklı biçimlerde yorumlanmakta ve anlam kazanmaktadır (Orçan, 2004:11; akt. Genç, 2022). İnsan yalnızca bedensel ve ruhsal yönleriyle tanımlanamaz. Kişiyi sadece beden ve ruh açısından değerlendirmek, onun davranışlarını tam olarak kavramakta yetersiz kalır. James'e göre insan, beden ve ruhun ötesinde; sahip olduğu ev, araba, kıyafetler, ailesi, arkadaş çevresi ve toplumsal konumuyla birlikte bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bireyler, bilinçli ya da farkında olmadan bu sahip olduklarını kimliklerinin bir uzantısı haline getirirler (Akgül, 2020). İşte bu noktada bireylerin tüketimine gösteriş duygusunun karışması da söz konusu olmaktadır.

Akgül (2020)'e göre, Veblen tarafından ortaya atılan gösterişçi tüketim kavramı, bireylerin sahip oldukları ürünler aracılığıyla kendi sosyal sınıflarından ayrışarak, hangi sınıfa ait olduklarından bağımsız biçimde daha üst bir sınıfa ait olduklarını göstermek amacıyla gerçekleştirdikleri tüketim biçimini ifade eder. Bu bireyler, tükettikleri ürünleri kimliklerinin bir uzantısı haline getirir ve bu ürünlerin taşıdığı semboller ile çevrelerine statü, seçkinlik ve güç gibi mesajlar verirler. Bu açıdan bakıldığında, gösterişçi tüketim ürünleri kişinin ait olmayı arzuladığı sınıfa ulaşmasında bir köprü görevi görürken, aynı zamanda onu alt sınıflardan da ayırır. Gösterişçi tüketimde tercih edilen ürünler, ayrıcalıklı ve seçkin olarak değerlendirilir. Veblen'e göre, bu tür ürünlerin tüketilmesi bireylere saygınlık kazandırır ve toplumsal statü elde etmelerini sağlar.

Kır & Cengiz (2022)'e göre kültür endüstrisi, kitlelere belirli bir yaşam biçimi ile bu yaşama uygun davranış kalıplarını dayatarak, bu normların içselleştirilmesini amaçlamaktadır. Bu standartlaşmış davranış biçimleri, bireye sistematik olarak empoze edilmekte ve birey, bu süreçte yalnızca bir tüketici değil, aynı zamanda mevcut kültürel düzenin yeniden üretilmesine katkı sunan etkin bir özne hâline gelmektedir. Kültür endüstrisi ve kültürel tüketim pratikleri, istisnai durumlar dışında, genellikle televizyon, sinema, reklamlar ve dergiler gibi kitle iletişim araçları yoluyla yaygınlaştırılmaktadır. Bu bağlamda kültürel değerler, ticarileştirilerek piyasada dolaşıma giren metalar hâline gelmiştir. Bu dönüşüm sürecinde düğün olgusuna atfedilen anlamın ve ekonomik yatırımların artış göstermesi, kültür endüstrisinin etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle Batı kültüründen ithal edilen gelin dergileri ve düğün temalı filmler, bu kültürel dönüşümün temel araçları arasında yer almaktadır.

Evlilik törenleri, zamanla toplumsal değişimlere bağlı olarak dönüşüm geçiren bir yapıya sahiptir. Bu yüzden günümüzde yapılan düğünler, geçmişteki kadar geleneksel ya da dini kurallara bağlı kalmayabilir. Günümüzün post modern bireyleri ise evliliği, iki insanın arasındaki romantik bağı ifade ettikleri ve bu bağı topluma sergiledikleri kültürel bir gösteri olarak değerlendirmektedir (Boden, 2003; akt. Kır

& Cengiz, 2022). Evlilik, günümüzde duygusal bağları topluma yansıtan kültürel bir gösterge olarak da işlev göstermektedir.

Kır & Cengiz (2022)'e göre, düğün odaklı tüketimin teşvik edilmesi, reklamcılık alanında da etkisini sürdürmektedir. Özellikle reklamlarda kullanılan duygusal ve sevgi temelli söylemler, bireyleri mutluluğu ve romantizmi satın alabileceklerine inandırarak aşırı tüketime yönlendirebilmektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, evlilik ideali yalnızca bir birliktelik değil, aynı zamanda gösterişli bir düğünle taçlandırılması gereken bir süreç hâline gelmiştir. Bu bağlamda, toplumsal statüsünü tüketime dayalı semboller aracılığıyla görünür kılmak isteyen kadınlar; pırlanta bir tektaş yüzükle evlenme teklifini, mutfağı için lüks cam kadeh takımları ve ev aletlerini, ayrıca kutlama amacıyla düzenlenen ihtişamlı bir düğünü hayal edebilmektedir. Günümüz modern toplumlarında, görkemli evlilik törenleri düzenlemek giderek toplumsal bir zorunluluk olarak algılanmakta; bu tür törenlere yapılan yüksek harcamalar ise bireylerin sosyal statülerini ifade ettikleri birer araç niteliği taşımaktadır.

Akgül (2020)'ün tespitlerine göre, sosyal medyanın yaygınlaşması ve bireylerin dijital kimlikler aracılığıyla kendilerini ifade etmeye başlamasıyla birlikte, gösterişçi tüketim de daha görünür ve yaygın hale gelmiştir. Kişiler, sosyal medya platformlarında oluşturdukları kimlikler yoluyla kendilerini tanıtırken, sahip oldukları ürünler ve sosyal statüler üzerinden benliklerini genişletmektedir. Son zamanlarda özellikle yeni evli kadınların benimsediği "yeni gelin" kimliğiyle birlikte, evlerine aldıkları abartılı, fazla ve dikkat çekici eşyaları sosyal medya hesaplarında paylaşarak çevrelerine kendi kimliklerine dair mesajlar verdikleri gözlemlenmektedir. Hatta evlilik öncesi süreçte bile; isteme merasimi, damat kahvesi, gelin çiçeği, evlilik teklifi gibi ritüeller, kişinin bulunduğu çevre ve sosyal statüye bağlı olarak şekillenmekte ve bu etkinlikler sosyal medya üzerinden bir tür gösteriş alanına dönüşmektedir. Evlilik sonrası da bu bireyler, evlerine aldıkları mobilyalar, mutfak ürünleri ve dekorasyon malzemeleriyle bir marka rekabetine girerek, tükettikleri ürünlerle kendilerini ifade edip gurur duymaktadırlar. Sosyal

medya, özellikle kadın bireylerde tüketim yolu ile statü ve kimlik gösterişini arttırmaktadır.

Farklı türde pek çok medya ve pazarlama aracı, gelinlerin düğün günlerine dair beklentilerini şekillendirmeye yönelik çeşitli mesajlar sunmakta ve bu özel güne dair tercihlerini belirlemelerinde etkili olmaktadır. Bu araçlar aracılığıyla, gelin adaylarına nasıl görünmeleri, ne giymeleri ve düğünlerini nasıl planlamaları gerektiği konusunda dolaylı ya da doğrudan yönlendirmeler yapılmaktadır (Kır & Cengiz, 2022). Gelin adaylarının törenlerde yapacakları tercihleri sosyal medya şekillendirmektedir.

Çalışmanın konusunu içeren nişanlılık dönemi, evlenmeye hazırlanan çiftler ile ailelerinin birbirlerini daha iyi tanımalarına olanak tanır. Bu süreçte, çiftin nişanlanmasıyla birlikte her iki aile de karşılıklı olarak nişan bohçaları hazırlar. Bohçaların içeriği bölgesel farklılıklar gösterse de genellikle kıyafetler, takılar ve kişisel bakım ürünleri gibi eşyalar yer alır. Bu geleneksel uygulamaların temelinde ise kültürel değerlere bağlılık, aileye verilen önemin gösterilmesi ve ailelerin ekonomik durumlarının yansıtılması gibi nedenler bulunmaktadır (Dreamon, 2018; akt. Kır & Cengiz, 2022). Bohçalar her ne kadar geleneğe bağlı olarak hazırlansa da artık daha gösterişli olarak süslenmekte, içerik olarak daha kalabalık ve her alınan eşyanın en pahalısı tercih edilerek karşı tarafa sunulmaktadır. Bu durum sadece bohça olarak düşünülmemektedir. Günümüzde nişan törenlerinin salonlarda olması, hediye eşyalar dağıtılması, nişan tepsisinin en gözde olanının tercih edilmesi vs. bu tür törenlerde bireylerin artık konforu değil gösterişi önemseyişi gözlemlenmektedir.

2.3.2. Nişan Tepsisi Sembolizminin Gösterişçi Toplum/Tüketim İçerisindeki Rolü

Kardaş (2020)'a göre nişan, söz ile düğün arasında yer alan bir tören olmaktadır. Söz genellikle daha sade, aile içinde gerçekleşirken; nişan töreni daha geniş katılımlı

olmakta ve misafirler için özel davetiyeler bastırılıp dağıtılmaktadır. Nişan, bir düğün salonunda da düzenlenebilir. Tören öncesinde nişan alışverişi yapılır; gelin için takılar ve elbiseler alınırken, damada da kız ailesi tarafından takım elbise alınır ve nişan bohçası hazırlanır. Nişan töreninde çiftin alyansları takılır; yüzükler kurdeleyle birbirine bağlanır ve özel olarak süslenen “nişan tepsisi” içerisine yerleştirilir. Kurdeleyi kesme görevini genellikle aileden bir büyük üstlenir; bu sırada kısa bir konuşma yapar ve dua eder. Gelin ve damat, söz törenine kıyasla daha şık ve özenli kıyafetler tercih eder. Geleneklere göre nişan organizasyonu ve masrafları kız tarafına aittir.

Yukarıda ve öncesinde de ifade edildiği üzere farklı kültürlerde gerçekleşen nişan törenleri birbirleri ile oldukça benzer ya da oldukça farklı olabilmektedir. Her kültürün kendine özgü geleneklerinin bulunması dolayısı ile yapılan söz kesme, nişan töreni, kına gecesi vs. süreci farklı ilerlemektedir. Geleneksel ve modern toplumlarda yapılan nişan törenleri dikkate alındığında gelin ve damadın giydiği kıyafetten törenin sembolleşen nesnesine kadar her şey farklılık göstermektedir. Özellikle sosyal medya etkisi ile bireyler başka bireylerde gördüğü konseptleri, pasta modellerini, nişan tepsilerini vs. dikkate alarak daha gösterişli törenler yapmak istemektedirler. Bu çalışma ile yapılan araştırmalardan elde edilen verilere göre Çankırı ili içerisinde nişan töreni süreci nasıl ilerlemekte ve nişan tepsisi bir sembol haline geldi mi geldi ise bu bireylerin kültüre bağlılığı ile mi alakalı yoksa gösteriş için yapılan bir tür sembolleşme mi ortaya konulacaktır.

2.3.3. Nişan Tepsisinin Değişen Anlamlarına Sosyal Medyanın Etkisi

İnsanlar arası iletişim tarihsel süreçte öncelikle seslenme ve konuşma yoluyla başlamış, ardından yazı, resim, basım teknikleri, telli ve telsiz elektronik iletişim araçları ile gelişim göstermiştir. Bu evrimin son aşamasını ise sosyal medyayı oluşturmaktadır. Özellikle 1990’lı yıllardan itibaren bilgisayarların yaygınlaşması ve internetin kullanılmaya başlanması, iletişim alanında köklü bir dönüşüm yaratmıştır. 2000’li yıllarda cep telefonlarının toplumsal hayatta geniş kitlelerce

benimsenmesiyle birlikte, bu iletişim devrimi daha da hız kazanarak yeni bir boyut kazanmıştır (Uluç & Yarcı, 2017). Öte yandan, devlet, hükümet, basın kartelleri ve üniversiteler gibi geleneksel kurumların bilgi üzerindeki denetim ve tekel konumları büyük ölçüde zayıflamıştır. Sosyal medya, bireylerin düşüncelerini, bakış açılarını, davranış biçimlerini ve yaşam tarzlarını doğrudan etkileyip dönüştüren bir olgu haline gelmiştir. Alan yazında birçok araştırmacı, dijital iletişimin insanlık tarihinde yaşanan en köklü dönüşümlerden birine işaret ettiğini vurgulamaktadır. Özellikle sosyal medya, bireylerin başkalarının düşüncelerini ve duygularını öğrenmelerine imkân tanıyarak, toplumsal davranışları yönlendirme ve biçimlendirme gücüne sahip güçlü bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Uluç & Yarcı (2017)'ya göre sosyal medyanın gelişmesi ile birlikte geleneksel medyanın tek yönlü ve etkileşimsiz yapısı, sosyal medyanın da ortaya çıkışıyla dönüşüme uğramıştır. Günümüzde gazete, radyo ya da televizyon aracılığıyla iletilen haberler yalnızca pasif bir biçimde tüketilmemekte, aynı zamanda anında yorumlanabilmekte ve farklı dijital mecralara aktarılarak çok daha geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Sosyal medya platformlarının ana sayfalarında sürekli yenilenen haber akışları, bireylerin dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan gelişmeleri eşzamanlı olarak takip etmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, kullanıcıların yüksek hızda işleyen bir tüketim ağının parçası haline geldiklerini açıkça göstermektedir.

Bir kültür aktarım aracı işlevi gören sosyal medya (Facebook, bloglar, MySpace, YouTube, Twitter vb.), özellikle genç kuşaklar arasında hızla yayılım göstermiş ve dünyanın farklı bölgelerinden bireylerin çeşitli platformlar aracılığıyla kendilerini ifade edebilmelerine imkân tanımıştır. Bu mecralar üzerinden kültürlerarası etkileşimin kolaylaşması, bazı araştırmacılar tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirken, bazıları tarafından olumsuz sonuçlar doğurabileceği yönünde ele alınmıştır (Chen, 2012, s. 5; akt. Uluç & Yarcı, 2017). McEwan ve Sobre-Denton'un ifade ettiği üzere, bilgisayar aracılığıyla gerçekleşen iletişim, katılımcıların kültürel unsurlarının harmanlanmasıyla ortaya çıkan hibrit bir yapı taşıyan "üçüncü bir kültür" üretmektedir (McEwan ve Sobre-Denton, 2011, s. 252-258'den akt. Chen, 2012, s. 6; akt. Uluç & Yarcı, 2017). Sosyal medya ile beraber toplumsal ritüellerde

bireyler arasındaki ilişkilerin oluşmasında ve kültürel değerlerin aktarımında önemli bir araç işlevi görmektedir. Ritüellerin sosyal medya ile diğer kültürlerle ve bireylere aktarımı söz konusu olmaktadır. Toplumsal ritüellerden biri olan nişan töreni, iki ailenin toplumsal bağ kurmasını sağlayan ve sembolik anlamlar taşıyan bir uygulama olmaktadır. Günümüzde bireyler yapılan törenleri, çekilen fotoğrafları, kullanılan sembolleri gerek görsel olarak, gerekse sözlü olarak paylaşmaktadırlar. Dolayısıyla toplumsal bağlam içerisinde sosyal iletişimin, sosyal medyanın büyük ölçüde etkisi gözlemlenmektedir.

Satar (2007)'ın araştırmasına göre bireyler, reklamlarda sunulan ürünleri tüketme, televizyon dizilerinde idealize edilen yaşam tarzlarını benimseme ve basın-yayın organlarında yer alan ünlü figürler gibi giyinme yönelimleri sergilemektedir. Bu durum, toplumun büyülenmiş ve manipülasyona açık bir yapıya dönüşmesine neden olmaktadır. Söz konusu kültürel etki sonucunda insanlar, toplumsal yaşamın aktif katılımcıları olmaktan ziyade, başkaları tarafından üretilen içeriklerin pasif tüketicileri haline gelmektedir. Bu bağlamda medya, toplumsal yaşamı denetleyen ve topluma kimlik atfeden belirleyici bir otorite konumuna yükselmiştir.

Yapılan çalışmada ele alınan nişan töreni ve bu süreçte bir sembol olarak değerlendirilen nişan tepsisi, bireyler tarafından geleneksel bir sembol olarak değerlendirildiği sebebiyle kullanılmaktadır. Fakat sosyal medyanın da etkisinin bulunduğu bir değişim söz konusu olmaktadır. Geçmişten günümüze nişan tepsisi var olmakta fakat törenlerin yapılma süreci ve süreçte kullanılan semboller değişkenlik göstermektedir. Genellikle yüzük, çikolata ve kahve gibi unsurları içeren nişan tepsisi, iki ailenin kuracağı ilişkinin sembolik temelini temsil etmektedir. Bu yönüyle tepsi, yalnızca törensel bir nesne değil; aynı zamanda taraflar arasındaki sosyal iletişimin, karşılıklı kabullenişin ve niyetin ifadesi olarak değerlendirilmektedir. Yüzüklerin tepsi üzerinde takılması ise, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda ailelerin birlikteliğini sembolize eden anlam yüklü bir eylemdir.

Sonuç olarak, nişan tepsisi yalnızca görsel bir nesne değil; aynı zamanda sosyal ilişkilerin kurulmasına, toplumsal onayın sağlanmasına ve sembolik anlamların paylaşılmasına aracılık eden önemli bir kültürel semboldür.

2.4. Çankırı Kültüründe Nişan Tepsisi

2.4.1. Çankırı’da Yaşayan Toplumun Genel Yapısı

1927 nüfus sayımında 156.588 olan Çankırı vilayetinin nüfusu, 1935 sayımında 177.587’ye yükselmiştir. Bu sayım sonuçları, vilayet nüfusunun büyük ölçüde nahiye ve köylerde yoğunlaştığını ve kırsal karakterin belirgin olduğunu ortaya koymaktadır. En fazla nüfus 86.089 kişi ile merkez kazada, en az nüfus ise 35.275 kişi ile Ilgaz kazasında tespit edilmiştir.

Dikkat çekici bulgulardan biri, kadın nüfusunun erkek nüfustan fazla olmasıdır. Vilayet genelinde, şehir merkezi dışında kalan tüm kazalarda kadın nüfusu erkek nüfusun üzerinde olup, bu durum Türkiye ortalamasının da üstündedir. Uzun süren savaşların yarattığı demografik sonuçlar çerçevesinde bu durum olağan kabul edilmektedir. Ayrıca, nüfusun %57,4’ünün gençlerden oluşması, vilayetin genç bir demografik yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu veri, nüfusun %50,6’sını oluşturan bekâr oranı ile birlikte değerlendirildiğinde, Çankırı nüfusunun yarıdan fazlasının genç ve bekârlardan oluştuğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Öte yandan, vilayette okuryazarlık oranı son derece düşüktür. Nüfusun 160.749’u okuma-yazma bilmezken, yalnızca 16.545 kişi okuryazardır. Bu durum, kırsal nüfusun yüksekliği ve okullaşma oranının düşük olmasıyla açıklanabilir.

Hangül (2024)'e göre, ekonomik faaliyetler açısından değerlendirildiğinde, nüfusun yarısından fazlasının ziraatla uğraştığı belirlenmiştir. Bu durum, vilayette kırsal yerleşimin ve tarımsal faaliyetlerin ağırlığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

2.4.2. Çankırı Kültüründeki Toplumsal Bağlam İçinde Nişan Tepsisinin İşlevi

Evliliğin ikinci aşamasını oluşturan nişan töreni, söz kesiminin ardından genellikle birkaç ay içinde gerçekleştirilir. Bu merasim, davetli sayısının fazla olması ve çalgılı eğlencelerin yer alması nedeniyle yörede “büyük nişan” olarak adlandırılmaktadır. Nişanla birlikte aileler arasındaki bağ güçlenmekte, gençlerin geri dönmesi ise daha zor bir hâl almaktadır (Ercan, 2002, 128; akt. Türk, 2023). Tören, taraflarca alınan hediyelerin sergilenmesiyle başlamakta; saz eşliğinde gerçekleştirilen eğlencelerle devam etmektedir. Bu esnada gelin ve damadın arkadaşları, akrabalar ve komşular çeşitli oyunlarla katılım göstermektedir. Eğlencenin ardından nişan yüzükleri, genellikle ailede sözü geçen bir kişi tarafından takılmakta; sonrasında hoca tarafından törenin hayırlı olması için dua edilmektedir. Duanın ardından, davetlilere alınan kıyafetler yüksek sesle anons edilerek gösterilmekte, bu uygulamayı takı merasimi izlemektedir. Öncelikle damat tarafı, nişanlı kıza yüzük, bilezik veya saat gibi hediyelerini takmakta; daha sonra her iki taraftan gelen misafirler altın ya da para takılarıyla katkıda bulunmaktadır. Törenin sonunda tüm davetlilere kıymalı pide ve ayran ikram edilmektedir (Türk, 2023). Sembolik ritüeller ve paylaşım yolu ile toplumsal birlikteliği güçlendiren gelenek nişan törenleri olmaktadır.

Türk (2023) tarafından Çankırı'nın Kızılırmak ilçesinde yapılan araştırma dikkate alındığında Çankırı ilinde yapılan nişan töreninin bütünü verilmiştir. Nişan yüzüklerinin takıldığını dile getirirken yüzüklerin bulunduğu tepsiyi ele almadığı gözlemlenmiştir. Bu noktada nişan tepsisi ve Çankırı ili özelinde daha önce belirttiğimiz bilgiler ışığında söylenebilir ki; nişan tepsisi sosyal anlamlandırma, aile içerisindeki hiyerarşi, toplumsal onay ve kültürel kodlamaları ritüelleştirme görevini üstlenmektedir. Bu tür faktörler, nişan tepsisinin sadece bir nesne değil, güçlü bir sembolik etkileşim aracı olduğunu belirtmektedir. Bireyler bu etkileşim

aracını bütün nişan törenlerinde kullanmakta fakat tepsiyi önemseme ve değer verme noktasında eksik kaldıkları gözlemlenmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın genel yöntemsel çerçevesi sunulmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kapsamında, araştırma deseni, veri toplama süreci ve analiz yöntemleri açıklanmıştır. Ayrıca araştırmanın varsayımları, sınırlılıkları ve verilerin değerlendirilme biçimleri bu bölümde ele alınmaktadır.¹

3.1. Araştırmanın Konusu

İlk sosyalleşmenin, toplumun kültürel faktörlerinin ilk ortaya atıldığı, insanlar arası etkileşimin ilk yapıldığı yapı aile kurumu olmaktadır. Geleneksel aile yapısının oluşması, farklı cinsiyetli iki bireyin evlenmeleri esasına dayanmaktadır. Bu evlilik süreci basamaklarından biri olan nişan ve nişan törenlerinde bir sembol olarak kullanılan nişan tepsisi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Nişan tepsisi, nişan töreninin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak öne çıkmakta; hem ailelerin karşılıklı tanışma ve bağ kurma sürecini hem de kültürel değerlerin görünür kılındığı bir sembol alanını temsil etmektedir. Nişan tepsisinin, aile kurumunun oluşum sürecindeki yeri, bireyler arası ilişkilerdeki sembolik anlamı ve toplumsal tüketim pratikleri ile olan ilişkisi çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Nişan tepsisi, sadece bir eşya ya da törensel araç olmayıp, aynı zamanda kültürel değerlerin, toplumsal normların ve aile içi ilişkilerin görünür hale geldiği bir sembol olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, Çankırı kültüründe nişan tepsisinin sembolleşme süreci ve bu sembolleştirmenin aile kurumu ile ilişkisini; toplumsal etkileşimde ve kültürel aktarımda nasıl bir rol üstlendiğini sosyolojik bir çerçevede incelemektedir. Bu bağlamda, araştırmada özellikle yeni nişanlanmış bireylerin tecrübeleri ele alınmış, nişan tepsisinin geleneksel bir kültürel sembol mü yoksa gösterişçi tüketimin bir

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 10 Kasım 2023 tarihli ve 36 sayılı toplantıda alınan kararla bu çalışmanın etik kurallara uygunluğu onaylanmıştır.

metası mı olduğu sorgulanmıştır. Dolayısıyla, araştırma konusu yalnızca nişan tepsisinin nesnel varlığına değil, bununla birlikte ona yüklenen anlamlara, sembolik işlevlere ve toplumsal bağlam içerisindeki rolüne odaklanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplum içerisinde aile kurumunun oluşabilmesi erkek ve kadının birleşmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu birleşme söz merasimi ile başlayıp; nişan töreni, kına ve düğün ile sonlanmaktadır. Bireyler bütün bu süreçleri içlerinde bulundukları kültürel değerlere göre devam ettirmektedirler. Kültürel değerlere göre ortaya çıkan çeşitli sembollerin süreç boyunca her alanda kullanıldığı dikkat çekici olmaktadır. Son zamanlarda nişan törenlerinin sıklığı ve büyüklüğü göz önünde bulundurularak nişan töreni süreci ele alınacak olup bir sembol haline gelmiş olan nişan tepsisinin durumu incelenecektir. Bu alışma ile ankırı ilinin kültürü göz önünde bulundurularak nişan tepsisinin sembol olarak kabul edilip edilmediği, sembolleştirilmiş ise bu sembolleştirmede en çok etki alanı barındıran kurumun hangisi olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu alışma, nişan tepsisinin geleneksel bir kültürel sembolü mü yoksa popüler bir tüketim metası mı olduğunu açıklamayı amaçlamaktadır. Bu ayrım, hızla değişen toplumsal yapılarda ve metalaşmanın yaygınlaştığı tüketim kültürlerinde geleneksel ritüellerin nasıl yeniden anlamlandırıldığı ve bireylerin kimliklerini tüketim nesneleri üzerinden nasıl inşa ettiği gibi temel sosyolojik soruların yanıtlanmasına olanak tanıyacaktır.

Günümüzde hızlı modernleşme ve popüler kültür etkisi ile kültürel değerler giderek unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu alışma, kültürel değerlerin korunması, sürdürölmesi ve gelecek nesillere aktarımı bakımından önemli bir katkı sunmaktadır. Kültürel faktörlerin, özellikle de nişan tepsisi gibi ritüel unsurların, modernleşme ve tüketim kültürü karşısında nasıl konumlandığını anlamak toplumsal belleğin sürekliliği açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu araştırma, kaybolmaya yüz tutmuş geleneklerin hatırlanmasına ve toplumda kültürel farkındalık oluşturulmasına hizmet etmektedir. ankırı özelinde gerçekleştirilen bu alışma,

Anadolu kültüründe nişan tepsisi geleneğinin özgün yönlerini ortaya koyarak literatürde sınırlı yer bulan yöresel evlilik ritüellerini belgelemesi bakımından literatüre özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma sosyal bilimlerin yöntemlerine dayandırılarak yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Karataş (2015)'ın çalışmasında nitel araştırma, doğal ortamda algıların ve olayların bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına odaklanan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yöntem; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerini kullanır ve yorumlayıcı bir süreç izler (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Disiplinlerarası bütüncül bir bakış açısıyla araştırma problemini incelemeyi benimseyen nitel araştırma, olgu ve olayları kendi bağlamlarında ele alarak, insanların onlara yüklediği öznel anlamlar üzerinden yorumlar (Altunışık ve Diğerleri, 2010: 302). İnsanın kendi sırlarını çözmek ve toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından biri olarak (Özdemir, 2010: 326), nitel yöntemle tasarlanmış araştırmalar, ele alınan konu hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası taşır. Bu bağlamda araştırmacı, muhatabının öznel bakış açısına önem vererek ilave sorularla gerçekliğin izini süren bir kâşif gibi hareket eder. Dolayısıyla nitel yöntem, bireylerin toplumsal olgulara yükledikleri anlamları derinlemesine anlamayı mümkün kıldığı için çalışmanın yöntemi olarak tercih edilmiştir. Aynı zamanda, çalışmanın temelini oluşturan ve bireylerin törende kullanılan sembollere yükledikleri anlamları daha detaylı inceleyebilmek adına sembolik etkileşimcilik kuramı kullanılmıştır.

Veriler, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formu, Çankırı ili özelinde hazırlanmış ve yeni nişanlanmış 16 bireye uygulanmıştır. Görüşmeler yüz yüze ve çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş, katılımcıların sembolik anlam dünyaları, kültürel değer algıları ve tören uygulamaları derinlemesine incelenmiştir. Katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilmiş; görüşmeler

hem yüz yüze hem de çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Toplanan cevaplar, durum açıklama yöntemi ile betimsel analiz ve tematik kodlamalar kullanılarak çözümlenmiştir. Böylece katılımcıların nişan tepsisine yükledikleri sembolik anlamlar sistematik bir şekilde ortaya konmuştur.

3.4. Araştırmanın Deseni

Tekindal & Arsu (2020)'nın ifadelerine göre nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerle bireylerin bakış açılarını, algılarını ve deneyimlerini doğal bağlamında bütüncül biçimde ortaya koymayı amaçlayan bir süreçtir. Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe ve Dilbilim gibi disiplinlere dayanan bu yaklaşım, insan davranışının karmaşık yapısının ancak içinde bulunduğu sosyal ve kültürel ortamda anlaşılabilceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, fen bilimlerinde görülen mekanik anlayışın yerine insan davranışına uygun farklı bir yaklaşım benimsenmektedir.

Nitel yöntemler arasında anlatı araştırması, kuram oluşturma, etnografi, durum çalışması ve fenomenoloji yer almaktadır. Edmund Husserl'in çalışmalarıyla temellenen fenomenoloji, bireylerin belirli bir olguya ilişkin algı, duygu ve bakış açılarını ortaya koyarak bu olguyu nasıl deneyimlediklerini anlamaya çalışmaktadır. En geniş anlamıyla yaşanmış deneyimlerin bütününe işaret eden fenomenoloji, günümüzde sosyal bilimler, sağlık bilimleri, felsefe, sosyoloji, psikoloji ve eğitim alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır (Tekindal & Arsu, 2020). Bu bağlamda araştırma, fenomenoloji desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Bu desenin tercih edilmesinde, bireylerin yaşadıkları nişan deneyimlerine yükledikleri anlamları kendi bakış açılarıyla ifade etmelerinin sağlanması etkili olmuştur. Katılımcıların yaşantılarında nişan tepsisinin hangi duygularla, hangi toplumsal göstergelerle ve hangi sembolik anlamlarla ilişkilendirildiği, bu desen aracılığıyla derinlemesine incelenmiştir.

3.5. Araştırmanın Varsayımları

- *Nişan tepsisinin bir sembol haline gelmesinde kültürel değerlerin bir katkısı vardır.*
- *Nişan tepsisi, Çankırı kültürüne özgü bir semboldür.*
- *Çankırı kültürünü yansıtan farklı semboller vardır.*
- *Nişan tepsisi geleneksel bir kültür ögesi olarak ya da gösterişçi tüketime bağlı olarak kullanılmaktadır araştırmanın varsayımlarını oluşturmaktadır.*

3.6. Araştırmanın Sınırlılığı

Karaçam (2015)'in araştırmasından hareketle, araştırmanın sınırlılıklarını açıkça belirtmek, bilimsel süreçte çok yönlü bir öneme sahiptir. Sınırlılıkların bilinci, araştırmacının çalışma problemine dair eleştirel düşünceye sahip olduğunu, ilgili literatürü özümlediğini ve seçilen yöntemleri doğru bir biçimde değerlendirdiğini ortaya koyar (Driscoll ve Kasztalska, 2013; Vandenbroucke ve ark., 2007). Ayrıca, tanımlanan bu sınırlılıklar, bulguların geçerliliğini ve yorumlanmasını etkileme derecesinin tartışılmasına olanak tanır (Davidson ve ark., 2012; Driscoll ve Kasztalska, 2013). Nihayetinde, bu kısıtların akılda tutulması, mevcut araştırmanın ortaya çıkardığı ve daha fazla çalışılması gereken yeni araştırma sorularına ve gelecek araştırmalar için somut önerilere yol gösterme fırsatı sunar (Driscoll ve Kasztalska, 2013; Simera ve ark., 2012). Bu çalışma, nitel olması sebebi ile genellenebilirlik açısından sınırlılıklar içermektedir. Elde edilen veriler, sadece çalışmaya katılım sağlayan yeni nişanlanmış bireyleri yansıtır, diğer nişanlı bireyler için genelleştirilmemektedir. Araştırmanın veri toplama süreci yeni nişanlı bireylere ulaşma açısından etkilenmiş; araştırmanın süre sınırı ve bütçesel olanaklar, örneklemin büyüklüğünü ve veri toplama yöntemlerini sınırlamıştır.

Araştırma yalnızca Çankırı ili ile sınırlıdır. Diğer bölgelerdeki nişan gelenekleri farklılık gösterebileceği için bulgular bu coğrafi bağlamın dışına doğrudan

genellenememektedir. Örneklem, Çankırı’da yaşayan ve son bir yıl içinde nişanlanmış 16 birey ile sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda araştırmaya katılan bireylerin 14’ü kadın iken sadece 2’si erkek olmaktadır. Bu durumun “nişan törenlerini kız tarafı yapar” cümlesi ile ilişkili olduğunu belirtmeleri sebebiyle çoğunluk kadın katılımcı olarak sınırlanmıştır. Daha geniş örneklem, erkek katılımcılar ve kadın katılımcıların eşit olduğu örneklem vb. farklı sonuçlar doğurabilir. Araştırmanın zaman boyutu yaklaşık iki ay ile sınırlı olup, daha uzun süreli araştırmalarda kültürel pratiklerin değişim dinamikleri farklı şekilde gözlemlenebilir.

3.7. Veri Analizi

Bu araştırmada elde edilen nitel verilerin toplanmasında, verilerin toplanmasına olanak sağlayan görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik neticesinde katılımcılardan veriler elde edilmiştir. Veriler, yaklaşık iki aylık bir sürede toplanmıştır. Görüşmelerden elde edilen kayıtlar ve notlar yazıya dökülerek iki aşamalı analiz yapılmıştır; katılımcıların verdikleri yanıtlar, doğrudan alıntılarla betimsel analiz yapıp veriler desteklenerek başlıklara ayrılmıştır. Görüşme verileri başlıklara ayrılmış, sembolik etkileşimcilik ve gösterişçi tüketim kuramları çerçevesinde yorumlanarak tematik kodlamalar yapılmıştır. Böylece, nişan tepsisinin Çankırı kültüründeki sembolik işlevi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Demografik Özellikler ve Toplumsal Bağlam

Çalışmaya katılan katılımcılara görüşme öncesinde bilgilendirici onam formu okunmuştur. Katılımcılara kimlik bilgilerinin gizli tutularak açık olarak belirtilmeyeceği bilgisi verilmiştir. Bu nedenle katılımcıların kimlikleri yerine onlara anonim kalmaları adına K1, K2, K3 gibi kodlar tayin edilmiştir. Katılımcılara dair demografik bilgiler Tablo:1’de gösterilmektedir.

Tablo1: Katılımcıların demografik bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Medeni Hal
K1	Kadın	27	Lisans	Öğretmen	Nişanlı
K2	Kadın	24	Lisans	Optisyen	Nişanlı
K3	Kadın	27	Lisans	Öğretmen	Nişanlı
K4	Kadın	30	Ön Lisans	Ev Hanımı	Evli
K5	Kadın	31	Lisans	Servis Yöneticisi	Nişanlı
K6	Kadın	23	Lise	-	Nişanlı
K7	Kadın	24	Ön Lisans	Paramedik	Nişanlı
K8	Erkek	25	Lisans	Kamu Personeli	Nişanlı
K9	Kadın	23	Lisans	Kamu Personeli	Nişanlı
K10	Kadın	28	Lisans	Kamu Personeli	Nişanlı
K11	Kadın	33	Lisans	Kamu Personeli	Nişanlı
K12	Kadın	26	Lisans	Makine Mühendisi	Evli
K13	Kadın	27	Lisans	Kasiyer	Nişanlı
K14	Kadın	27	Ön Lisans	Danışma	Nişanlı
K15	Erkek	24	Lisans	Memur	Nişanlı
K16	Kadın	30	Ön Lisans	İcra Memuru	Nişanlı

Görüşme formunun ilk aşamasında yer alan “kişisel özellikler” bölümü ve formun ilk sorusu değerlendirildiğinde araştırmada 2’si erkek, 14’ü kadın olmak üzere toplamda 16 katılımcı bulunduğu görülmektedir. Katılımcıların genel yaş aralığına bakıldığında 23-33 yaş arasında seyir ettiği gözlemlenmiştir. Eğitim durumları lise, ön lisans ve lisans olmak üzere belirtilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin meslekleri öğretmen, optisyen, ev hanımı, servis yöneticisi, paramedik, kamu personeli, makine mühendisi, kasiyer, danışma, memur ve icra memuru şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Medeni halleri ise zaten çalışmanın konusu gereği nişanlı bireylere yapılmıştır. Fakat K4 ve K12 nişandan hemen sonra düğün yaptıkları için medeni durumları evli olmaktadır. Nişan törenlerinin üzerinden çok zaman geçmediği için çalışmaya katılım sağlamışlardır. Tabloda yer almayan fakat çalışma içerisinde bireylere kiminle yaşadıkları sorulduğunda genel itibari ile katılımcıların aileleri ile yaşadıkları gözlemlenmiş olup; K3 ve K8’in tek başlarına, K4 ve K12’nin ise eşleri ile yaşadıkları belirtilmiştir.

4.2. Geleneksel Aile Yapısının ve Değerlerin Sürekliliği

Türk kültüründe görülen aile yapısı, tarihsel süreçte yapı ve işlevleri bakımından kendine özgü değer ve normlar üretmiş, Batı’daki çekirdek aileden farklı olarak geleneksel niteliklerini korumuştur. İlişkiler, yalnızca çekirdek aile sınırında kalmayıp akrabalık bağlarıyla genişlemektedir. Aile üyelerinin rollerinin belirginliği, karşılıklı sorumlulukların yerine getirilmesi ve saygı temeline dayalı ilişkiler, eski Türklerden günümüze taşınan karakteristik özelliklerdir (Eyce, 2000). Bu çalışmaya katılan katılımcıların aile yapılarını ve değerlerini anlamak üzere sorulan ilk soru; “Nasıl bir aile yapısı içerisinde büyüdünüz?” olmaktadır. Bu sorudan elde edilen bilgilere göre katılımcıların çoğu (K1, K3, K6, K7, K9 ve K15) geleneksel Türk aile yapısı içerisinde yetiştirildiğini belirtirken; K2, K10 ve K12 modern aile yapısı içerisinde yetiştirildiğini belirtmiştir. Geriye kalan katılımcıların ise geleneksel kültürel değerlere önem gösteren ama aynı zamanda moderniteyi de göz ardı etmeyen bir aile yapısı içerisinde yetiştirildikleri gözlemlenmiştir. Bununla ilgili bir katılımcının söylemi şu şekildedir:

“Muhafazakâr ama aynı zamanda modern dünya düzenine ayak uydurmaya çaba gösteren bir aile yapısı içerisinde büyüdüm.” (K16)

“Yaşantınızın ne kadarında ailenizin değerleri önem taşımaktadır?” sorusuna ise katılımcılar ‘hayatımın her alanında önem taşır, büyük çoğunluğunda önem veririm, önem taşımıyor’ şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Aralarında herhangi bir ailevi değerler dâhilinde yetişmeyen katılımcı soruya şu şekilde yanıt vermiştir:

“Ben yetiştirme yurdunda büyüdüm. Dolayısıyla yaşantım içerisinde aile değerleri yer almıyor.” (K8)

Bununla birlikte geçmişten günümüze değişen toplumsal yapıları gözетerek kuşak farklılığından ötürü aile değerlerine olan bakış açılarının farklılığını dile getiren katılımcı ise şöyle ifade etmiştir:

“Ailemin ahlâkî ve etik değerleri yaşantımın çoğunda önem taşımaktadır. Fakat kuşak farklılığından kaynaklı bakış açımızda ve yaşam tarzımızda farklılıklar var.” (K16)

Elde edilen bulgular sonucunda yaşantılarının her alanında aile değerleri önemli olan katılımcıların geleneksel aile yapısı içerisinde yetiştirilen katılımcılar olduğu gözlemlenmiştir. Modern aile yapısı içerisinde yetişip aile değerlerine önem gösteren katılımcılarda mevcuttur. Katılımcıların aile yapıları çoğunlukla geleneksel ve çekirdek aile yapısını yansıtırken, modern ve geniş aile yapısını yansıtan aile yapıları da mevcuttur. Katılımcılar genel olarak aile değerlerine hayatlarının büyük çoğunluklarında önem verdiklerini fakat bazı noktalarda değerlerin farklılaştığını belirtmişlerdir.

Her toplum, kendisini bir önceki döneme kıyasla geliştirme, dönüştürme ve yeniden yapılandırma eğilimi göstermektedir. Tarihsel süreçte toplumsal değişim kaçınılmaz bir olgu olmakla birlikte, bazı değerler ve pratikler biçimsel değişimlere uğrasa da özlerini koruyarak varlıklarını sürdürmektedir. Bu durum, Türk toplumu açısından da

geçerlidir. Bireysel ve toplumsal yaşamda modernleşmenin etkisi kimi zaman belirgin şekilde hissedilse de, toplumda hâkim olan geleneksel yapılar ve bu yapılar içindeki ataerkil karakter, kendisini korumaktadır (Korkmaz, 2022). Türk toplumlarında geleneksel aile yapıları kendini korusa da değişimle birlikte bireylerin modern dünya düzenine de ayak uydurmak istedikleri gözlemlenmektedir. Aşağıda geleneksel ve modern aile yapısının bir arada olduğu bir ailede büyümüş katılımcıların, görüşme içerisinde sorulan; “Ailenize ve geleneklerinize bağlı mısınız? Kültürel değerlere ve sembollere önem verir misiniz?” sorulara verdikleri yanıtlar bulunmaktadır. Katılımcıların söylemlerine göre daha modern düşünce yapısında kalarak yanıt verdikleri görülmektedir.

“Aileme bağlı ama bağımlı değilimdir. Geleneklere tamamıyla bağlı değilim. Bazı özelliklerin çok anlamsız olduğunu düşünüyorum. Bazı kültürel değerlere evet önem veriyorum, sembolleri ise anlamlı buluyorum ve yaşatılması gerektiğini düşünüyorum.” (K5)

“Aileme bağlıyım, geleneklerime tamamen bağlı olduğumu söyleyemem. Gurur kırıcı olmayan gelenekleri yaşatmayı severim. Kişilerin haklarını ihlal etmeyen kültürel değerlere önem veririm. Sembollere orta derecede, esnetilebilir şekilde önem veririm.” (K11)

Katılımcılar içerisinde K5 ve K11 bazı geleneklerin bağlı olmayı gerektirmediği düşüncesi ile bu şekilde ifade etmişlerdir. Yanıtı farklılık gösteren erkek katılımcı aile bağları olmadığını ve nişanlısının değerleri doğrultusunda kararlar aldığını şöyle belirtmiştir:

“Bağlı değilim. Kültürel değerlere ve sembollere kendi isteğim olduğu için değil nişanım için önem veririm.” (K8)

Belirtilen katılımcılar cevapları diğerlerine göre farklı olan katılımcılar olmaktadır. Burada söylediklerine yer verilmeyen diğer katılımcılar ailelerine ve geleneklerine bağlı olduklarını aynı zamanda kültürel değerlere ve sembollere önem gösterdiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak aile değerlerine bağlılık söz konusu iken geleneklere ise tam bağlılık söz konusu olmamaktadır. Kültürel değerlerin önemi söz konusu iken bu kültürel değerlerin sürekliliği konusunda herkes aynı beyanlarda bulunmamışlardır.

Türk toplumlarında görülen bu geleneksel aile yapısı, modernleşme karşısında özünü korumayı sürdürmek istese de, Korkmaz (2022)'ın da belirttiği gibi, bireylerin aile ve geleneklere olan bağlılıklarındaki farklılaşma; Canatan&Yıldırım (2016) ve Aydın (2024)'ın çerçevesini çizdiği, toplumun kabul ettiği kültürel değerler ile şekillenen evlilik süreçlerine de yansımıştır. Bu süreçlerdeki normların aileleri tarafından mı yoksa kendi kararları doğrultusunda mı belirleneceği sorunu ortaya çıkarmıştır. Tarih boyunca insan toplumlarında, evlilik konularına çeşitli form ve çeşitli türlerde rastlanmaktadır. Evliliğin türü toplumların kabul ettiği kültürel değerlere göre belirlenmektedir. Bireylerin kim ile evleneceği, kaç kişi ile evlenebileceği, evlenmemesi gerektiği bireyi, evliliğin aşama ve süreçleri, evlilikte kabul edilecek normlar ve değerlerin tümüyle toplumların yüzyıllar içerisinde kabul ederek gerçekleştirdikleri kültürel formlar ile belirlenmektedir (Canatan&Yıldırım, 2016). Evlilik şekilleri ve normları, içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerine göre şekillenmektedir. Aydın (2024)'a göre, evlilik süreçlerinin aşamalarından olan söz ve nişan süreçleri, çiftlerin evlilik öncesinde birbirlerini daha yakından tanımalarına imkân sunarken, aynı zamanda ailelerin ve akrabaların da misafirlikler aracılığıyla daha güçlü bir sosyal etkileşim kurmalarına olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte, bazı aileler bu dönemde gelenek ve göreneklere uygun hareket edilmesini talep edebilmektedir. Bu bağlamda, çiftlerin karşılıklı olarak birbirlerinin kültürel değer ve geleneklerine saygı göstermeleri önem arz etmektedir. Ayrıca, aile ve akrabalarından görülen değer ve destek, çiftlerin ilişkilerinin bu kritik aşamasında anlamlı bir toplumsal katkı sağlamaktadır.

Bununla ilgili olarak çalışma içerisinde katılımcılara yöneltilen diğer sorular aslında Canatan & Yıldırım ve Aydın'ın bahsettiği kültürel değerlere değinmektedir. Katılımcılara “Bu süreçte kültürel değerlere bağlı kaldığınız noktalar oldu mu? (Olduysa) ailenizin mi yoksa sizin mi isteğinizdi?” soruları yöneltildi. Katılımcılardan K6 ve K8 dışında hepsi kültürel değerlere bağlı kaldıkları noktalar olduğunu belirtmişlerdir. Bu süreçte yapılanların aile isteğiyle gerçekleştiğini belirten K6, kendi istekleri ile gerçekleştiğini belirten K8, K9 ve K12 dışındaki katılımcılar aileleri ile ortaklaşa verdikleri kararlar doğrultusunda kararlar alındığını

belirtmişlerdir. Ailesi ile ortak kararlar alarak süreci yürüten katılımcılardan birkaçının söylemi aşağıda yer almaktadır:

“Evet, oldu. Örneğin nişan kurdelemizi ailemizin en yaşlı üyesi olan dedem kesti. Birde misafirlere kıymalı pide ikram ettik bence buda kültürel değer sayılabilir.”
(K1)

“Evet, oldu. Örneğin kahve ikram edilmesi, bir din görevlisinin dua etmesi, nişan tepsisinin tutulması gibi. Benim ve ailemin ortak istekleriydi.” (K5)

Onların kültürel değer olarak ifade ettiği şeyler diğer katılımcılarında nişan törenlerinde değer gösterdikleri ve benimsedikleri şeylerle aynı olduğu gözlemlenmiştir. Diğer katılımcılardan farklılaşarak kültürel değerlere bağlı kalmadan, süreci kendi istekleri ile idame ettiren katılımcı:

“Olmadı. Kendi isteğimdi.” (K8)

Katılımcıların büyük çoğunluğu (K6 ve K8 hariç hepsi) kültürel değerlere bağlı kaldıklarını hatta bu noktada bağlı kaldıkları kültürel değerleri belirtmişlerdir. Elde edilen verilere göre kültürel değerlere bağlı kalma noktasında aile faktörü önem taşımaktadır. “Nişan Geleneklerinin Tarihi Evrimi” adlı başlıkta Ateş (2010)’in belirttiği üzere nişan, nişanı olacak çiftler arasında değil aileler arasında yapılan bir sözleşme olarak değerlendirilmekteydi. Fakat modernleşme ile birlikte ailelerin belirleyici faktörü azalırken bireylerin kendi iradesi ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların verdiği cevaplarda da bu durum gözlemlenmektedir. K6 gibi sadece ailesine bağlı kalan bireyler mevcutken; K8, K9 ve K12 gibi sadece kendi isteklerine bağlı kalan bireylerde mevcuttur. Fakat genel anlamda değerlendirildiğinde aile ile ortaklaşa alınan kararlar çalışmaya yansımaktadır.

Nişan töreni süreçleri boyunca geçmişten günümüze ailelerin bu süreçteki rollerinin azaldığı belirtilmiştir. 21. yüzyılda evlilik kurumunun farklı biçimlerde yeniden şekillendiği görülmektedir. Günümüzde bireyler, eğitim, çalışma ya da seyahat gibi çeşitli nedenlerle sınır ötesi etkileşimlerde bulunmakta ve bu süreçler aracılığıyla

yeni ilişkiler kurarak evlilik birliği oluşturabilmektedir. Modernleşme ve bireyselleşmenin etkisiyle evlilik kurumunun yapısında ve aile formlarında yaşanan dönüşümler, toplumsal kabul gören bir olgu haline gelmiştir. Bununla birlikte, toplumsal değişimlerin hız kazandığı çağdaş dönemde evliliğe atfedilen anlamlar; bireylerin içinde bulundukları kültürel bağlama, ekonomik koşullara, kırsal ya da kentsel yaşam biçimlerine ve sosyal çevrelere bağlı olarak farklılık göstermektedir (Sezen, 2005, s. 185; akt. Varışlı ve diğerleri, 2024). Serbest (2020)'in çalışması dikkate alındığında geçmiş dönemlerdeki evliliklerin çoğunlukla görücü usulüyle gerçekleştiği görülmektedir. Sevgi temelli evlilikler yaygın olmayıp, bu tür evlilikler toplum tarafından genellikle hoş karşılanmamış ve akrabalar arasında kınanma nedeni olmuştur. Ancak toplumsal yapıdaki dönüşümler, eğitim olanaklarının artması ve sosyal çevrenin genişlemesiyle birlikte bireyler, eş seçiminde daha özgür ve bilinçli davranmaya başlamış; birbirlerini tanıyarak ve duygusal bağ kurarak evlenmeyi tercih eder hale gelmişlerdir. Türk toplumunda en yaygın ve geleneksel evlenme biçimlerinde biri olan görücü usulü evlilikler yaşanan bu değişimlerle yerini farklı tanışma biçimlerine bırakmıştır. Bu noktada katılımcılara sorulan; “Nişanlınız ile aile vasıtasıyla mı yoksa bir arkadaş ortamında veyahut kendi çabalarınız ile mi tanıştınız?” sorusu sorulmuştur.

K1 ve K12 üniversitede, K6 lisede, K8 kardeşi aracılığıyla, K7 aile dostu aracılığıyla tanıştıklarını belirtirken; K4 ve K14 iş yerinde, K2, K5, K9, K10, K11, K15 ve K16 arkadaş ortamında, K3 ve K13 ise kendi çabaları ile tanıştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların söylemlerine göre verdikleri cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Ancak, tanışma biçimlerindeki değişime rağmen, evlilik süreçlerinde değişmeyen ve toplumsal kabulün korunmasını sağlayan aşamalar, aşağıda Bostanova (2022)'nin da dile getirdiği gibi, söz ve nişan töreni gibi geleneksel süreçlerde varlığını devam ettirmektedir.

Türk toplumunda evlilik öncesi süreç, kız isteme, söz, nişan ve düğün aşamalarından oluşur. Kız isteme töreninde erkek tarafı çiçek ve çikolata ile kız evine giderek, kahve ikramı eşliğinde talebini “Allah’ın emri, peygamberin kavliyle” ifadesiyle dile getirir. Bazı bölgelerde gelin adayının damat adayına tuzlu kahve ikram etmesi, onun

sevgisini ve sabrını sınavan sembolik bir uygulamadır. Bunu izleyen nişan töreninde yüzükler aile büyükleri tarafından takılır ve kurdele kesilerek iyi dileklerde bulunulur. Nişan merasimi ailelerin ekonomik durumuna bağlı olarak evde veya salonlarda yapılır; karşılıklı bohçalar hazırlanır ve hediyeler sunulur. Yüzük takma ve hediyeleşme ile resmiyet kazanan nişan, çiftin tercihinine göre farklı sürelerde devam eder (Bostanova, 2022). Bu çalışmadaki katılımcıların hemen hemen hepsi Bostanova'nın ifade ettiği süreçlerden geçtiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılara sorulan; “Tanışmadan sonra nişan töreni süreciniz nasıl başladı?” sorusuna nişan töreni yapılması için ani karar alan bir katılımcı:

“Bir anda nişan kararı aldığımız için tanışma süresinden 6 ay sonra nişan yapabildik. Çünkü hiçbir hazırlık yoktu.” (K6)

Nişan töreni sürecinde ailenin ya da bireylerin ekonomik durumları da göz önünde bulundurulduğu için süreç uzaması normal karşılanmaktadır. Bu katılımcı ve K8 dışındaki diğer katılımcılar ailelerin tanışmasından sonra nişan tarihinin ortak bir kararla belirlendiği, daha sonrasında nişan alışverişine çıkıldığını ve ardından belirlenen tarihte büyükler tarafından dua eşliğinde nişan töreninin gerçekleştirildiği yanıtları alınmıştır. Katılımcıların yanıtlarından anlaşılıyor ki, Türk toplumlarında kendini gösteren klasik nişan törenlerini yansıtan törenler gerçekleştirmişler. Diğer katılımcılardan farklı yanıt veren katılımcı yetiştirme yurdunda büyüdüğünü belirterek:

“Ben kültürel değerlere ve geleneklere göre yetiştirilmediğim için bu tarz nişan törenine falan önem göstermem. Nişan yapmak istememiştım aslında direk nikâh istiyordum. Fakat nişanlım istediği için onun istekleri doğrultusunda nişan yapıldı.” (K8)

Aslında bakıldığında nişanlısının istediği süreçleri yaşamış fakat kendi değerlerine göre nişan sürecini saçma bulduğunu belirtmiştir. Söylemlerine yer verilen ve verilmeyen katılımcıların genel süreci aile tanışması ile başlayıp nişan tarihi belirlenerek yüzük takma işleminin yapılmasını yansıtmaktadır.

Koca (2012), Türkçede "simge" kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılan "sembol"ün, hem maddi hem de manevi olguların temsil edilmesi, insan zihninde yer alan derin anlamların ve soyut ifadelerin çağrıştırılması amacıyla ortaya konduğu ileri sürmektedir. Bir iletişim aracı olarak semboller, tarihsel süreç boyunca farklı zaman, mekân ve toplumsal bağlamlarda varlık göstermiş; düşünce ve duyguların aktarımında önemli bir ifade aracı olarak işlev görmüştür. Bu çalışmanın nihai konusu olan, yüzüklerin takılması esnasında kullanılan nişan tepsisi sembolünün katılımcılar ve aileleri tarafından geleneksel bir kültürel sembol olarak değerlendirilip değerlendirilmediği de bu çalışma kapsamında ölçülmüştür.

“Ailenize göre nişan tepsisi geleneksel bir kültürel sembol olarak nitelendirilebilir mi?” sorusuna katılımcılardan çoğunlukla (K3, K4, K7, K8, K11, K13, K14, K15, K16) “hayır” cevabı gelmiştir. K1, K2, K5, K6, K9, K10 ve K12 ise “evet” olarak yanıtlamışlardır.

“Hayır. Aileme göre karşılıklı nişan bohçası götürmek daha geleneksel ve kültürel bir semboldür.” (K7)

“Hayır. Bir sembol fakat geleneksel değil.” (K13)

“Hayır. Sadece nişan sürecinin bütünleyici bir parçasıdır.” (K16)

Kısaca, Türk aile yapısı, geleneksel değerleri modern yaşam tarzıyla harmanlayan bir karaktere sahip olmaktadır; katılımcılar aile değerlerine büyük önem verirken, kuşak farklılıklarından ötürü geleneklere bağlılıkta seçici davranmakta ve bireyselleşme eğilimi göstermekte oldukları gözlemlenmiştir. Evlilik süreçleri, farklı tanışma biçimlerine rağmen kız isteme ve nişan töreni gibi geleneksel aşamaları korurken, kararlar genellikle aile ile ortaklaşa alınmıştır. Sembolik etkileşimcilik kapsamında değerlendirildiğinde, nişan tepsisi gibi unsurların sembolik anlamı katılımcıların büyük çoğunluğu için geleneksel bir kültürel sembol olmaktan çıkarak, yalnızca sürecin bir parçası haline gelmiştir. Bu durumda toplumsal değişim ve dönüşümün kültürel sembollere atfedilen kolektif anlamları nasıl yeniden yorumlandığını göstermiştir.

4.3. Sembollerin Bireysel Anlamlandırılması ve Kültürel Kimlik Arayışı

İnsanlık tarihi boyunca, bireylerin düşüncelerini aktarma ve kendilerini ifade etme ihtiyacı, biçim, renk ve kurgusal anlatım gibi çeşitli iletişim biçimlerini ve bu biçimlerin temel unsuru olan sembolleri ortaya çıkarmıştır (Koca, 2012). Literatürde sembol, Cevizci tarafından, bir düşünce, fikir veya nesnenin yerini alan, görülebilen ve toplumsal uzlaşa veya gelenek aracılığıyla anlamı aktarılan işaret, sözcük veya mimik gibi bir öge olarak tanımlanmaktadır. Sembolik etkileşimci yaklaşım, insan davranışlarını ve toplumsal eylemleri açıklarken, bireylerin nesnelere ve olaylara atfettiği öznel anlamların ve sembollerin incelenmesini temel bir gereklilik olarak vurgulamaktadır (Gökulu, 2019). Bu yaklaşım, nesnelerle kurulan ilişkilerin nesnel ve evrensel anlamlarla sınırlı olmadığını; aksine, bireylerin bu ilişki bağlamlarında sembollere kişisel ve öznel anlamlar yüklediğini öne sürmektedir. Gündelik yaşamda bu ilişkiler; ihtiyaç, arzu gibi olumlu duygulardan veya endişe, zarar görme kaygısı gibi olumsuz duygulardan kaynaklanarak şekillenebilmektedir. Bu bağlamda yaklaşım, sembollerin bireyler açısından ifade ettiği anlamların çözülmesini, makro ölçekli yapılar yerine, mikro düzeydeki öznel farklılıklar çerçevesinde yapılmasının altını çizmektedir. Bireylerin sembollere yüklediği bu anlamlar, onların diğer bireyler ile olan etkileşimleri bağlamında çeşitlenmektedir. Ayrıca semboller, Begiç & Özün (2018) belirttiği gibi, bireylerin güç sahibi olmayı ve toplumsal ayrıcalığı çevrelerine görünür kılma arzusuyla, giyim-kuşam, aksesuar veya değerli eşyalar biçiminde ortaya çıkan sembolik nesnelere olan ihtiyacını da karşılamaktadır.

Katılımcılara “Özel günlerinizde sembolleri kullanır mısınız?” sorusuna çoğunlukla ‘evet, kullanırım’ yanıtı gelmiştir. Hatta K4 fazlasıyla kullandığını ve kullanacağını belirtmiştir. K9 kına gecesinde geleneksel bir sembol olan kaftanı giymek istediğini belirtmiştir. K5 ve K10 benzer fikir beyan ederek çok abartılı olmadan kullandıklarını dile getirmişlerdir. Farklı olarak:

“Beğendiklerimi kullanırım.” (K7)

Bu katılımcı sembolleri kullandığını fakat kültürel değerlere bağlı kalma noktasında değil daha çok anı kalması, estetik görüntüsü vb. sebeplerle kullanmaya devam

edeceğini belirtmesi sembollere kendi bakış açısına göre bir anlam yüklediğini göstermektedir. Diğer bir katılımcı ise:

“Minimal ölçütte kullanırım. Örneğin ilk olarak geleneksel bir kıyafet giyip sonrasında kendi beğendiğim modern bir kıyafetle değiştirmek gibi.” (K11)

K11 yukarıda daha önceden de belirtildiği üzere modern bir aile yapısı içerisinde yetiştirilmiştir. Kültürel değerlerin belirli noktalarda önemli olduğunu dile getirmiş olup bu sebepten ötürü ikisinin bir arada da gerçekleşebileceğini belirtmektedir. Her toplumun kültürel açıdan çeşitlilik gösterdiği düşünülecek olursa ortaya çıkan sembollerin anlamlarının da çeşitlilik göstermesi olası olmaktadır. Çalışmanın konusu dikkate alındığında ise nişan törenleri sürecinde öne çıkan ve sembolleşen nesne nişan tepsisi olmaktadır.

Nişan tepsisi, Türk toplumlarında nişan törenlerinin en can alıcı konumunda bulunmaktadır. İçerisine konulan her bir unsur sadece tören için bir süslemeyi değil bulunan toplumun kültürünü yansıtacak bir sembol olmaktadır. Bu semboller bölgelere göre çeşitlilik göstermektedir. Genel olarak bakıldığında bir nişan tepsisi içerisinde yer alan unsurlar şunlardır:

Yüzük: Günümüzde nişanlanma sembolü olarak gerçekleştirilen “yüzük takma” eylemi, yalnızca aile içi ve hısımlar arasındaki bir bağın ifadesi olmanın ötesine geçerek, dış çevreye karşı da evlilik vaadinin ve toplumsal onayın ilanı niteliğinde simgesel bir gösterge işlevi görmektedir (Kartal, 2023). Yani yüzük, evliliği hem ailelere hem de toplumlara ilan eden sembolik bir araçtır.

Kırmızı kurdele: Kırmızı renk aşkı, tutkuyu ve bereketi yansıttığı düşünülmektedir kullanılmaktadır.

Kahve/Tuzlu Kahve: Evliliğe giden süreçte önemli bir eşik olan kız isteme törenlerinde kahve ikramı, zamanla yerleşmiş ve kültürel bir gelenek hâlini almıştır.

Bu ikram, çoğu zaman evliliğe dair verilen sözün ön koşulu niteliğinde değerlendirilir. Nitekim Türk kültüründe derin bir yere sahip olan kız isteme geleneğinde kahve, sözsüz bir iletişim aracı işlevi görür. Kahvenin ikram edilmesi, çoğu durumda evliliğe onay verildiğinin sembolik bir göstergesidir; özenle pişirilmiş kahve ise kızın maharetli olduğuna işaret eder. Ayrıca bu ritüel, damat adayının ve ailesinin kızı yakından görebilmesine de vesile olur (Ulusoy, 2011:168; akt. Balcı, 2019). Kahve, isteme törenlerinde evliliğin kabulü ve sembolik etkileşimi temsil eden geleneksel bir gösterge olmaktadır.

Çikolata: Çiftin yapacağı evliliğin ağız tatlılığı ile geçmesi düşüncesiyle dağıtılan bir sembol olduğu düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında katılımcıların nişan tepsisine hangi anlamları yüklediklerini ölçmek adına “Nişan tepsisi hakkında düşünceleriniz nelerdir? Özel bir anlam yüklediniz mi?” sorularından elde edilen bulgulara göre katılımcıların büyük çoğunluğunun (K1, K2, K3, K6, K7 ve K9 dışında hepsi) nişan tepsisine herhangi özel bir anlam yüklemediklerine ulaşılmıştır. Bu katılımcılar haricinde kalan katılımcıların ise çeşitli anlamlar yüklediklerini aşağıda verilen söylemlerinden anlayabiliriz:

“Bence olmazsa olmaz çünkü yüzükler nişan tepsisine konuluyor ve aileden birisi tepsiyi tutuyor. Benim kız kardeşim tutmuştu nişan tepsimi. Çünkü yüzükler başka nasıl tutulabilir ki? Yüzükleri takacak kişi cebinden çıkarıp taksa hiç hoş ve estetik olmaz.” (K1)

“Evet, özel bir anlam yükledim. Darısı bulaşması adına bekâr kuzenime vererek nişan tepsisine bir anlam yükledim.” (K6)

“Evet, bana nişan günümüzü hatırlatacağı için güzel bir anı kalması düşüncesiyle tepsiyi kendim hazırladım. Aynı şekilde damat kahvesi fincanını da saklarım düşüncesi ile özel olarak yaptırdım.” (K7)

Nişan tepsisine özel bir anlam yükleyen katılımcılara “(Yüklediyseniz) bu anlamı kültürel değerlere bağlı kaldığınız için mi yoksa popüler bir meta olduğu için mi yüklediniz?” sorusu sorulmuştur.

“Sadece kültürel değil görsel olarak da önemli.” (K1)

K1 bu noktada görselliği de önemli diyerek popüler bir meta olarak da kullandığını belirtmiştir. Nişan töreninde kullanılan semboller duygu ve değerleri yansıtırken aynı zamanda sunumsal bir nitelik taşımaktadır denilebilir.

“Bu yaptığım şeyi kültürel değerleri düşünerek yaptım.” (K6)

“Bir kültürel değer olarak görerek değil de sadece anı kalsın istediğim için yaptım.” (K7)

K7 ne kültürel değer ne de popüler bir meta olduğu için değil yalnızca o günü hatırlatan bir anı olarak anlamlandırmıştır. Bireyler sembollere yükledikleri anlama göre onu yansıtmaktadırlar. Toplumların kültürlerinde belirli semboller ortaya çıkmakta ve o bölge o sembolü ne şekilde anlamlandırır ise etrafına da öyle yansıtmaktadır. Bu katılımcılar nişan tepsisinin çeşitli şekilde anlamlandırılabilceğini ortaya koymuştur. Bu noktada çalışma, kuramı olan Sembolik Etkileşimci yaklaşıma dikkat çekmektedir. Burada Mead’ın söylemleri araştırmaya ışık tutacaktır. Mead’e göre semboller, bireyin o sembollere verdiği anlamlar ile şekillenmektedir. Yüzüklerin konulması için gerekli bir tepsi, nişandan geriye kalacak bir anı, makas kesmiyor âdetini yapabilmek için tepsinin tutulmasının gerekliliği gibi çeşitli anlamların ortaya çıkması tepsiye bireyler tarafından farklı anlamlar yüklenmesinden kaynaklanmaktadır. Katılımcılar arasında nişan tepsisini yalnızca popüler bir meta olarak görüp tercih eden olmamıştır.

Nişan tepsisinin bireyler tarafından farklı şekillerde anlamlandırılması, bu sembollerin Çankırı kültüründeki asıl nişan töreni gelenekleri ve sembolleri ile nasıl bir etkileşime girdiğini ortaya koymuştur. Çankırı’da nişan merasimi, oğlan evi tarafından gönderilen eşya ve ziynetlerin ardından genellikle Cuma günü gerçekleştirilir. Törende def eşliğinde eğlenceler düzenlenir, gelin adayına yüzük ve ziynetler takılır, ardından büyüklerin elleri öpülerek hediyeler sunulur. Günümüzde şehir merkezlerinde ise bu ritüel, gelin ve damat adayının kırmızı kurdeleyle bağlanan yüzüklerinin aileden saygın bir kişi tarafından takılması şeklinde sürdürülmektedir. Nişanın önemli unsurlarından biri olan şerbet ikramı, özellikle kadınlar arasında “darısı başına” dilekleriyle yapılmaktadır. Geleneksel bağlamda

nişan sonrası gelin adayı, oğlan ailesine karşı saygı ve ölçülü davranışlarla “gelinlik etme” sürecine girerken, günümüzde merkezde bu kural gevşemiş, gelin adaylarının nişanlılarıyla daha serbest biçimde vakit geçirdikleri görülmektedir (Çevrimiçi alıntı 2). Çankırı’da nişan törenleri, şerbet ikramı etrafında geleneksel olarak yapılırken, gündelik hayatımızda özellikle şehirlerde daha sade ve serbest bir halde yapılmaktadır.

Katılımcılara “Nişan töreninizin Çankırı kültürünü yansıttığını düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda nişan törenleri Çankırı kültürünü tamamen yansıtmasa da Çankırı’nın kültürel değerlerini gözeterek yapmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bu noktada nişan törenlerini kültürel değerleri gözeterek yaptıklarını belirtmeleri üzerine katılımcılara “Çankırı kültürüne özgü kullandığınız semboller nelerdir?” sorusu sorulmuştur.

“Nişanı kız tarafının yapıyor olması diyebilirim.” (K1)

“Aile büyüğünden isteme yapıldı, nişan kurdelelerimizi aile büyükleri kesti, kurdele kesiminde makas kesmiyor denilerek aile büyükleri bana para taktı.” (K2)

K10 ve K11 de K2’nin söylemlerine benzer cevaplar vermişlerdir. Alınan yanıtlar doğrultusunda kurdeleyi büyüklerin kesmesi Çankırı geleneğinde gözlemlenen bir durum olmaktadır diyebiliriz. Diğer katılımcılar ise:

“Sembol olarak sayılabileceğini düşünmüyorum ama çalınan müzikler olabilir.” (K4)

“Nişanımda herhangi bir sembol kullanmadım fakat kına gecemde kaftan giymeyi planlıyorum.” (K7)

“Pide-ayran dağıtımı Çankırı’ya özgü bir sembol olabilir. Çünkü neredeyse bütün özel günlerde pide-ayran dağıtılıyor.” (K8)

“Tam bir sembol sayılmaz belki ama bohça hazırlayıp götürmek.” (K13)

“Nişan duası” (K15)

gibi çeşitli yanıtlar vermişlerdir. Söylemleri burada bulunmayan diğer katılımcılar ise Çankırı kültürüne özgü herhangi bir sembol kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

“Nişan tepsisinin Çankırı’ya özgü bir sembol olduğunu düşünüyor musunuz?” (Düşünüyorsanız) farklı kültürlerde de nişan tepsisi kullanan bireylerin bu sembolü Çankırı kültüründen esinlenerek kullandığını söyleyebilir misiniz?” soruları yöneltildiğinde katılımcıların hepsi; nişan tepsisinin Çankırı’ya özgü bir sembol olmadığını, Türk kültür ve geleneklerinin bulunduğu her toplumda bu sembolün kullanıldığını dile getirmişlerdir. Dolayısıyla bu sembolü kullanan bireylerin Çankırı kültüründen esinlenmemiş olduklarını belirtmişlerdir.

Bunun üzerine katılımcılara “(Düşünmüyorsanız) Çankırı kültürüne özgü nişan töreni sembolü ne olurdu?” sorusu ile nişan törenlerinde kullanılabilecek olan Çankırı kültürüne özgü bir sembol belirtmeleri istendiğinde katılımcılar; büyük değil küçük nişan, el işleri, bohça götürmek, geleneksel kıyafetler, erkek tarafının getirdiği hediyeler, gösterişli bir taç gibi çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bütün bunların dışında bir katılımcı:

“Çankırı kültürüne ait olan sembol bence aile büyüğüdür. Çünkü o olmazsa olmaz. İsteme aile büyüğünden yapılır, nişanda kurdeleyi aile büyüğü keser. Dolayısıyla aile büyüğü hem bir değer hem de geleneksel bir kültürel sembol olabilir.” (K13)

Diğer katılımcıların aksine K2 Çankırı kültürünü tuzun yansıtacağını belirterek nişan tepsisinin tuzdan yapılması Çankırı kültürüne özgü bir sembol haline gelebileceğini dile getirmiştir. Bununla birlikte K8 daha farklı bir bakış açısı geliştirerek pide-ayran dağıtımının bir sembol olabileceğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar içerisinde de pide-ayran dağıtımının yapıldığını vurgulayanlar olmuştu. Fakat sembol olabileceğini dile getiren olmamıştı. Aynı zamanda tören süreci içerisinde aile büyüklerinin yüzük kurdelesini kestiği söylenmişti ama sadece K13 aile büyüğünün sembolleşebileceğini dile getirmiştir.

Sembolik etkileşimci yaklaşım doğrultusunda, nişan töreni sembollerinin anlamı toplumsal anlaşmanın ötesinde bireysel ve öznel anlamlandırmalar ile şekillenmektedir. Semboller bu süreçte, sadece kültürel bir miras değil, aynı zamanda kişisel bir sunum aracı olarak işlev görmektedir. Katılımcıların nişan tepsisine yüklediği anlamlar (K1'in görselliği popüler bir meta olarak kullanma söylemi) gösterişçi tüketimin mikro düzeydeki yansıması olmaktadır. Bireyler sembolik nesneleri, Begiç & Öz (2018)'ün belirttiği gibi, güç ve toplumsal ayrıcalığı görünür kılma arzusuyla tercih ederek, törenlerini duygusal ve kültürel bir ritüelin ötesinde, sunumsal bir gösteri haline getirmişlerdir. Diğer yandan, nişan tepsisinin Çankırı'ya özgü bir sembol olarak görülmemesi, yerel kültürün asıl olarak aile büyüklerinin rolü ve kurdele kesme ritüelleri gibi eylemsel geleneklerle sürdürüldüğünü göstermektedir. Böylece geleneksel ile gösteriş odaklı ritüelleri eş zamanlı olarak sürdürdükleri gözlemlenmiştir.

4.4. Ritüellerin Popüler Tüketim Metasına Dönüşümü

Geçmişten günümüze düğün törenlerindeki dönüşümü anlamak, çok boyutlu bir bakış açısını gerektirmektedir. Dikici & Şener (2022)'in yaptıkları çalışmada belirtildiği üzere, özellikle 2000'li yıllardan önce Erzincan'da geleneklere bağlı biçimde gerçekleştirilen düğünlerin, günümüzde modernleşmenin etkisiyle geçirdiği değişimi ele almaktadır. Eskiden derin anlamlar taşıyan pek çok geleneksel uygulama, günümüzde hayat şartları ve toplumsal dönüşümler nedeniyle giderek azalmaktadır. Bununla birlikte düğünler önemini korurken, modern unsurlar bünyesine katılmıştır. At arabalarının yerini gelin arabalarının alması, fotoğraf çekimlerinin profesyonel dış mekânlara taşınması, müzik ve ses sistemlerinin gelişmesi, düğünlerin gösterişli salonlarda yapılması, organizasyon şirketlerinin sürece dâhil olması, dans ekiplerinin tutulması ve gelinlerin modern giyim-kuşam tercihleri bu değişimin örnekleridir. Ayrıca teknolojik gelişmeler sayesinde farklı kültürlerle erişimin kolaylaşması, bireylerin düğün pratiklerinde küresel etkilerin daha görünür hale gelmesine yol açmıştır.

Serbest (2020)'in çalışmasında dijital kültür, bireyler arasındaki hızlı iletişim olanağı sayesinde kısa sürede geniş toplulukları bir araya getirme gücüne sahiptir. Sosyal medya, bireyselliğin ön planda olduğu bir alan olarak, kullanıcıların kendi sayfa, blog veya hesapları etrafında belirli kitleler oluşturmaya imkân tanımaktadır. Bu platformlarda yapılan paylaşımlar genellikle görsellik ve gösteriş odaklı olup, beğeni ve takipçi sayısını artırmaya yönelik stratejilerle şekillenmektedir. Fenomenlerin paylaşımları, estetik ve dikkat çekici unsurlar üzerinden toplumsal yönelimleri etkileyebilmektedir. Yine Serbest (2020)'e göre günümüzde geçiş dönemi ritüelleri —özellikle doğum, nişan ve düğün törenleri— sosyal medya aracılığıyla sıkça paylaşılmakta, bu da geleneksel uygulamaların dijital ortama taşınmasına yol açmaktadır. Özellikle kız isteme törenleri, geçmişteki sade yapısından uzaklaşarak sosyal medyanın etkisiyle görsel ve tüketime dayalı bir gösteriye dönüşmüştür. Bu süreçte, fenomenlerin kullandığı ürünlerin benzerlerine yönelik taleplerin artması, sosyal medyanın kültürel pratikler üzerindeki belirleyici gücünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışmada da nişan tepsisinin geçiş döneminin bir sembolü olduğu düşüncesi üzerine yaşadığı değişim ortaya konulmuştur.

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler katılımcıların yeni nişanlanmış olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla nişan törenlerini günümüz şartlarında gerçekleştirmişlerdir. Katılımcıların genel cevapları değerlendirildiğinde kültürel değerlere ve geleneklere bağlılıkları söz konusu olmaktadır. Fakat yapılan törenlerde gösterişçi tüketim özelinde bir davranışları olup olmadığı, sembolleştirilen nesnelerin popülerlikle bir ilgisi olup olmadığı bu bölümde değerlendirilecektir.

Çalışmanın en önemli ve son sorusu olan “Sizce nişan tepsisi gerçekten geleneksel bir kültürel sembol müdür yoksa günümüz dünyasında popülerlik kazanmış bir meta mıdır?” sorusuna katılımcılardan alınan cevaplar çeşitlilik göstermektedir. Nişan tepsisinin geleneksel bir kültürel sembol olduğunu düşünen beş katılımcı vardır. Katılımcılardan bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

“Popüler olsaydı illa ki modası geçerdi. Ama nişan tepsisi gelenekselleşmiş bir kültürel sembol ki yerini yıllardır koruyabiliyor.” (K1)

Popülerlik kazanmış bir meta olduğunu düşünen altı katılımcı mevcuttur. Bu katılımcılar arasında nişan törenlerini organizasyon tutarak gerçekleştiren bireyler nişan tepsisinin organizasyona dâhil olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan bir tanesinin ifadesi şu şekildedir:

“Bence popüler kültürün bir ürünü olmuştur. Çünkü neden tutulduğu, hangi öğeyi temsil ettiği bilinmemektedir.” (K5)

Dikici & Şener (2022)’e göre, kına gecesi ve düğün törenlerinde modern ve geleneksel unsurların iç içe geçtiği görülmektedir. Gelinin bindallı ya da Hint sarısı giymesine rağmen modern danslar etmesi, düğünlerde hem geleneksel hem de modern müziklerin çalınması, kırmızı kuşak bağlama ve ayakkabının altına isim yazma gibi geleneksel ritüellerin yanında balayına çıkma gibi modern uygulamaların bulunması bu duruma örnektir. Dolayısıyla günümüz düğün pratikleri, ne tamamen geleneksel ne de bütünüyle modern bir nitelik taşımakta; aksine iki anlayış arasında sıkışmış bir toplumsal yapıyı yansıtmaktadır. Bu durum, toplumu yalnızca kültürel değerleri ve geleneklerinden kopmama çabası içinde olan, ancak aynı zamanda gösterişe dayalı bir toplum görünümünü sergileyen bir yapı olarak ortaya koymaktadır.

Geriye kalan beş katılımcı ise geleneksel bir kültürel sembol olarak ortaya çıkan nişan tepsisinin günümüz dünyasında popüler bir metaya dönüşmüş olduğunu şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Aslında eskiden geleneksel bir kültürel sembol olarak görülmüş. Ama şuan çok fazla çeşit çıktı ve sosyal medya sayesinde popülerliği arttı. Tek tip bir nişan tepsisi olsaydı belki bu kadar dikkat çekmezdi. Tepsi kullanmadan da yüzükler takılabilir bence. Ama şuan yüzüklere takılan kurdeleler bile moda oldu. Herkes bunlara özeniyor. Dolayısıyla önceden kültürel semboldü belki ama şuan sadece popüler bir metadır.” (K4)

“Nişan tepsisi günümüzde daha çok rağbet görüyor. Popülerlik kazanmış bir metaya dönüştüğünü düşünüyorum. Ama bu gelenek olmadığı

anlamına da gelmiyor bence. Bugüne kadar merasimlerde tepsi ile makas getirme durumu eskilere dayanıyor. Bu nedenle geleneksel bir kültürel sembol olarak da düşünülebilir.” (K12)

Daha önce elde edilen bilgilere ve ‘Çankırı Kültüründe Öne Çıkan Gelenekler’ başlığı altında Dikici & Şener (2022)’in söylemlerine göre, nişan tepsisi Çankırı kültüründe gerçekleşen nişan törenlerinde de oldukça yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Fakat katılımcıların söylemlerini de göz önünde bulunduracak olursak; hiçbir katılımcı ‘Çankırı’ya özgüdür’ söyleminde bulunmamıştır. Nişan tepsisinin geleneksel bir kültürel sembol olduğunu fakat hangi kültürde gelenekselleşmiş bir sembol olduğu noktasında kafaların karıştığı belirtilmiştir. Aynı zamanda geleneksel bir kültürel sembol olan nişan tepsisi gün geçtikçe sosyal medyanın da etkisi ile farklı kültürlerden birbirlerine yayılarak popülerlik kazanmaya başlayan bir meta haline gelmiştir. Çünkü geleneksel sembollerde birer gösterişçi tüketim ürünü olabilmektedirler. Bu tez, nişan törenleri ritüellerinin sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin inşasında önemli bir katkısı olduğunu ortaya koymuştur. Geleneksel semboller, modern tüketim alışkanlıkları ve sosyal medya uygulamaları ile birleşerek yeni bir kültürel ifade biçimi geliştirmiştir. Bu durum, ritüellerin sabit kalmayıp, dinamik ve sürekli olarak değişen yapılar olduğunu yeniden ortaya koymuştur.

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, Türk aile yapısının geleneksel değerlerle modern yaşam tarzını harmanlayan ve bireyselleşmeye yönelen dinamik bir yapı sergilediğini ortaya koymuştur. Katılımcıların çoğu geleneksel aile yapısından gelse de, aile değerlerine büyük önem verirken geleneklere tam bağlılık yerine seçici bir yaklaşım sergilemişlerdir. Evlilik sürecinde tanışma biçimleri modernleşirken, kız isteme ve nişan gibi geleneksel ritüeller korunmuştur ve kararlar çoğunlukla aile ile ortaklaşa alınmıştır. Odaklanılan nişan tepsisi sembolü, katılımcıların büyük çoğunluğu için geleneksel kültürel bir sembol olmaktan çıkarak öznel anlamlar yüklenen bir nesneye dönüşmüştür. Nihayetinde, başlangıçta geleneksel bir sembol olan nişan tepsisi, sosyal medya ve çeşitliliğin artmasıyla günümüzde popüler bir metaya dönüştüğü görüşü öne çıkmıştır. Bu durum, ritüellerde geleneksel olanla gösterişçi tüketimin iç içe geçtiği bir toplumsal yapıyı yansıtmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Çankırı örneğinde nişan töreni geleneklerinin tarihsel sürekliliği, sembolik işlevleri ve modernleşme ile sosyal medyanın etkisi çerçevesinde yaşanan değişimini incelemiştir. Araştırmanın temel amacı olan, nişan töreninin, hem toplumsal değerleri koruma hem de yeni toplumsal isteklere uyum sağlama sürecindeki rolünü ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda kullanılan kuramsal çerçeveler, özellikle Veblen'in gösterişçi tüketim teorisi, sembolik etkileşim kuramları olurken; aynı zamanda kültürel süreklilik ve toplumsal değişim de çalışmaya katkıda bulunmuştur. Çalışma içerisinde, geleneksel uygulamaların modern tüketim biçimleriyle etkileşim halinde nasıl yeniden inşa edildiği ortaya koyulmuştur. Çalışma, aynı zamanda Çankırı'nın kültürel yapısının bu dönüşüm sürecinde nasıl bir denge kurduğunu da ortaya koymuştur.

Toplumların kültürel yapıları, tarih boyunca bireylerin toplumsal yaşamlarını, değerlerini, etkileşimlerini ve kimliklerini inşa eden en temel faktörlerden biri olmaktadır. Bu bağlamda aile kurumu, sadece biyolojik bir birliktelik olmayıp, aynı zamanda kültürel değerlerin taşındığı, toplumsal normların yeniden inşa edildiği ve kuşaklar arası aktarımın gerçekleştiği en küçük sosyal birim olmaktadır. Ailenin oluşum sürecinde bulunan evlilik ritüelleri, bireylerin sadece yaşamındaki dönüm noktalarından biri olmayıp, aynı zamanda toplumsal düzenin inşa edildiği alanlardan biri olmaktadır. Bu ritüeller, farklı toplumlarda olduğu gibi Türk kültüründe de çeşitli aşamalarla şekillenmiş; kız isteme, söz, nişan, kına ve düğün gibi süreçlerle hem bireylerin yaşamına yön vermiş hem de toplumsal yapının sürekliliğini sağlamıştır. Bu bağlamda nişan törenleri, Türk toplumlarında aileler arası etkileşimlerin düzenlenmesi ve toplumsal değerlerin göz önünde bulunmasında önemli rol oynamıştır.

Çankırı'nın sosyokültürel yapısı, tarih boyunca benzerliğini korumuş, modernlikten uzak kalması sebebiyle çok kültürlü bir etkileşime kapalı kalmış ve bu özelliği sebebi ile geleneklerin güçlü bir şekilde korunmasına olanak sağlamıştır. Bu nedenle nişan

töreni geleneklerinin belirgin özelliklerini hâlâ devam ettirmektedir. Nişan, özellikle Çankırı kültüründe, ailelerin karşılıklı rızasının sembolleştiği, toplumsal kabulün görünür olduğu ve kültürel değerlerin en yoğun biçimde yansıtıldığı bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu aşamanın merkezinde ise nişan tepsisi yer almaktadır. Cuma günleri gerçekleşen nişan törenleri, bohçaların hazırlanması, kızın bir kumaşa basarak yüzük takması gibi uygulamalar kültürün sürekliliğini belirtmektedir. Fakat modernleşmenin etkisi ile salon nişanları, organizasyonlar, profesyonel fotoğrafçılar ve popüler müzikler de bu törenlerin bir parçası haline getirilmiştir. Bu anlamda, nişan tepsisi geçmişte olduğu gibi bugün de toplumsal bir etkileşim aracıdır; ancak bu etkileşimin şekli değişmiştir. Yani nişan tepsisi, hem geleneksel sembollerin taşıyıcısı hem de modernleşme ile değişen tüketim alışkanlıklarının bir göstergesi olarak rol oynamaktadır. Geleneksel dönemde tepsi, ailelerin birbirine saygı, bağlılık ve birlik mesajını taşıırken; günümüzde aynı tepsi, görsel beğeni, estetik sunum ve sosyal medyada “gösterilebilirlik” değerleriyle yeniden anlamlandırılmaktadır. Bu şekilde değerlendirildiğinde nişan tepsisi Çankırı kültüründe yalnızca bir obje değil, aynı zamanda aile, gelenek ve toplumsal statü arasında anlam taşıyan sembolik bir araç olarak nitelendirilmiştir. Katılımcılar, geleneksel tepsi ritüellerini sürdürmeyi önemserken, biçim ve sunumda modern tercihlere yönelmektedir. Bu durum, “geleneği yaşatırken modernliği benimseme” anlayışının Çankırı kültüründe güçlü bir biçimde var olduğunu göstermektedir. Böylece tepsi, yalnızca geçmişin bir kalıntısı değil, aynı zamanda kültürel kimliğin çağdaş bir ifadesi hâline gelmiştir. Bu yönüyle nişan tepsisi, kültürel sürekliliğin modern formlar altında yeniden üretilmesine aracılık eden bir “geçiş ögesi” niteliği taşımaktadır.

Mead ve Blumer’in belirttiği gibi semboller, toplumsal ilişkilerin oluşumunda başrol olmakta ve bireylerin günlük hayatlarını anlamlandırmalarına olanak sağlamaktadır. Semboller, sadece bireyler arasındaki bağı değil, aynı zamanda aileler ve daha geniş akrabalık çevresindeki toplumsal dayanışmayı da ortaya koymaktadır. Bu çalışma kapsamının sembolü olan nişan tepsisinin sadece evlilik sürecini değil, aynı zamanda ailelerin karşılıklı ilişkilerini düzenleyen, toplumsal düzeni pekiştiren bir sembol olduğunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuca göre nişan tepsisinin, bir sembol haline gelmesinde kültürel değerlerin bir katkısı olduğu söylenebilmektedir. Bu semboller

bir araya geldiğinde, nişan tepsisi toplumsal belleğin taşıyıcısı rolünü üstlenmektedir. Çankırı kültüründe nişan tepsisi, bu kuramsal çerçeveye uygun olarak, bireylerin birbirleri ile bulunduğu etkileşimde tekrar anlam kazanmakta; bu anlamlar toplum karşısında meşru olmaktadır. Araştırma bulguları, Sembolik etkileşimcilik kuramı açısından değerlendirildiğinde, bireylerin nişan tepsisine yükledikleri anlamların sosyal etkileşim içerisinde şekillendiği görülmektedir. Özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte bu sembollerin gösteriş biçimi değişmiş, daha önce sadece aile içinde paylaşılan ritüeller artık sosyal medyada da geniş kitlelere sunulmaya başlanmıştır. Bu durum, hem bireylerin kimlik oluşumunda hem de toplumsal statü gösterişine yeni bir nitelik kazandırmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde nişan tepsisi, “aileler arası bağın işareti” veya “gösterişli bir sunum tepsisi” gibi farklı sembolik kodlarla tanımlanmıştır. Bu durum, bireylerin toplumsal çevreleriyle kurdukları etkileşime bağlı olarak aynı sembole farklı anlamlar yüklediklerini göstermektedir. Bu durumda nişan tepsisi, bir yönüyle kültürel sürekliliği temsil ederken, diğer yönüyle toplumsal değişimin görünür yüzü hâline gelmiştir. Elde edilen bulgular, nişan ile ilgili uygulamaların sadece birer geleneksel uygulama olmadığını, aynı zamanda tüketim kültürünün ve sosyal medyanın da bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Bu durum, özellikle genç kuşakların tepsi seçiminde estetik ve modern tasarımları tercih etmeleri, kültürel sembollerin bireysel beğeni ve toplumsal onayla yeniden üretildiğini kanıtlamaktadır.

Diğer taraftan, Veblen’in gösterişçi tüketim kuramı özelinde bakıldığında, nişan tepsisinin günümüzde statü, prestij ve toplumsal görünürlük aracı olarak işlev kazandığı ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar arasında tepsinin artık “geleneksel bir zorunluluk”tan çok, “görsel bir prestij ögesi” olarak algılandığı tespit edilmiştir. Sosyal medya paylaşımlarının, tepsi süslemeleri, markalı ürünlerin tercih edilmesi ve profesyonel organizasyonların artmasıyla birlikte, tepsi bir “gösteriş sembolü”ne dönüşmüştür. Bu bağlamda, bireylerin tüketim tercihlerinde geleneksel sembolleri modern biçimlerde yeniden üretmeleri, kültürel mirasın tüketim kültürüyle harmanlandığı bir dönüşüm sürecini göstermektedir. Özellikle düğün ve nişanlarda kullanılan takılar, hediyeler, kıyafetler ve organizasyonların ekonomik değerinin öne çıktığı görülmektedir. Tepsie konulan takıların sayısı ve ekonomik değeri,

hediyelerin çeşitliliği, tepsinin süslenme şekli ve törenin gerçekleştiği mekân gibi faktörler, bireylerin ve ailelerin toplumsal konumlarını semboller aracılığı ile dışa vurduklarını ortaya koymaktadır. Özellikle modern dönemde, sosyal medya aracılığı ile paylaşılanların artması, gösterişçi tüketimin etki alanını genişletmiş ve ritüellerin anlamlarının değişmesine sebep olmuştur. Katılımcılardan alınan cevaplar, nişan tepsisinin geleneksel kültürel değerlere mi yoksa gösterişçi tüketime mi bağlı olarak kullanıldığı varsayımını açıklığa kavuşmuştur. Artık sadece aileler arasında değil, dijital ortamlarda geniş kitleler önünde de bu ritüellerin sergilediğini, böylelikle tüketim toplumu ritüellerinin geleneksel ritüellerle iç içe geçtiğini belirtmektedir. Bu durum, nişan tepsisinin sadece kültürel bir unsur olmaktan çıkıp aynı zamanda popüler kültürün bir metasına dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Modernleşme süreci ve sosyal medya etkisiyle birlikte bu semboller, artık sadece manevi anlamları ile değil, aynı zamanda dışa dönük birer gösterge olarak da işlev görmektedir.

Manevi kültür ve popüler kültür bağlamında da nişan tepsisinin yeni biçimler kazandığı belirtilmektedir. Özellikle sosyal medya da paylaşılan nişan görselleri, tören hazırlıklarının profesyonelce yapılması, salonların nişan için düzenlenmesi vb. kültürün modern araçlar tarafından yeniden inşa edildiğini göstermektedir. Böylece nişan tepsisi, hem geleneksel kültürün sürekliliğini hem de popüler kültürün etkilerini sergileyen bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, yerel kültürün izlerinin modern kültürden sonra tamamen silinmediğini, hatta kendini yenileyerek varlığını devam ettirdiğini göstermektedir.

Bu çalışmada kullanılan nitel araştırma yöntemi, derinlemesine görüşmeler yapılarak sembollerin toplumsal bağlamda ne derece belirleyici olduğunu, sembollerin katılımcılar üzerinde ne anlamlar ifade ettiğini ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların söylemleri, nişan tepsisinin sadece bireyler arasındaki etkileşimi değil, bununla birlikte aileler arasındaki güç ilişkilerini, toplumsal kurallara olan bağlılığı ve kültürel aidiyet duygusunu ortaya koyduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla nişan tepsisi, kültürel sembollerin toplumsal değişime paralel biçimde anlam kazandığını göstermektedir. Çankırı örneğinde, nişan tepsisi geçmişteki işlevinden kopmadan, toplumsal statü, estetik beğeni ve sosyal görünürlük gibi modern değerlerle

harmanlanarak yeni bir anlam evreni yaratmıştır. Bu dönüşüm, kültürel kimliğin değişmediğini, yalnızca şekil değiştirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla tepsinin günümüzde hem maddi kültür ögesi hem de manevi sembol olarak işlevini sürdürdüğü söylenebilmektedir. Bu bulgular, evlilik ritüellerinin sadece kişisel tercihleri değil, aynı zamanda bütüncül kültürel hareketi canlandırdığını da ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmanın önemli bulgularından biri, genç neslin geleneklere bağlılık ile modern uygulamalara uyumu noktasında sıkışmış bir kimlik arayışında olmalarıdır. Çankırı’da ki örneklerde, geleneksel törenlerin korunmasına yönelik güçlü bir eğilim bulunmakla birlikte, modern tüketim ve sosyal medya kültürünün etkisiyle törensel uygulamaların şekilsel olarak değiştiği gözlemlenmiştir. Örneğin, nişan alışverişinde alınan eşyaların çeşitlilik göstermesi, sosyal medyada yapılan paylaşımların ritüelin ayrılmaz bir parçasına dönüşmesi ve törenlerde geleneksel kıyafetlerle modern kıyafetlerin bir arada kullanılması bu değişimin somut göstergeleri olmaktadır. Böylelikle, bireyler hem toplumsal ilişkilerini korumakta hem de tüketim kültürünün bir parçası olduklarını belirtmektedir. Çankırı’da nişan töreni gelenekleri, tarihsel sürekliliğini korurken modernleşme ve sosyal medya aracılığı ile değişmekte; semboller, bireyler ve topluluklar arasında güçlü bir etkileşim ağı olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu durum, toplumsal değerlerin hem korunup hem de değiştiğini, bireylerin ise bu değerler arasında kimliklerini yeniden inşa ettiklerini ortaya koymaktadır.

Çalışma, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri açısından da önemli ipuçları sunmaktadır. Nişan törenleri ve diğer süreçlerde kadınların görünür olmaları, kahve ikramı ya da kıyafet seçimi gibi uygulamalarda belirginlik gösterirken, erkeklerin statü göstergesi olarak takılar ve hediyeler üzerinden toplumsal rol üstlendikleri gözlemlenmektedir. Bu durum, geleneksel ataerkil yapının modern tarzlarla devam ettiğini öne çıkarmaktadır. Yani, toplumsal değişime rağmen bazı değerlerin ve rollerin süreklilik gösterdiği, ancak biçimsel olarak farklılaştığı ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, araştırma, sembollerin toplumsal etkileşimdeki belirleyici rolünü ortaya çıkarmakta; kültürel ritüellerin modernleşme sürecinde nasıl değiştiğini anlamaya yönelik önemli ipuçları sunmaktadır. Nişan tepsisi, aile kurumunun işlevlerini pekiştirmekte, toplumsal normların yeniden inşasını yapmakta, toplumsal kimliklerin göz önüne çıkarılmasına aracılık etmekte ve bununla birlikte prestij, statü ve gösterişin aracı olarak rol oynamaktadır. Bu bağlamda nişan tepsisi, kültürün süreklilik ve değişim hareketlerini içi içe bulunduran bir sembol olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda nişan tepsisinin incelenmesi, sadece yerel bir geleneğin sosyolojik analizi olarak değil, aynı zamanda kültürün değişim ve sürekliliğini açıklamak için evrensel bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulguları, literatürde aile, kültür, semboller ve tüketim ilişkisine dair yapılan tartışmalara katkıda bulunmuş; gelecekte yapılacak olan karşılaştırmalı araştırmalar için de alt yapı hazırlamıştır.

Araştırmanın literatüre katkısı birkaç farklı yönüyle ele alınabilir. İlk olarak, nişan törenlerinde kullanılan sembollerin toplumsal etkileşimdeki işlevini sosyolojik bir bakış açısıyla ortaya koyması ve modernleşme ile sosyal medya etkisini sınırlı şartlarda ele alarak ortaya koymasıdır. İkinci olarak, aile ve nişan ritüellerinin sembolik işlevlerini yerel bağlamda inceleyerek kültür sosyolojisine özgün bir katkı sağlamıştır. Üçüncü olarak, sembolik etkileşimcilik ve gösterişçi tüketim kuramlarının bir arada kullanılması, nişan tepsisinin bireyler arası etkileşimlerde mikro düzeyde, toplumsal prestij sunumlarında makro düzeyde işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Dördüncü olarak, bu araştırma Çankırı örneğinde, modernleşme süreçlerinin geleneksel ritüelleri tam anlamıyla yok etmediğini, onları değiştirerek varlıklarını devam ettirmelerini sağladığı gözlemlenmektedir. Bu açıdan çalışma, kültürel süreklilik ve değişimlerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Sınırlılık olarak, araştırmanın sadece Çankırı örneği ile sınırlı kalması, farklı bölgelerde yapılacak olan karşılaştırmalı çalışmaların önemini vurgulamaktadır.

Yapılacak araştırmalar açısından, bu çalışmanın sınırlılıkları dikkate alındığında farklı bölgelerde yapılması beklenen örneklerin yanı sıra, sosyal medya kullanımının toplumsal ritüeller üzerindeki etkisinin nicel yöntemlerle ölçülüp sonuçlandırılması

önerilmektedir. Örneğin, Çankırı dışındaki Anadolu şehirlerinde nişan tepsisi ve benzer ritüellerin nasıl şekillendiği, modernleşmenin bu ritüeller üzerindeki etkilerinin hangi boyutlarda ortaya çıktığı karşılaştırmalı bir araştırma ile ele alınabilir. Ayrıca, nicel yöntemlerin kullanılması ile sembollerin toplumsal algılar üzerindeki etkisi daha geniş bir örneklem ile test edilebilir. Bunun yanı sıra, sosyal medya içeriklerinin söylem analizi ile değerlendirilmesi, ritüellerin dijital alandaki temsilleri ile anlamaya katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgül, D. (2020). Gösterişçi tüketim ile benlik genişleten pembegelinler: Netnografi uygulaması. *Nitel Sosyal Bilimler*, 2(1), 40-59.
- Aktan, C. C., & Tutar, H. (2007). Bir sosyal sabit sermaye olarak kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 6(20), 1-11.
- Al-Saedi, M. R. H. (2021). *Bağdat folkloru (Doğum-evlenme-ölüm gelenekleri ve görenekleri)* (Doktora tezi). Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Arslanoğlu, İ. (2000). Kültür ve medeniyet kavramları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 6(15), 243-255.
- Ateş, L. (2010). *4721 sayılı yeni Türk Medeni Kanununda nişanlanma* (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Aydın, İ. (2024). Evlilik ve evlilik öncesi dönemler. *Mutlu Bir Evliliğin Sırları*, 11. Çankaya/Ankara: Orient Yayınları.
- Aydın, M. (2014). *Sistematik aile sosyolojisi*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Bakhtarî, M. Z. (2022). İslâm hukuku ve Afganistan Medenî Kanunu'na göre Afgan toplumundaki evlilik öncesi faaliyetler (nişan ve sonuçları) (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, İslâmî İlimler Enstitüsü, Denizli.
- Balcı, F. (2019). Cezveden kültüre 40 yıl: Türk kahvesi ve geleneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(87), 315-328.
- Bayık, F. (2014). *Kültür kavramının tarihsel ve felsefi yönlerden incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Begic, H. N., & Öz, C. (2018). Çankırı özel gün ritüellerindeki elmas taç geleneği. *Milli Folklor*, 30(118).
- Begic, H. N., & Öz, C. (2018). Çankırı'da yapılan kız kınası ve şenlik ritüellerinde giyilen gelin giysiler. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(13), 632-644.

- Benli, G. (2020). *Türk geleneğinde kına ve Sivas yöresinde geline kına yakma örneği* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Musikisi Ana Sanat Dalı, İstanbul.
- Bostanova, A. (2022). Kazak Türkleri ve Türkiye Türkleri arasındaki kültürel benzerlikler ve farklılıklar. *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, 2(1), 119-129.
- Bozkurt, V. (2017). *Değişen dünyada sosyoloji*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Burç, P. E. (2018). Evlilik ve aile olguları üzerinden gündelik hayata sosyo-kültürel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 135-141.
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2016). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Celkan, H. Y. (1991). Beşerî kültürün temel ögesi aile. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 1.
- Ceranoğlu, M. (2020). Konya nişan töreni ve nişan tören giysileri üzerine araştırma. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (49), 519-548.
- Coşgun, M. (2012). Popüler kültür ve tüketim toplumu. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 837-850.
- Çankırı Belediyesi. (t.y.). *Kültür*. Erişim adresi: <https://cankiri.bel.tr/sayfa/kultur>
- Çankırı İl Yıllığı. (1999). *Çankırı İl Yıllığı*. Çankırı: Çankırı Valiliği Yayınları.
- Çeliker, D., & Genç, M. (2019). Isparta evlenme adetleri. *Art-e Sanat Dergisi*, 12, 172-185.
- Çetin, C. (2008). Türk düğün gelenekleri ve kutsal evlilik ritüeli. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 48(2), 111-126.
- Dikici, E., & Şener, B. (2022). Erzincan düğün geleneklerinde değişim. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 409-420.
- Doğangüzel, S. B. (2021). *Osmanlı hukukunda nişanlanma* (Yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eğinli, A. T., & Nazlı, A. K. (2018). Kültürün koruyucu gücü: Kültürel semboller. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (2), 56-74.

- Ergur, A., Gökalp, E., Güven, U. Z., Özsan, G., Tunç, A. G. S., ve Yavuz, E. D. (2011). *Kültür sosyolojisi* (T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2318; Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1315).
- Eyce, B. (2000). Tarihten günümüze Türk aile yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1(4), 223-244.
- Genç, F. (2022). *Tüketim kültürü ve gösterişçi toplum kavramları bakımından tüketimin yeni öznesi: Influencer* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Gökulu, G. (2019). Sembolik etkileşimci teorinin gündelik yaşam sosyolojisine katkıları. *Ekev Akademi Dergisi*, (80), 173-190.
- Güleç, C. (2015). Thorstein Veblen ve gösterişçi tüketim kavramı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(38), 62-82.
- Gültepe, M., & Özkan, S. (2017). Bir iletişim biçimi olarak evliliğin kültürel, siyasi ve ekonomik unsurları (Giresun örneği). *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 4(1), 25-44.
- Günel, O. (2021). *Gümüşhane ili Kelkit ilçesi Akdağ Köyü Alevilerinin gelenek ve görenekleri* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Hangül, N. (2024). 1935 Genel Nüfus Sayımına göre Çankırı'nın demografik yapısı ve özellikleri. *History Studies*, 16(3), 385-402.
- Işık, C. (2013). Kültür sosyolojisi: Toplumsal anlamada bir zorunluluk. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 151-169.
- Kaçın, B. (2017). Büyük Selçuklular'da evlilik merasimleri. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, (2), 97-121.
- Kadınlar Kulübü. (2013, 12 Şubat). Çankırı yöresel örf ve adetleri. *Kadınlar Kulübü Forumları*. Erişim adresi: <https://www.kadinlarkulubu.com/konu/cankiri-yoresel-orf-ve-adetleri.737443/>
- Karaçam, Z. (2015). Bilimsel Araştırma Makalesinde Tartışma Bölümü ve Sınırlılıkların Yazımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 31(2), 86-97.

- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kardaş, R. G. (2020). *Halk kültürü*. Üsküdar/İstanbul: Ravza Yayıncılık.
- Kartal, A. (2023). Türkiye'de evlilik ve evlenme kültürü: Geleneksel normlara halkbilim perspektifinden bir bakış. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 730-753.
- Keleş, E. (2004). XIX. yüzyılın ilk yarısında Muğla'da evlilik kurumu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 183-202.
- Kılıç, S., & Altuncu, A. (2014). Karakoçan'da evlilik adetleri. *Electronic Turkish Studies*, 9(5).
- Kır, E., & Cengiz, H. (2022). Türk evlilik törenlerinde gösterişçi tüketim motivasyonlarının incelenmesi: Yeni evli kadınlar üzerine nitel bir araştırma. *Journal of Consumer & Consumption Research / Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 555-596.
- Koca, S. K. (2010). Genel hatları ile kültür ve sembol ilişkisi. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 2, 87-94.
- Koca, S. K. (2012). *Türk kültüründe sembollerin dili* (Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Türkiye).
- Korkmaz, H. (2022). Modern dönemde geleneksel kültür kodlarının/ataerkil yapının aile hayatına yansımaları. *Antakiyat*, 5(1), 54-71.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *Çankırı evlenme adetleri ve törenleri*. Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/cankiri/kulturatlasi/evlenme-detleri-ve-torenleri>
- Nakaidze, A. (2013). *Gürcistan Müslümanlarının nişanlılık ve evlilik uygulamalarının İslam hukukundaki yeri* (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı, Rize.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 4.

- Orucov, A. (2018). Evlenme gelenekleri: Palu ve Nahçıvan yöresi üzerine bir araştırma. İçinde *Uluslararası Palu Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 179-184). Elazığ: Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Önal, G. F. (2023). Sembolik etkileşim bağlamında müzik: Barış Manço örneği. *Milli Folklor*, 18(140), 143-154.
- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim. *Kastamonu Education Journal*, 14(1), 29-38.
- Pehlivan, O. (2017). *Aile tanımı ve ilişkilerinin toplumsal olarak inşası* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sandıkçı, E. (2023). *Tüketim toplumu çerçevesinde kına gecesi organizasyonları: Samsun Çarşamba örneği [Henna night organizations in the framework of the consumer society: The case of Samsun Çarşamba]* (Yüksek lisans tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Satar, B. (2007). *Popüler kültür ve tekrarlanan imajlar* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Savadoğ, A. (2018). *İslam aile hukukunda nişanlanma ve evlilik akdi esnasında ortaya çıkan çağdaş problemler* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Serbest, K. (2020). Kültür aktörlerinden internet fenomenlerine doğum ve evlilik ile ilgili uygulamalar. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 48-69.
- Slatery, M. (2020). *Sosyolojide temel fikirler* (Ö. Balkız, G. Demiriz, H. Harlak, C. Özdemir, Ş. Özkan & Ü. Tatlıcan, Çev.; Ü. Tatlıcan & G. Demiriz, Yay. haz.). İstanbul: Sentez Yayıncılık. (Orijinal eser 1991’de yayımlandı).
- Solmaz, M. (2024). Amerikan sosyolojisinin gelişimi ve genel hatlarıyla sembolik etkileşimcilik. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 760-795.
- Soysal, E. E., & Vahid, E. (2023). Türkiye-İran Azerbaycan bölgesinde evlenme ve düğün ritüelleri. *Folklor Akademi Dergisi*, 6(1), 95-104.

- Şahan, B., & Akbaş, T. (2018). Kültürel olarak farklı ailelerle psikolojik danışma ve Türk aile yapısında kültürün rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 217-239.
- Şahin, M. (2019). Kültür değişimleri ve eğitim. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 458-466.
- Tarçın, G. (2020). Geçmişten günümüze Kilis'te evlenme gelenekleri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 408-441.
- Taşkın, H., & Boran, T. (2024). Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak düğün törenlerinin kuşaklar arası uzlaşısı unsuru şemsiyesinden gözlemlenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 87-112.
- Tcyganova, A. (2021). *Nurlat bölgesi (Tataristan) Çuvaşlarının gelenek ve görenekleri* (Yüksek lisans tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Tekindal, M., & Arsu, Ş. U. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Tunç, M. (2017). Diyarbakır'da gösterişçi tüketim davranış kalıpları ve eğilimleri. *Şarkiyat*, 9(1), 412-432.
- Türk, T. (2023). *Çankırı'nın Kızılırmak ilçesinde uygulanan düğün gelenekleri* (Yüksek lisans tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Uluç, G., & Yarcı, A. (2017). Sosyal medya kültürü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (52), 88-102.
- Uysal, Y. (2019). Adıyaman halk kültüründe evlilik ve evlenme törenleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (46), 179-193.
- Ünal Kaya, B., & Yazgan, Ç. Ü. (2022). *Çizgi filmlerde aile kurumunun sunumu: Niloya örneği* (Yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Ünalan, Ö. (2022). Sosyo-kültürel değişim sürecinde Alanya Yörüklerinde evlilikle ilgili âdetler ve inanışlar. *Anasay*, (22), 177-212.

Varışlı, B., Kurdoğlu, İ., & Ergin, S. (2024). DEĞİŞEN TOPLUMDA DÜNYA AİLELERİ: AİLE ÖRÜNTÜLERİ VE HASTALIKTA, SAĞLIKTA EVLİLİKLER. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(62), 129-155.

Wallace, R. A., & Wolf, A. (2018). *Çağdaş sosyoloji kuramları: Klasik geleneğin geliştirilmesi* (M. R. Ayas & L. Elburuz, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları. (Orijinal eser 2006'da yayımlandı).

Yiğit, N. H. (2019). Kız hamamından bekârlığa veda partisine değişen evlilik adetlerinde değişmeyen unsurlar. İçinde *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı* (ss. 451-457). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türk Halkbilimi Bölümü.

Zafer, Z. (2001). Pomak Türklerinin nişan ve düğün geleneği. *Erdem*, 13(39), 569-588.

EKLER

EK-1: Derinlemesine Görüşme Formu

KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI

ÇANKIRI İLİNDE ‘NİŞAN TEPSİSİ’NİN DEĞİŞEN KÜLTÜREL ANLAMLARI

DEĞERLİ KATILIMCI

Sizi Ayşe DEMİROĞLU tarafından yürütülen “Çankırı İlinde ‘Nişan Tepsisi’nin Değişen Kültürel Anlamları” adlı çalışmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkına sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniziz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Sorulara vereceğiniz içten cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Ayşe DEMİROĞLU

Çalışmaya Katılım Onayı

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkânı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Görüşmenin yapıldığı yer:

Görüşme tarihi:

Görüşme süresi (saat olarak belirtiniz):

Kişisel Özellikler

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Kiminle Yaşıyorsunuz:

Görüşmenin Akışı

- 1) Sizi biraz tanıyabilir miyim, kendinizden kısaca bahsedebilir misiniz?
- 2) Nasıl bir aile yapısı içerisinde büyüdünüz? Biraz anlatabilir misiniz?
a- Yaşantınızın ne kadarında ailenizin değerleri önem taşımaktadır?
- 3) Ailenize ve geleneklerinize bağlı mısınız?
- 4) Kültürel değerlere ve sembollere önem verir misiniz?
a- (Veriyorsanız) özel günlerinizde bu sembolleri kullanır mısınız?
- 5) Nişanlı olduğunuzu belirttiniz, ne zaman nişanlandınız?

- a- *Nişanlınız ile aile vasıtasıyla mı yoksa bir arkadaş ortamında veyahut kendi çabalarınız ile mi tanıştınız?*
- b- *Tanışmadan sonra nişan töreni süreciniz nasıl başladı?*
- 6) *Bu süreçte kültürel değerlere bağlı kaldığınız noktalar oldu mu?*
 - a- *(Olduysa) ailenizin mi yoksa sizin mi isteğinizdi?*
- 7) *Nişan tepsisi hakkında düşünceleriniz nelerdir? Özel bir anlam yüklediniz mi?*
 - a- *(Yüklediyseniz) bu anlamı kültürel değerlere bağlı kaldığınız için mi yoksa popüler bir meta olduğu için mi yüklediniz?*
 - b- *Ailenize göre nişan tepsisi kültürel bir sembol olarak nitelendirilebilir mi?*
- 8) *Nişan töreninizin Çankırı kültürünü yansıttığını düşünüyor musunuz?*
 - a- *Çankırı kültürüne özgü kullandığınız semboller nelerdir?*
 - b- *Nişan tepsisinin Çankırı'ya özgü bir sembol olduğunu düşünüyor musunuz?*
 - c- *(Düşünüyorsanız) farklı kültürlerde de nişan tepsisi kullanan bireylerin bu sembolü Çankırı kültüründen esinlenerek kullandığını söyleyebilir misiniz?*
 - d- *(Düşünmüyorsanız) Çankırı kültürüne özgü nişan töreni sembolü ne olurdu?*
- 9) *Sizce nişan tepsisi gerçekten gelenekselleşmiş bir kültürel sembol müdür yoksa günümüz dünyasında popülerlik kazanmış bir meta mıdır?*

Bütün bunların dışında eklemek istediğiniz bir şeyler var mıdır? Teşekkürler

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORDIC	
Adı Soyadı	Ayşe DEMİROĞLU
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Sosyoloji

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Sosyoloji Anabilim Dalı

SERTİFİKALAR

1. Pedagogik Formasyon Sertifikası (Kastamonu Üniversitesi)
2. Aile Danışmanlığı Sertifikası
3. Holistik Terapi Sertifikası

İLETİŞİM

E-posta	
---------	--